

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra sociální práce

Bakalářská práce

**Kvalita spolupráce základních škol a
odborníků při prevenci sociálně
patologických jevů na Třebíčsku**

Vypracoval: Michaela Chalupová
Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

České Budějovice 2014

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou prevence sociálně patologických jevů na základních školách v okrese Třebíč. Prevence sociálně patologických jevů se v posledních letech velmi dobře vyvíjí, zejména prevence ve školách a školských zařízeních. Prevenci si školy nejčastěji provádí samy v rámci přednášek nebo v hodinách zabývajících se výchovou ke zdraví. Dále vzniká stále více subjektů, které preventivní programy poskytují. Škole stačí si daný program pouze vybrat a objednat. Právě spolupráce základních škol a odborníků při prevenci sociálně patologických jevů byla předmětem zkoumání práce.

Cílem bylo zmapovat míru a kvalitu spolupráce základních škol s odborníky při prevenci sociálně patologických jevů i to, zda je v této problematice rozdíl mezi menšími a většími základními školami. Odborníky byli myšleni policisté, hasiči, zdravotníci a další poskytovatelé preventivních programů. Pro výzkum byla použita metoda kvalitativního výzkumu. Sběr dat byl proveden pomocí hloubkových narativních rozhovorů. Účastníci výzkumu byli vybíráni pomocí záměrného (účelového) výběru. Výzkumným souborem bylo pět metodiků prevence větších i menších základních škol na území trebičského okresu. Velikost škol byla dána počtem žáků, kteří danou školu navštěvují. Výzkum byl zaměřen na výzkumnou otázku: Spolupracují základní školy při prevenci sociálně patologických jevů s odborníky z jiných oborů?

Z výsledků vyplynulo, že všechny dotazované základní školy při prevenci spolupracují s odborníky. Mezi nejčastější poskytovatele patří Městská policie Třebíč, Městská policie Moravské Budějovice, Záchraná služba a nestátní neziskové organizace, jako např. Klub Zámek, K-centrum, STŘED, o.s. a další. Z velké části si však škola provádí prevenci sama, nejčastěji v rodinné a občasně výchově. V rámci nespecifické primární prevence školy nabízí spoustu volnočasových a zájmových aktivit.

Při spolupráci s odborníky školy nechávají poskytovatele, aby preventivní program proběhl v jejich režii. Odborníkům poskytují informace o kolektivu, do kterého vstoupí,

počtu žáků, popř. o problémech, které se ve třídě vyskytují. Výzkum ukázal i nejčtenější rizikové jevy, které se na tázaných školách objevují. Jsou to šikana, záškoláctví, užívání návykových látek a kyberšikana. Dále z výzkumu vyplynulo, že téměř ve všech školách není problém s financováním preventivních programů.

Na konci rozhovoru byla každému školnímu metodikovi prevence položena otázka: Jak subjektivně vnímají prevenci na škole, na které působí? Dle odpovědí jsou čtyři metodikové s prevencí na škole spokojeni, ale pouze jeden by vůbec nic neměnil.

V rámci výzkumu byly navštíveny dvě větší a tři menší základní školy a v této oblasti nebyl zaznamenán žádný rozdíl.

I přesto, že se prevence v posledních letech velmi dobře rozvíjí, bylo by vhodné se tímto tématem i nadále zabývat. Z toho důvodu by bylo dobré, kdyby se tato bakalářská práce stala podkladem pro další výzkumy. Dále může práce přinést informace o spolupráci základních škol a odborníků při prevenci sociálně patologických jevů.

Klíčová slova:

sociálně patologické jevy – prevence – prevence sociálně patologických jevů na školách
– spolupráce - odborníci

Abstract

The Bachelor's thesis deals with the prevention of socio-pathological phenomena at primary schools in the district of Třebíč. The prevention of socio-pathological phenomena has developed significantly in recent years, especially prevention at schools and school facilities. Prevention is most often done by schools themselves in lectures or classes dealing with health education. Furthermore, there are more and more bodies providing preventive programmes. Schools just need to select a programme and order it. The thesis focuses on the cooperation between primary schools and experts in the prevention of socio-pathological phenomena.

The aim of the thesis was to explore the degree and quality of cooperation between primary schools and experts in the prevention of socio-pathological phenomena, and whether there is any difference between smaller and larger primary schools concerning this issue. Experts refer to police officers, firefighters, paramedics and other providers of preventive programmes. A qualitative research method was used for the research. Data collection was carried out using in-depth narrative interviews. Research participants were selected by an intentional (purposeful) selection. The research sample consisted of five prevention methodologists of larger and smaller primary schools in the district of Třebíč. The size of schools was determined by the number of pupils who attend the school. The research focused on the following research question: Do primary schools cooperate in the prevention of socio-pathological phenomena with experts from other disciplines?

The results showed that all surveyed primary schools cooperate with experts in the prevention. The most common providers include Třebíč Municipal Police, Moravské Budějovice Municipal Police, Emergency services and non-state non-profit organizations, such as Klub Zámek, K-centrum, STŘED, o.s. and others. However, for the most part schools carry out prevention themselves, mostly as part of family and civic education. Schools offer plenty of leisure time activities within the non-specific primary prevention.

When cooperating with experts, schools let providers handle preventive programmes themselves. They provide experts with information about individual groups they enter, number of pupils, or problems that occur in a class. The research also suggested the most frequent risk phenomena that appear at the interviewed schools. These are bullying, truancy, substance abuse and cyberbullying. In addition, the research showed that there is no problem with the funding of preventive programmes at almost any school.

At the end of the interview, each school methodologist was asked: How subjectively do they perceive prevention at the school where they work? According to the responses, four methodologists are satisfied with the prevention at the school, but only one would not change anything.

Within the research two large and three smaller primary schools were visited and no difference was noticed in this area.

Even though prevention has developed significantly in recent years, it is advisable to focus on this issue in the future too. Therefore, it would be beneficial if this Bachelor's thesis became a basis for further research. The thesis can bring further information about the cooperation of primary schools and experts in the prevention of socio-pathological phenomena.

Keywords

socio-pathological phenomena – prevention – prevention of socio-pathological phenomena at schools – cooperation - experts

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V českých Budějovicích dne 11. 8. 2014

.....

Michaela Chalupová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Martině Hruškové, PhD. za odborné vedení práce, trpělivost, věnovaný čas a cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat komunikačním partnerům, kteří byli ochotni se zúčastnit výzkumu k této práci.

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 SOUČASNÝ STAV.....	11
1.1 Sociálně patologické jevy	11
1.1.1 Historie.....	12
1.1.2 Hlavní typy rizikového chování ve školství	14
1.1.3 Rizikové a protektivní faktory	16
1.1.4 Instituce zabývající se rizikovou mládeží.....	18
1.2 Prevence	18
1.2.1 Vymezení pojmu prevence	18
1.2.2 Historie prevence	20
1.2.3 Zásady efektivní prevence rizikového chování	21
1.3 Primárně preventivní programy	24
1.3.1 Základní typy preventivních programů.....	24
1.3.2 Cílové skupiny preventivních programů.....	25
1.4 Primární prevence ve školství	28
1.4.1 Právní předpisy a koncepční dokumenty	30
1.4.2 Organizace školské prevence.....	31
1.4.3 Školní metodik prevence	32
1.4.4 Minimální preventivní program školy	34
1.5 Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů.....	37
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÁ OTÁZKA	39
2.1 Cíl práce	39

2.2	Výzkumná otázka.....	39
3	METODIKA PRÁCE	40
3.1	Použitá metodika.....	40
3.2	Výzkumný soubor	40
3.3	Analýza dat.....	41
4	VÝSLEDKY	42
5	DISKUZE	55
6	ZÁVĚR	62
7	SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	64
8	PŘÍLOHY	69

ÚVOD

Prevenci sociálně patologických jevů na základních školách je věnováno mnoho pozornosti. Je to zejména proto, že v tomto období lidského života se významným způsobem formuje lidská osobnost. Co se v tomto období zanedbá, se v budoucnosti velmi obtížně napravuje. Školy si prevenci sociálně patologických jevů provádějí nejčastěji samy. Prevence probíhá formou přednášek, rozhovorů, diskuzí a her. Zabezpečuje ji školní metodik prevence společně s ostatními pedagogickými pracovníky. Existuje však také možnost objednat si preventivní program přímo od subjektů, které tyto programy poskytují. Na Třebíčsku je hned několik poskytovatelů preventivních programů. Pokud škola přistoupí na tuto formu spolupráce, pak jí stačí si daný program objednat. Hlavními poskytovateli je Městská policie Třebíč a Městská policie Moravské Budějovice. Významně se na prevenci sociálně patologických jevů podílí nestátní neziskové organizace. Nejvýznamnější jsou STŘED, o.s., Klub Zámek, DDM Hrádek, K-centrum NOE a další.

V rámci bakalářské práce jsem se pokusila nahlédnout do spolupráce základních škol a odborníků při prevenci sociálně patologických jevů. Cílem práce bylo zmapovat míru a kvalitu této spolupráce i to, zda je v této problematice rozdíl mezi menšími většími základními školami. Odborníky byli myšleni policisté, hasiči, zdravotníci a další poskytovatelé preventivních programů. Pomocí hloubkových narativních rozhovorů jsem se snažila zjistit, jestli základní školy spolupracují při prevenci s odborníky, jak spolupráce probíhá, jak je prevence na školách organizována, jaké rizikové jevy se na školách objevují, jak jsou preventivní programy financovány a jak školní metodikové prevence subjektivně vnímají prevenci na škole, na které působí.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Sociálně patologické jevy

Sociálně patologické jevy jsou nebezpečné, negativně sankcionované, závažné poruchy chování jedince, které se projevují zejména v porušování sociálních, morálních a právních norem (9, 37). Důsledky těchto jevů mohou být jak fyzické, tak duševní nejenom pro jedince, ale i pro jeho blízké i širší sociální prostředí. Příčinami a podmínkami vzniku těchto jevů se zabývá vědní obor sociální patologie (37). Sociální patologie se vyskytuje i v dalších společenských oblastech, jako je sociologie, psychologie, kriminologie (26). Se sociální patologií velmi úzce souvisí sociální deviace. Sociálně deviantní je chování, které není v souladu se společenskými normami (právními, etickými, náboženskými). Zahrnuje sociálně patologické jevy a další nekonformní chování, které je však méně společensky nebezpečné. Oproti sociální patologii je tento pojem emocionálně neutrální (30, 37).

Ve školské oblasti se v poslední době preferuje spíše označení rizikové chování. Jde o chování, které má negativní dopady na fyzické, psychické a sociální fungování člověka a které ohrožuje i jeho sociální okolí (36, 20). Pro rizikové chování je důležitá prepatologická úroveň daného chování (36). Formy rizikového chování se nevyskytují samostatně. Většinou jde o jejich kombinaci, což je označováno jako syndrom rizikového chování (36, 26). Jako rizikové chování je označováno především chování dětí a mládeže. Ve školním prostředí pojem sociálně patologické jevy působí velmi negativně. Tento termín se více hodí spíše do oblasti prevence kriminality (37).

1.1.1 Historie

Se vznikem konceptu sociální patologie je spojován anglický filosof Herbert Spencer (1820-1903), který se snažil nalézt spojitost mezi vývojem biologických organismů a vývojem společnosti (37).

V teoriích sociálních deviací¹ je také významná Chicagská škola, která se zabývala především praktickým zkoumáním a podrobně zmapovala výskyt sociálních deviací v městských teritoriích. Mezi další významné teorie Chicagské školy patří: Teorie sociální ekologie², Teorie sociální dezorganizace a Teorie diferencované asociace³ (28).

Sociolog Émile Durkheim (1858-1917) definoval jako zdroj deviantního chování anomii, která vzniká v situaci, kdy nejsou jednoznačně stanoveny normy a hodnoty. Kriminalitu považuje za normální součást společnosti a „strach“ z ní navíc upevňuje a zvyšuje kolektivní vědomí. Ve svém díle „Sebevražda“ z roku 1897 říká, že anomie je důsledek sociální integrace a sociální regulace. Na tomto základě poté stanovil čtyři základní typy sebevražd: egoistickou, altruistickou, anomickou a fatalistickou (28).

Teorii anomie se zabýval i Robert King Merton. Dle jeho názoru anomie vzniká kvůli neslučitelným požadavkům norem společnosti a reálným sociálním postavením jedince. Mezi jeho pokračovatele patří například Leo Scrole, David Riesman či Albert Cohen (28).

Albert Cohen je dále jedním z představitelů Teorií kultur a subkultur. V rámci Teorie napětí definoval deviantní chování jako důsledek sociálního tlaku. Právě deviantní chování je poté způsobem řešení vzniklého problému. Podrobněji se zabýval gangovými subkulturami, které mají své vlastní normy a hodnoty, protože nesouhlasí s normami většinové společnosti. V podstatě by se dalo říci, že gang vyznává opačné společenské normy. Teoriemi kultur a subkultur se zabývali i další sociologové, například Richard

¹ Termín sociální deviace se začal používat v sociologii ve 40. letech. Jedná se o vysoce společensky nebezpečné formy deviantního chování (30).

² Teorie sociální ekologie studuje městský život a urbanizaci. Sociolog Ernest Burgess chápal město jako organismus, kdy uprostřed se nacházelo centrum, dále byla přechodná (nestabilní) zóna chudých a na okraji byly další zóny, kde většinou žily střední vrstvy (28).

³ Představitel Teorie diferencované asociace Edwin Sutherland se zabýval příčinami chování, které porušuje sociální normy. Byl přesvědčen o tom, že je deviantní chování kulturně přenášeno pomocí sociálního učení (28).

Cloward a Lloyd Ohlin (vypracovali Teorii nelegitimních příležitostí), David Matza (kladl důraz na svobodnou vůli jedince při rozhodování se o vstupu do sociální deviace), Thorsten Sellin (se zabýval Teorií kulturního konfliktu⁴), Phil Cohen. Ze všech těchto teorií vzešly významné postřehy v problematice skupinových forem deviantního chování (28).

Z Durheima vychází i Teorie sociální kontroly⁵, jejichž hlavními představiteli jsou Travis Hirschi, F. Ivan Nye a R. Clarke (28).

V oblasti sociálních deviací je velmi významná Teorie značkování (labelling), vycházející ze symbolického interakcionalismu (lidská identita se vytváří v procesu interakce jedince s ostatními lidmi; člověk přejímá postoje ostatních). Edwin Lemert nejdříve redefinoval rozdíly mezi patologickým a normálním chováním. Dle Lemerta je deviantní chování reakcí na sociální situaci. Na deviantní chování poté reaguje společnost. Tato sociální reakce by měla odpovídat rozsahu chování a důležitosti norem, ale někdy je nepravá, falešná a nepřiměřená. Rozlišil primární a sekundární deviaci a definoval deviaci systematickou, jejíž příčinu vidí právě v sociální kontrole. Erving Goffman řešil problematiku stigmatu, Howard Becker přiblížil teorii labellingu nejširším vrstvám čtenářů a tvrdil, že sociální deviace mají výrazný politický charakter (tyto autority mají moc tvořit normy, vynucovat je a aplikovat nálepky); a John Kitsus viděl sociální deviaci jako proces, kdy veřejnost označuje ostatní a reaguje na ně jako na devianty. V tomto období (60. léta) dosáhla sociologie sociálních deviací svého vrcholu (28).

⁴ Hlavní myšlenkou Teorie kulturního konfliktu je, že každá kultura má své vlastní hodnoty. Když se střetnou dvě kultury s naprosto odlišnými normami a hodnotami, dojde k nekulturnímu konfliktu. Tato teorie vznikla ve Spojených státech amerických, kde byl a je velký počet imigrantů (28).

⁵ Sociální kontrolou jsou myšleny mechanismy, kterými se společnost chrání proti narušujícímu jednání. Slouží k udržení konsensu a může obsahovat i postihy. V teoriích sociálních deviací má různý význam (Durkheim nazývá sociální kontrolu kolektivním vědomím; labelling považuje sociální kontrolu za zdroj deviantního chování) (28).

1.1.2 Hlavní typy rizikového chování ve školství

V nejužším pojetí řadíme do základních typů rizikového chování (26):

- **Záškoláctví**

Jde o porušení školního řádu, kdy žák základní nebo střední školy záměrně zanedbává školní docházku. Absence žáka není omluvena. Školní docházku eviduje třídní učitel a v případě podezření na tento jev se obrací na zákonného zástupce dítěte nebo na příslušný správní orgán (32).

- **Šikanu a extrémní projevy agrese**

Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci (16). Útoky mohou být dlouhodobé i krátkodobé, různě intenzivní, s fyzickými i duševními následky, oběť je vnímá jako nepříjemné (17, 31). Vždy jde o převahu síly nad obětí. Šikanování lze rozdělit na fyzické, verbální, přímé, nepřímé, aktivní a pasivní. Agresoři se většinou snaží zakrýt svůj strach a využívají strachu druhého. Většinou jsou i fyzicky zdatní. Obětí se může stát jakékoli dítě, bojácné, fyzicky slabé, ustrašené, zranitelné, pomalejší v uvažování, s výčitkami svědomí apod. (17, 31).

- **Extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě**

Rizikové sporty jsou aktivity spojené s vysokou rizikovostí a zvyšováním hladiny adrenalinu v krvi. Překračují fyzické síly člověka, ohrožují zdraví i životy dalších lidí. Rizikové chování v dopravě vnímáme jako jednání, které vede k dopravním kolizím, nehodám, úrazům i úmrtím, např. jízda pod vlivem alkoholu, návykových látek atd. Toto rizikové chování je relativně novým odvětvím, ale vzhledem ke stále se rozvíjející dopravě je nutné se jím zabývat (32, 25, 15).

- **Rasismus a xenofobii**

Projevy rasové nesnášenlivosti a netolerance k menšinám, které směřují k potlačení práv a zájmů příslušníků těchto skupin, dokonce i k jejich poškozování (25, 26).

- **Negativní působení sekt**

Soubor psychologických, sociálních, ekonomických a dalších důsledků působení sekty (26). Sekta je sociální skupina, která má své vlastní ideje, převládá v ní uzavřenost vůči svému okolí, autoritářství, fanatismus, v krajním případě i sebevražedná či dokonce vražedná tendence (32).

- **Sexuální rizikové chování**

Do rizikového sexuálního chování řadíme sexuální aktivity spojené především s nárůstem zdravotních a sociálních rizik. Nejčastěji se jedná o šíření pohlavně přenosných chorob, nechráněný styk při náhodné známosti nebo i kombinaci rizikového styku a užívání návykových látek (26). V současnosti se také setkáváme s dalším jevem, a tím je umístování intimních fotografií či videí na internet (32).

- **Prevence v adiktologii⁶**

Za prevenci užívání návykových látek jsou považovány aktivity a programy úzce zaměřené na oblast užívání návykových látek. (26) Mezi nejčastější návykové látky patří tabák a alkohol (32).

Závislostní chování jsou nelátkové závislosti, které je možno si vypěstovat téměř při jakémkoliv chování. V souvislosti s rozvojem moderních technologií, konzumní společnosti a orientací západní společnosti na výkon lze rozlišit následující kategorie: technologické závislosti (počítače, internet, hry, mobily, televize, hudba atd.), závislost na nakupování (oniománie) a závislost na práci (workoholismus) (32, 38).

V širším pojetí k nim zařazujeme i:

- **Okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte**

Do této skupiny řadíme veškeré poruchy, které se váží na následky syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte⁷ (selhávání ve škole, agrese, poruchy spánku, sklony k sebevraždám, poruchy v sociálních vztazích, zneužívání návykových látek apod.) (26).

⁶ Adiktologie je věda zaměřená na problematiku rizikového chování užívání návykových látek a závislostního chování (1).

⁷ Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte je jakékoliv nenáhodné, vědomé i nevědomé konání rodičů, vychovatelů nebo jiné osoby vůči dítěti, které je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a které poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, v krajním případě způsobuje dokonce jeho smrt (35).

- **Spektrum poruch příjmu potravy**

Poruchy chování vztahující se k přijímání potravy. Vznikají velmi nenápadně, nejčastěji na základě negativního sebehodnocení a zkresleného vnímání vlastního těla. Mezi nejčastější poruchy patří mentální anorexie a mentální bulimie, postihující převážně dívky a mladé ženy. Jedinec drží různé diety nebo se naopak přejídá, což vede ke zdravotním, psychickým i sociálním komplikacím (25, 26).

1.1.3 Rizikové a protektivní faktory

Existují dvě cesty, jak předcházet rizikovému chování. První z nich je zaměření se na řešení rizikových faktorů a druhá je posílení ochranných faktorů (34). Rizikové faktory jsou především podmínky zvyšující pravděpodobnost výskytu rizikového chování (20). Oproti tomu faktory protektivní (ochranné) snižují účinky rizikových faktorů a ovlivňují jejich působení (12). S rizikovými skupinami obyvatel (skupiny více ohrožené působením rizikových faktorů) se pracuje v rámci selektivní a indikované prevence (26). Nepříznivé faktory mohou mít vzhledem k pohlaví, životnímu prostředí, kultuře a etnickému původu různé účinky. Na toto je důležité brát ohled při vytváření a realizaci preventivních programů, které by se tedy měly zaměřit především na protektivní faktory a měly by vést k pozitivnímu ovlivnění celého životního stylu jedince (26).

Rizikové a protektivní faktory je možné rozdělit do šesti základních životních oblastí, ve kterých se nejčastěji objevují (12, 34):

1) Individuální oblast

Rizikové faktory: pohlaví, rasa (13), nízká inteligence, impulzivita, hyperaktivita, úzkostnost, deprese, nízké sebevědomí, genetika, handicap;

Protektivní faktory: pozitivní vztah k sobě samému, svědomitost, rozvoj sociálních dovedností, odolnost vůči zátěži aj.

2) **Rodinná oblast**

Rizikové faktory: nízké příjmy, nedostatečný dohled a kontrola, tvrdá výchova, špatná bytová situace, chudoba, konflikty v rodině, sociální status, závislosti;

Protektivní faktory: emocionální podpora, dohled a kontrola, pravidla a hranice, pozitivní, vřelý vztah s jedním nebo s oběma rodiči, otevřená komunikace.

3) **Vrstevnícká oblast**

Rizikové faktory: členství v rizikové skupině, tlak ze strany vrstevníků;

Protektivní faktory: vhodná vrstevnícká skupina, dostatek přátel a podpory, pozitivní zájmy a činnosti.

4) **Školská a pracovní oblast**

Rizikové faktory: nízký výkon žáka, nezdravé školní prostředí, neobornost pedagogů, příliš velká volnost ve škole, špatná spolupráce s rodiči;

Protektivní faktory: zdravé školní prostředí, pravidla zakotvená ve školním řádu, dobré vztahy s vyučujícími, kvalitní primární prevence.

5) **Komunitní oblast**

Rizikové faktory: vysoká kriminalita, zanedbávané čtvrtě, spojování s delikventními vrstevníky, rozvoj různých typů závislostního chování, kulturní nesourodost, zažívání pocitu odcizení, vznik odloučených lokalit;

Protektivní faktory: dostatek aktivit pro děti a mládež, péče o životní prostředí, evaluace stavu rizikového chování.

6) **Oblast společnosti a životního prostředí**

Rizikové faktory: nedostatek financí pro preventivní programy, malá podpora vzdělávání, nadřazené politické zájmy;

Protektivní faktory: funkční systém zákonů, stabilní politická a ekonomická situace, pozitivní hodnoty a normy ve společnosti.

Institut pro fiskální studia a UCL⁸ považují za hlavní rizikové faktory pohlaví, etnicitu, náboženství, sociální interakce s přáteli, postoje k trestné činnosti a vzdělávání, záškoláctví nebo vyloučení ze školy a „bytí“ obětí šikany nebo trestného činu (18).

⁸ University College London (London's Global University). Tato univerzita byla založena v roce 1826. Poprvé v Anglii nabídla možnost vzdělání pro studenty různé rasy, třídy a náboženství. UCL byla také první univerzitou, která zrovnoprávnila studenty obou pohlaví (18).

1.1.4 Instituce zabývající se rizikovou mládeží

Mezi instituce, které se zabývají rizikovou mládeží, patří orgány sociálně-právní ochrany dětí, probační a mediační služba, kurátor pro mládež (zabývá se dětmi zanedbávajícími školní docházku, živícími se prostitucí, vedoucími zahálčivý život, požívajícími návykové látky, dětmi, které spáchaly čin jinak trestný... Nabízí jim volnočasové aktivity, účastní se trestních řízení, spolupracuje s rodinami, se školami a věznicemi), diagnostické a výchovné ústavy (kde jsou děti s nařízenou ústavní výchovou nebo s uloženou ochrannou výchovou), domy na půl cesty (pomáhají mladým lidem z ústavních zařízení hledat vlastní bydlení a zaměstnání), komunitní byty (alternativa státních ústavních zařízení; jsou to malé byty v běžné městské zástavbě, v nichž několik mladých lidí bydlí s vychovateli), střediska výchovné péče (nabízejí ambulantní programy pro rizikovou mládež a jejich rodiny), školy se speciálním vzdělávacím programem, domy dětí a mládeže, nízkoprahové kluby. (23)

1.2 Prevence

1.2.1 Vymezení pojmu prevence

Prevenčí rozumíme veškeré činnosti, které směřují k předcházení a snížení výskytu škodlivých jevů a jejich důsledků (3, 16). Termín se nejčastěji používá ve zdravotnictví, kde se zpravidla jedná o zabránění a minimalizaci vzniku nemocí, poranění, poškození (3). V sociální oblasti se prevencí rozumí předcházení vzniku, rozvíjení a opakování se společensky nežádoucího jevu, zmírnění jeho projevu nebo pomoc při řešení následků (3).

Nejvýznamnější je obecně zaměřená primární prevence, do které patří jakékoliv sociální, vzdělávací, výchovné či jiné intervence, směřující k předcházení rizikovému

chování, zabránění jeho výskytu, k rozvoji pozitivního sociálního chování, ke zdravému životnímu stylu. (3, 26)

Primární prevenci dělíme na specifickou a nespecifickou. Nespecifická forma je zaměřena velmi všeobecně bez důrazu na konkrétní riziko (3). Jedná se především o rozvoj hodnot, postojů a zájmů pomocí volnočasových aktivit (26). Oproti tomu specifická forma prevence se úzce zabývá konkrétní podobou rizika, např. drogové závislosti, rasismu, šikany (26). Tyto aktivity a programy lze rozdělit do tří úrovní provádění. Čím větší je hloubka programu, tím více užívá psychologických, psychoterapeutických a speciálně pedagogických technik a postupů. Zvyšují se tím i požadavky na vzdělání realizátora programu (26). Na úrovni všeobecné primární prevence se pracuje s co nejširší populací dětí a mládeže. Jediným omezením je zde věk, popřípadě společné sociální faktory. Zde dostačuje vzdělání školního metodika prevence (26). Se skupinami, které jsou více ohroženy či jinak znevýhodněny, se pracuje na úrovni selektivní primární prevence. Preventista by měl být vzdělán např. v oboru speciální pedagogika, psychologie nebo adiktologie (3). Intervence indikované primární prevence se užívají u jedinců, u kterých se rizikové chování již objevilo nebo u osob přímo ohrožených škodlivými jevy. Pro výkon preventisty je požadováno adiktologické, popřípadě speciálně pedagogické vzdělání (3, 26).

Pokud selže primární prevence, nastupuje prevence sekundární a terciární, které mají zabránit dalšímu rozvoji a recidivě rizikového chování. Používají se u jedinců, kteří již vykazují známky rizikového chování. V rámci terciární prevence dochází k resocializaci problémového jedince (začlenění se do společnosti, snaha o život bez závislosti, vytvoření nových životních hodnot) (3).

1.2.2 Historie prevence

Do roku 1989 prevence na školách neexistovala. Do této doby se nejvíce rozvíjela prevence užívání návykových látek, nejčastěji prováděna neefektivním zastrašováním. Nebyli žádní specialisté na prevenci. Občas se jí zabývali někteří psychologové či psychiatři. Lékaři a zdravotní sestry zajišťovali různé letáky, plakáty a krátké texty v médiích orientované pouze na alkohol, léky, tabák, výjimečně nelegální návykové látky. Veškeré tyto formy prevence spadaly do působnosti Ministerstva zdravotnictví a jeho Ústavu zdravotní výchovy. Neexistoval žádný oficiální dokument, který by prevenci definoval a koordinoval. Samozřejmě byly vydány i nějaké publikace, ty však byly velmi nejasné a neohraňované (26).

V roce 1993 vznikla Strategie protidrogové politiky. Byl to první dokument, který chtěl vytvořit jednotnou koncepci protidrogové politiky. Národní centrum podpory zdraví začalo pro pedagogy základních škol pořádat semináře zaměřené na základní pojmy, drogy a způsoby práce s dětmi. Na některých vysokých školách začala výuka drogové prevence (26).

Vážněji se o primární prevenci užívání návykových látek začalo diskutovat až v letech 1995 – 1997. Byla budována určitá představa, jak by měla prevence ve školství vypadat a jak ji provádět (26).

V období let 1998 – 2001 došlo ke kroku zpět, když Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy přeneslo prevenci z odboru pro speciální školství a prevenci na odbor pro mládež a tělovýchovu. Došlo k destrukci specifické primární prevence (drogové prevence) a těžiště preventivních přístupů bylo přeneseno na nespecifickou primární prevenci (26).

Při hodnocení provedeném v rámci Phare Twinning Project: Drug Policy mezi Českou republikou a Rakouskem vyšla na povrch spousta nedostatků. Například, že neexistuje komplexní představa v koordinaci prevence, cílové skupiny nejsou odlišeny, koncepční materiály Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra a Ministerstva zdravotnictví na sebe nenavazují; zdravotnický personál nebyl obsažen

v koncepci Ministerstva zdravotnictví, přestože do něho patří (26).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy přeneslo odpovědnost za primární prevenci zpět na odbor speciálního školství a prevence. Byla vytvořena pracovní skupina pro primární prevenci složená ze zástupců všech rezortů a poskytovatelů služeb a krajů, čímž byl iniciován proces směřující k profesionalizaci prevence, stabilizaci financování, zlepšení její koordinace a kontroly (26).

Pozitivní dopad měla i spolupráce s Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogové závislosti (EMCDDA). Projekt je zaměřený na výměnu zkušeností mezi členskými i kandidátskými zeměmi EU v oblasti preventivních programů (26).

Po roce 2002 byla vytvořena první pracovní verze standardů hodnocení kvality a efektivity primární prevence užívání návykových látek. V nich byly sepsány základní požadavky na realizace preventivních programů a byla zavedena certifikace kvality preventivních programů. V roce 2009 prošla nová verze standardů, které kromě návykových látek obsahují i všechny další oblasti rizikového chování (26).

1.2.3 Zásady efektivní prevence rizikového chování

Cílem efektivní primární prevence je předejít a redukovat míru rizik spojených s projevy rizikového chování (29). Existuje několik obecných kritérií, které můžeme označit za zásady efektivní primární prevence. Standardy kvality preventivních programů uvádějí obecná kritéria platná pro oblast užívání návykových látek, ale je možné je použít i v oblasti rizikového chování. Tato kritéria by se měla vztahovat na každý program či intervenci (26).

a) Komplexnost a kombinace mnohočetných strategií

Příčiny rizikového chování jsou různorodé, a proto je důležité preventivní programy plánovat komplexně jako souhrn více faktorů a jako koordinovanou spolupráci různých institucí (26).

b) Kontinuita působení a systematická plánování

Programy na sebe musí navazovat a vzájemně se doplňovat. Preventivní působení musí být dlouhodobé a systematické, což může budovat i důvěru mezi cílovou skupinou a odborníky. Jednorázové aktivity nejsou efektivní a jednostranné a zjednodušené informace mohou být škodlivé. Účinnost je nejvyšší, když se s prevencí začne cca dva roky před prvním stykem s rizikovým chováním a pokud pokračuje dále i několik let (29).

c) Cílenost a adekvátnost informací i forem působení

Důležité je vždy definovat cílovou skupinu programu. Musí být zohledněn věk, míra rizikovosti, úroveň vědomostí, sociokulturní zázemí, etnická příslušnost, postoje dané skupiny. Reaguje i na aktuální potřeby cílové skupiny (26).

d) Včasný začátek preventivních aktivit, ideálně již v předškolním věku

Čím dříve se s prevencí začne, tím je efektivnější, méně specifická a více zaměřená na ochranu zdraví. Důležité je přizpůsobit preventivní program věku dětí. Používané programy musí být ověřeny a evaluovány (26).

e) Pozitivní orientace primární prevence a demonstrace konkrétních alternativ

Nabídka pozitivních alternativ by měla být součástí každého preventivního programu. Své místo má podpora zdravého životního stylu (26).

f) Využití „KAB“ modelu⁹

Orientace nejenom na informace, ale hlavně na kvalitu postojů a změnu chování. Cílem prevence je ovlivnit chování. Součástí preventivních programů by mělo být získání sociálních dovedností např. nácvik asertivity a schopnosti odmítat, zkvalitnění sociální komunikace, řešení problémů přiměřeným způsobem i to, jak se vypořádat s emocemi a se stresovými situacemi. Nejdůležitějším ukazatelem efektivity je změna v chování pozitivním směrem (26).

⁹ KAB je zkratka tří anglických slov knowledge, attitudes, behaviour, které v překladu znamenají znalosti, postoje a dovednosti (29).

g) Využití „peer“ prvku, důraz na interakci a aktivní zapojení

Pro děti a dospívající jsou vrstevníci často větší autoritou než rodiče. Mají vliv na utváření jejich názorů a postojů a mohou i přispět ke snížení rizikového chování (26).

h) Denormalizace

Změnit normy a hodnoty společnosti tak, aby lidem rizikové chování připadalo jako nežádoucí. Cílem denormalizace je zvýšit v daném společenství povědomí o daném problému, morálku a účast na řešení problému (26).

i) Podpora protektivních faktorů ve společnosti

Vytváření podpůrného a pečujícího prostředí a vhodných podmínek pro společensky přijatelné aktivity. Patří sem i nabídka specializované péče v případě krizové situace (26).

j) Nepoužívání neúčinných prostředků

Do této skupiny patří především poskytování zdravotních či jiných informací o rizikovém chování; odstrašování, zastrasování, zakazování, přehánění následků, moralizování, pouhé sledování filmu, nezapojení dětí do aktivit, testování drog z moči a programy realizované osobami bez dostatečného vzdělání. Tyto preventivní programy jsou velmi málo účinné až zcela neúčinné (26).

1.3 Primárně preventivní programy

1.3.1 Základní typy preventivních programů

1.3.1.1 Programy zaměřené na rozvoj životních dovedností

Do této skupiny preventivních programů patří programy zaměřené na rozhodovací schopnosti (podporují schopnost racionálně se rozhodovat v rizikových situacích), programy zaměřené na zvládání úzkosti a stresu (učí zvládat stresové situace a snižovat míru prožívaného stresu), programy zaměřené na rozvoj sociálních dovedností (2, 26) (rozdvíjejí komunikační a asertivní dovednosti, schopnost empatie, zvládání konfliktních situací, pracovní a studijní dovednosti, přizpůsobivost, schopnost čelit sociálnímu tlaku a umět odmítat, sebereflexi, poznávání druhých apod. (25, 26)), programy zaměřené na nácvik dovedností odolávat tlaku (učí asertivnímu odolávání tlaků ze strany vrstevníků, rodičů, médií a reklamy) (2, 26).

1.3.1.2 Programy zaměřené na interpersonální rozvoj

K programům zaměřeným na interpersonální rozvoj řadíme programy zaměřené na uvědomování si hodnot (poznání osobních hodnot a přijímání následků svých činů, rizikové chování je prezentováno jako neslučitelné s životními hodnotami), programy zaměřené na stanovování cílů (učí rozpoznávat a stanovovat si priority a přijmout je jako životní volbu), programy zaměřené na budování pozitivního sebehodnocení (rozdvíjejí pozitivní sebehodnocení a sebeúctu, učí přijímat neúspěchy, ale současně jim nevěnovat příliš mnoho pozornosti), programy zaměřené na stanovování norem (jejich hlavním cílem je zmírnění představ o rozšířenosti, výskytu a přijatelnosti rizikového chování a stanovení norem ve vztahu k rizikovému chování), programy spojené se složením pří-

sahy (tyto programy končí složením přísahy, že se participující nebudou účastnit rizikového chování a sepíše se smlouva založená na pozitivních morálních zásadách), programy informativní (předávají informace o rizikovém chování, jejich cílem je zvýšit znalosti cílové skupiny, přičemž tyto programy by měly být spíše doplňkové; dle odborníků je efektivita těchto programů nulová), vrstevnické (tzv. peer programy; vrstevník vystupuje v roli poučeného člověka o rizikovém chování; peer zná velmi dobře danou skupinu a má možnost ji ovlivňovat správným směrem; nevýhodou jsou však vysoké nároky na zralost, znalosti, vlastnosti a sociální dovednosti peera, kdy by měl jít třídě příkladem) a programy pro rodiče (rodiče jsou málo motivovaní, aby se do těchto programů zapojovali) (26, 9).

1.3.2 Cílové skupiny preventivních programů

Cílová skupina je část populace, na kterou je daný preventivní program orientovaný, to znamená, pro kterou skupinu je nejvhodnější. Definování cílové populace je základním parametrem každého preventivního programu (26). Je nutné znát základní charakteristiky, osobnostní rysy a potřeby dané skupiny, jaké jsou její postoje k problému, proč tyto lidé vnímají situaci jako problém (27). Každý program dále musí mít uvedenou kapacitu programu, je nutné zdůvodnit, proč je program vhodný právě pro tuto skupinu, jaké problémy řeší a jak (26).

Kritéria důležitá pro popis cílové skupiny:

a) Věkové kritérium

Toto kritérium dělí populaci do šesti cílových skupin. V každé z nich dochází k významnému psychologickému vývoji a odpovídá věkovému členění ve školách a školských zařízeních (19).

- Předškolní věk (3-6 let)
- Mladší školní věk (6-12 let)

- Starší školní věk (12-15 let)
- Mládež (15-18 let)
- Mladí dospělí (18-26 let)
- Dospělá populace (nad 26 let)

b) Kritérium náročnosti

Diferencuje cílovou populaci podle zátěže sociální (nízký příjem, nezaměstnanost, život v lokalitách ohrožených sociální exkluzí) a zdravotní (duševní onemocnění či poruchy, chronická onemocnění, zdravotní postižení, úrazové a poúrazové stavy) (19, 26). Jsou rozdíly v realizování preventivního programu s dětmi na běžné základní škole a s dětmi s výraznými poruchami chování (26). Termínem nezasažená populace je myšleno, že se v dané skupině rizikové chování ještě neprojeví (26). Komplikující faktor nesouvisející s důsledky rizikového chování je rizikové chování realizované členem rodiny. Komplikující faktory vztahující se k rizikovému chování jsou zhoršená sociální situace, zdravotní problémy a další, které vznikly v důsledku rizikového chování (19).

Dělení skupin dle kritéria náročnosti (27):

- Nezasažená populace bez výrazné zdravotně-sociální zátěže
- Nezasažená populace s výraznou zdravotně-sociální zátěží
- Zasažená populace bez výrazné zdravotně-sociální zátěže
- Zasažená populace s výraznou zdravotně-sociální zátěží
- Zasažená populace s výraznou zdravotně-sociální zátěží s výrazným podílem aktuálních komplikujících faktorů nesouvisejících s návykovými látkami.
- Zasažená populace s výraznou zdravotně-sociální zátěží s výrazným podílem aktuálních komplikujících faktorů souvisejících s návykovými látkami.

c) Institucionální kritérium

a. Žáci, studenti základních a středních škol

Nejsnadněji dostupná cílová skupina pro preventivní programy. Je zde možná velmi kvalitní spolupráce se školním personálem (26, 27).

b. Studenti vysokých škol

Spektrum efektivních preventivních intervencí je již užší. To je dáno vyšším intelektem, kritičností a vyšší mírou znalostí (26).

c. Děti a mladiství v zařízeních ústavní péče

Jedná se především o děti a mladistvé v dětských domovech, v dětských domovech se školou, v diagnostických i výchovných ústavech. Jsou specifickou a výrazně rizikovou skupinou (27). U chování dětí a mladistvých v diagnostických a výchovných ústavech, lze hovořit o sekundární a terciární prevenci. Pomocí primární prevence zde lze působit na oblasti rizikového chování, se kterým se tyto děti ještě nesetkaly (26).

d. Nezaměstnaní mladí lidé do 26 let

Skupina charakteristická především velmi nízkými příjmy (19). Současně se u nich mohou vyskytovat i další sociální obtížné situace (např. závislosti) (26). Představují těžko dosažitelnou skupinu (27).

e. Rizikové profese

Profese ve zdravotnictví, pomáhajících organizacích, ozbrojených složkách a školství (19, 27). Vyznačují se vysokou mírou fyzické a psychické náročnosti vykonávané práce (19).

d) Sociálně-společenské kritérium

Toto kritérium je propojeno s kritériem náročnosti a věku. Do těchto cílových skupin patří především lidé ze znevýhodněných komunit (Romové, uprchlíci, přistěhovalci), rodiny s rizikovými faktory (užívání návykových látek, alkoholu aj.), děti ohrožené nedokončením školní docházky, mladiství pachatelé trestných činů a mládež ohrožená sociálně-ekonomickým vyloučením (mladí lidé ve věku 13-26 let, kteří mají problémy se školní a pracovní integrací) (27).

1.4 Primární prevence ve školství

Do primární prevence ve školství spadá ohromné množství druhů programů. Jde o samotné jádro preventivních programů vůbec, protože právě školství zahrnuje nejpočetnější cílové skupiny (26).

Základem stále zůstává nesespecifická primární prevence zaměřená na výchovu ke zdraví a osvojení si pozitivního sociálního chování. V dnešní době existuje spousta sportovních a kulturních volnočasových aktivit, ze kterých si mohou děti a mladí lidé vybírat. Stále je však důležité tuto nabídku rozšiřovat, aby byla ještě atraktivnější a dostupnější (19).

Další neopomenutelnou součástí školské primární prevence je soubor bezpečnostních pravidel, kterými se škola řídí. Nejde pouze o samotný školní řád, ale každá škola by měla mít vypracován návrh pravidel pro snížení výskytu rizikového chování. Vždy budou děti a mladí lidé, pro které z nějakého důvodu nebudou volnočasové aktivity atraktivní. Zdrojem může být špatná sociální situace rodiny, patologie v rodině či neexistující rodinné zázemí. Tyto děti potřebují specifickou a indikovanou pomoc (19). Specifickou primární prevencí ve školství jsou takové intervence a programy, které jsou úzce zaměřeny na definované oblasti rizikového chování a s tím spojené fenomény (26).

Preventivní programy na školách musí splňovat tři základní požadavky (26):

- Musí mít přímý vztah (jasnou vazbu) ke konkrétní formě rizikového chování.
- Musí být jasně časově a prostorově ohraničené. Realizace programu by měla projít několika fázemi od zmapování potřeb (jakým způsobem byly potřeby mapovány), vytvoření plánu programu a jeho příprava (konkrétní cíle a časový plán), provedení (popis kdy, kde a kým bude program prováděn), zhodnocení (jakým způsobem bude program hodnocen) a zajištění návaznosti programu (co a proč bude následovat). Bez tohoto není možné zajistit kontrolu nad celým systémem a propojenost jednotlivých preventivních programů.
- Musí být zacíleny na přesně definovanou cílovou skupinu. Musí být uvedena kapacita programu a vysvětleno, proč je program vhodný právě pro tuto skupinu, a ne pro jinou.

K těmto třem požadavkům se připojují ještě další (26):

- program musí respektovat potřeby cílové skupiny,
- program musí být dostupný a musí respektovat základní práva zúčastněných,
- nutné je zajištění organizačních, personálních a ekonomických požadavků na poskytovatele,
- musí být stanoveno, co vše je nutno materiálně zajistit, aby mohl program proběhnout a dosáhnout co největší efektivity,
- musí být zajištěna návaznost programu a důležité je i hodnocení kvality.

Cílem školské primární prevence je, abychom v co největší míře zabránili a předešli vzniku rizikového chování. Tam, kde toto již není možné, je pak nutné zabránit dalšímu rozvoji protispolečenského chování (26).

1.4.1 Právní předpisy a koncepční dokumenty

Mezi základní legislativní dokumenty primární prevence rizikového chování ve školách a školských zařízeních patří zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, ochranné výchovy a zařízeních preventivně výchovně péče, ve znění pozdějších předpisů. V roce 2005 byl přijat zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů, je dalším důležitým dokumentem, který udává nezbytné kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností. Problematikou dětí se specifickými vzdělávacími potřebami se zabývá Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů. Poradenskými službami ve školách se zabývá Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. (5, 6).

K základním koncepčním dokumentům patří například: Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018; Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, čj. 11423/99-22; Metodický pokyn MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních, čj. 22294/2013-1; Metodický pokyn MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, čj. 14514/2000-51 aj. (5, 26).

1.4.2 Organizace školské prevence

Prevence na školách spadá do činností Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Na horizontální úrovni spolupracuje s Ministerstvem vnitra, Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem obrany, Ministerstvem financí, Ministerstvem spravedlnosti a dalšími nadresortními orgány, kterými jsou Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra (26). Má zřízen poradní orgán Výbor pro koordinaci primární prevence (26). Na vertikální úrovni je zřízen Výbor krajských školních koordinátorů prevence, který hraje klíčovou roli v koordinaci prevence. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zpracovává akční plán, koordinuje problematiku primární prevence, vyčleňuje finanční prostředky, spolupracuje s nestátním neziskovým sektorem, pedagogicko-psychologickými poradnami, pedagogickými fakultami atd. (14, 26).

Krajské úřady vytvářejí podmínky pro realizaci preventivních programů, kontrolují jejich plnění, zřizují pedagogicko-psychologické poradny, koordinují činnost institucí činných v systému prevence a do dlouhodobých záměrů vzdělávání zařazují témata týkající se specifické ale i nespecifické prevence (5, 14).

Krajský školský koordinátor prevence koordinuje preventivní činnosti v rámci kraje a je členem Výboru krajských školských koordinátorů. Spolupracuje s krajským protidrogovým koordinátorem, koordinátorem romské problematiky a manažerem prevence kriminality, metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách, pracovníky odboru sociálně-právní ochrany dětí a odboru zdravotnictví krajského úřadu. Shromažďuje informace o preventivních programech, provádí jejich kontrolu a vyhodnocení (5, 14).

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně koordinuje a metodicky podporuje školní metodiky prevence a pomáhá jim řešit aktuální problémy s rizikovým chováním, které se v jejich škole vyskytnou. Dále spolupracuje s krajským koordinátorem prevence při vypracovávání výročních zpráv či jiných hodnocení

a zajišťuje specifickou prevenci rizikového chování v pedagogicko-psychologických poradnách (5, 14).

Ředitel školy a školského zařízení zpracovává školní řád, kontroluje a hodnotí preventivní programy začleněné do školního vzdělávacího programu, zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole, jmenuje školního metodika prevence, spolupracuje s metodikem prevence v pedagogicko-psychologických poradnách a s krajským školním koordinátorem prevence (14).

Školní metodik prevence viz dále.

Třídní učitel spolupracuje se školním metodikem prevence, podílí se na diagnostice vztahů ve třídě, podporuje rozvoj pozitivních sociálních vztahů mezi žáky, zprostředkovává komunikaci mezi třídou a pedagogickým sborem, má přehled o charakterech žáků a o jejich rodinném zázemí (14).

1.4.3 Školní metodik prevence

Dle přílohy č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních školní metodik prevence provádí tyto činnosti (6, 26):

Metodické a koordinační činnosti, např. (6, 40):

- Koordinuje tvorbu a kontroluje realizaci preventivního programu školy.
- Metodicky vede činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- Koordinuje vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- Kontaktuje odpovídající odborné pracoviště a participuje na intervenci v případě výskytu sociálně patologických jevů.

- Vede písemné záznamy o rozsahu a obsahu jeho činnosti a o navržených a realizovaných opatřeních.
- Shromažďuje odborné zprávy a informace o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů.

Informační činnosti, např. (6, 26):

- Zajišťuje a předává odborné informace o problematice sociálně patologických jevů, o programech, metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
- Prezentuje výsledky preventivní práce školy, získává nové zkušenosti a informace.
- Vede databázi spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů.

Poradenské činnosti, např. (6, 40):

- Vyhledává žáky s rizikem či projevy sociálně patologického chování a poskytuje jim a jejich zákonným zástupcům poradenské služby, popřípadě zajišťuje péči odborného pracoviště.
- Spolupracuje s třídními učiteli při zachycování varovných signálů sociálně patologického chování a sleduje úroveň rizikových faktorů ve škole.
- Přípravuje podmínky pro začlenění žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinuje poskytování poradenských služeb těmto žákům.

Pro práci školního metodika prevence musí škola zajistit vhodné pracovní podmínky, pomůcky potřebné pro výkon činností a vhodné prostředí pro konzultace s žáky a jejich rodiči (26).

1.4.4 Minimální preventivní program školy

Minimální preventivní program školy je dlouhodobý preventivní program školy (26). Je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z rámcového vzdělávacího programu. Má přesně dané krátkodobé i dlouhodobé cíle a musí snižovat výskyt rizikového chování (25).

Minimální preventivní program je tedy konkrétní dokument školy zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní rozvoj a rozvoj sociálních dovedností. (2) Jeho součástí jsou intervence, které pomáhají žákům osvojit si znalosti, dovednosti a kompetence, které snižují riziko výskytu rizikového chování (25).

Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok a vytvářejí ho všichni pedagogičtí pracovníci. Zodpovídá za něj školní metodik prevence a podléhá kontrole České školní inspekce (26). Při jeho hodnocení spolupracuje školní metodik prevence s metodikem prevence pedagogicko-psychologické poradny (25). Každá škola musí archivovat aktuální verze dokumentů, které jsou základním rámcem pro realizaci minimálního preventivního programu (25, 26):

- platné školské dokumenty pro oblast primární prevence,
- koncepci primární prevence na úrovni celonárodní, kraje, obce,
- standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek,
- dlouhodobou preventivní strategii školy,
- řád školy,
- krizový plán a postup školy při výskytu rizikových forem chování dětí a mládeže,
- sankční řád.

Návrh minimálního preventivního programu pomáhá správně vybírat preventivní programy, pomocí kterých je dosaženo toho, co mají děti na základní škole umět a znát. Školní metodik prevence poté dle personálních, finančních a technických podmínek vybírá, kombinuje preventivní programy a intervence, a tím sestavuje konečnou podobu minimálního preventivního programu (25). Minimální preventivní program by se měl skládat ze tří hlavních částí, kterými jsou zvýšení bezpečnosti ve škole a na školních aktivitách, rozvoj sociálních dovedností a programy zaměřené na jednotlivé formy rizikového chování (25).

1.4.4.1 Zpracování minimálního preventivního programu školy

Na úplném začátku zpracování minimálního preventivního programu si musí škola odpovědět na základní otázky např.: Co chceme? Proč? Co nás trápí? Co nabízíme? Komu? Kdy? Kde? Za kolik? Jak to dopadlo? Co dál? Škola musí vycházet ze svých vnitřních i vnějších zdrojů (25).

1. Charakteristika školy a její vnitřní zdroje

Po provedení analýzy vnitřních zdrojů by škola měla znát své možnosti důležité pro plánování minimálního preventivního programu (25). Analýza by měla obsahovat popis školy (městská, sídlištní, venkovská, počet žáků, počet budov, rizikové faktory atp.), rizikových míst ve škole (WC, šatny, vnější prostory školy aj.), vnitřních i vnějších zdrojů a zmapování situace z pohledu výskytu rizikového chování (šetření, ankety...). Velmi důležité jsou informace od třídních učitelů, kteří znají nejlépe situaci ve svých třídách (25, 26).

2. Vnější zdroje

Do vnějších zdrojů školy patří vnější informační zdroje (internetové stránky zabývající se prevencí a stránky odborných zařízení...); metodická pomoc (metodik prevence pedagogicko-psychologické poradny, krajský školský koordinátor prevence, neziskové organizace, ředitel školy, výchovný poradce školy); odborná pomoc a poradenství pro školní metodiky prevence; sociální síť (organizace a

odborná zařízení, se kterými bude popřípadě škola spolupracovat a kontakty na ně); nabídka volnočasových aktivit (25, 26).

3. Stanovení cílů minimálního preventivního programu školy

Pro stanovení cílů musí škola vědět, čeho chce dosáhnout (26). Cíle minimálního preventivního programu mohou být dlouhodobé (spíše obecnější a více časově náročné) i krátkodobé (jsou pro minimální preventivní program vhodnější) (25)

4. Aktivity minimálního preventivního programu pro cílové skupiny

Program a veškeré jeho aktivity musí odpovídat cílové skupině a musí být efektivní (viz. Zásady efektivní prevence rizikového chování) (26). Podle tohoto kritéria a podle certifikace vybíráme vhodný preventivní program (25).

5. Dokumentace

Školní metodik prevence dokumentuje veškeré důležité informace (zpětné vazby, záznamy aktivit, výskyt rizikového chování...) v průběhu minimálního preventivního programu. Dále by měly být evidovány záznamy rozhovorů s rodiči, přípravy učitelů, zápisy z jednání preventivního poradenského týmu, výsledky anket, průzkumů, šetření atd. Dokumentace by měla obsahovat i přílohy, např.: legislativní normy, krizový plán školy¹⁰, kontakty na organizace poskytující odbornou pomoc, seznam volnočasových aktivit, informační zdroje, literaturu, spolupráce s Policií ČR, městskou policií, odborem sociálně-právní ochrany dětí, nestátními neziskovými organizacemi, psychologem... (25).

Tato veškerá dokumentace slouží především k vyhodnocení efektivity minimálního preventivního programu školy (26).

¹⁰ Krizový plán školy by měl obsahovat postupy, které přesně řeší některé krizové situace ve spojitosti s projevy rizikového chování žáků, jež mohou ve škole nastat. Postupy pro každého pracovníka školy, odpovědnost jednotlivých zaměstnanců, komunikační postupy i preventivní opatření. Obsahuje: kdo provádí první pomoc, kdo komu co hlásí, kdo kam zapíše, kdo informuje zákonné zástupce žáků, kdo a kdy informuje Policii ČR atd. Plán by měl obsahovat i postup pro základní typy krizových situací (šikana, rvačka, vážný úraz apod.) (25, 26).

6. Monitoring a evaluace

Monitoring slouží k získávání informací důležitých pro včasné odhalování projevů rizikového chování a k průběžnému hodnocení minimálního preventivního programu (26). Nejvíce zásadní informace se shromažďují od žáků, rodičů, pedagogů a školy. Dále potom z četnosti výskytu rizikového chování, ze záznamů školního metodika prevence, SWOT analýzy¹¹, od odboru sociálně-právní ochrany dětí, ze zápisů z výchovných komisí. Často se jedná o osobní a důvěrné informace, a proto je důležité dbát na ochranu osobních dat a informací dle zákona č. 101/2000 Sb. (25).

Evaluačí se rozumí především hodnocení určité intervence, ale slouží i jako podklad pro další plánování (26). Sleduje se, zda bylo dosaženo cílů, které si daný program vytyčil, zda byl vhodný pro cílovou skupinu a zda nepůsobí kontra-produktivně. Dále se hodnotí i počty aktivit preventivního programu a množství jedinců, kteří se programu zúčastnili. Výsledek evaluace je možno porovnat s předchozím rokem (25).

1.5 Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů

Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek jsou závazná kritéria kvality pro poskytovatele preventivních programů. Jsou určeny k hodnocení kvality a efektivity specifických preventivních programů a k certifikaci poskytovatelů těchto programů (21).

¹¹ SWOT analýza slouží ke zmapování výchozí situace. Spočívá v hodnocení faktorů, rozdělených do čtyř skupin: silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby. Název SWOT je složen z počátečních písmen anglických názvů těchto jednotlivých faktorů: Strengths (silné stránky), Weaknesses (slabé stránky), Opportunities (příležitosti) a Threats (hrozby) (39).

Hlavní cíle standardů jsou (21):

- stanovení kritérií kvality preventivních programů
- stanovení ukazatelů kvality poskytovaných služeb
- odborné posouzení poskytovatele preventivních programů
- umožnění dohledu institucí financujících preventivní programy nad odbornou úrovní programů
- zabezpečení větší dostupnosti preventivních programů.

Hlavním záměrem při vytvoření standardů bylo popsat základní požadavky na to, kdo a jak realizuje preventivní programy (21). Standardy navazují na Strategii prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012. Dále jsou plně v souladu s Národní strategií protidrogové politiky na období 2013-2018, s Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílou knihou a dalšími strategiemi České republiky i Evropské Unie (5, 26).

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÁ OTÁZKA

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat míru a kvalitu spolupráce základních škol s odborníky při prevenci sociálně patologických jevů a to, zda je v této problematice rozdíl mezi menšími a většími základními školami. Odborníky jsou myšleni policisté, hasiči, zdravotníci a další poskytovatelé preventivních programů.

2.2 Výzkumná otázka

V souvislosti s cílem práce byla stanovena výzkumná otázka:

Spolupracují základní školy při prevenci sociálně patologických jevů s odborníky z jiných oborů?

3 METODIKA PRÁCE

3.1 Použitá metodika

Pro sběr dat byl použit kvalitativní přístup. Dle Dismana je kvalitativní přístup „*ne-numericke šetření a interpretace sociální reality. Cílem je tu odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.*“ (8, s. 285). Od kvantitativního přístupu se liší především tím, že se vytváří nové hypotézy, nové porozumění a teorie (24). Snažíme se posbírat všechna data a nalézt v nich pravidelnosti a struktury (8).

Výzkum byl prováděn pomocí narativního zkoumání, které se zaměřuje na dílčí, subjektivní a osobní zkušenosti účastníků výzkumu (24). Kvalitativní data byla získávána pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru. Tento typ interview je nejrozšířenější, avšak oproti nestrukturovanému interview vyžaduje náročnější přípravu (24). Byly vytvořeny okruhy otázek, na které účastníci odpovídali. Pořadí okruhů se dle potřeb a možností upravovalo (24).

3.2 Výzkumný soubor

Účastníci výzkumu byli vybíráni pomocí záměrného (účelového) výběru, kdy byli vyhledáváni podle jejich určitých vlastností (24). Výběrovým souborem byli metodikové prevence větších i menších základních škol na území třebečského okresu. Velikost škol byla rozlišena počtem žáků, kteří danou školu navštěvují. Za větší byly považovány školy s více jak sto padesáti žáky. Na základě tohoto kritéria byli vybíráni pouze jedinci, kteří jej splňují a zároveň byli ochotni se do výzkumu zapojit (24). Výzkumný

soubor tvořilo pět metodiků prevence. Rozhovory probíhaly v kancelářích účastníků výzkumu. Každý z účastníků souhlasil s účastí na výzkumu. Kvalitativní data byla fixována pomocí diktafonu jako audiozáznam.

3.3 Analýza dat

Data byla analyzována metodou vytváření trsů, která slouží k seskupení určitých výroků do skupin. Vznikají obecnější kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je spojováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním. Cíleně jsou vyhledávány všechny pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu (24).

4 VÝSLEDKY

Tabulka 1: Trs: Organizace prevence na základních školách

Komuni- kační partner	Odborníci	Škola				
		Třídní učitel	Metodik prevence	Výchovný poradce	Ostatní učitelé	Kroužky a zájmová činnost
A	X		X	X	X	X
B	X	X				X
C	X	X	X	X	X	X
D	X		X		X	X
E	X	X	X	X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Všechny dotazované základní školy si velkou část prevence sociálně patologických jevů provádí samy. Na prevenci se podílí nejenom metodik prevence, ale i výchovný poradce, třídní učitel a také ostatní učitelé, vyučující především rodinnou a občanskou výchovu. „Máme zpracován plán prevence na každý školní rok. Ten plán prevence dělám já jako preventista společně s výchovným poradcem a psycholožkou školy, protože máme svou vlastní školní psycholožku. Tudiž my nemusíme až tolik ty odborníky do školy zvat.“ (Komunikační partner A) „Když to vezmu odspoda, to znamená, že prvním člověkem dospělcem, který se podílí na prevenci, tak jsou vlastně třídní učitelé, na nich to stojí a padá. To znamená, že ti pracují s tou třídou, hledají vhodný metody, techniky, jak v těch oborech socializace a prevence. To je čepicí všeho. Jsou to kompetentní oso-

by, který tu třídu znají nejlíp, znají žáky, spolupracují s rodiči, podílí se na tvorbě MPP takovou formou, že nám dají vždycky zpětnou vazbu“ (Komunikační partner C) „...když je to v rámci rodinné výchovy, tak je to v rámci toho bloku. Takže šestá třída má třeba Zdravý životní styl, sedmá třída má vlastně drogy a návykové látky, osmá třída má tu sexualitu a devátá třída má většinou právě tu problematiku toho právního vědomí.“ (Komunikační partner D) „...třeba v rodinné výchově mám hodně témat jako třeba drogy, zdraví, osobní bezpečí, co je to šikana rozebíráme, hry a scénky se hrají. Ta prevence je důležitá tou každodenní činností.“ (Komunikační partner E)

Všechny základní školy při prevenci sociálně patologických jevů spolupracují s odborníky. Odborníky jsou myšleni policisté, hasiči, zdravotníci a další poskytovatelé preventivních programů. *„Většinou máme plán akcí ohledně prevence na každý školní rok. Hodně spolupracujeme s různými organizacemi. Tady třeba vidíte, máme tady BE-SIP, K-centrum, klub Zámek, Červený kříž, popřípadě Policie pro devátáky třeba.“ (Komunikační partner B) „Ono v dnešní době je těch nabídek hodně a složitě se to sleduje. Snažíme se brát jenom akreditovaný programy, kromě spolupráce s Městskou policií. S tou spolupracujeme hodně.“ (Komunikační partner C)*

Všechny školy v rámci prevence nabízí žákům kroužky a zájmové, volnočasové aktivity. *„Co se týká prevencí patologických jevů, tak tady ještě máme různé kroužky. Různé kroužky, které nabízíme našim žákům v letošním roce. Na prvním stupni mají počítače, košíkovou, angličtinu a na druhém stupni je toho více. Jo asi ještě Šikovky – šikovné ruce to je pro ty manuálně zručnější. Na druhém stupni mají vlastně šikovné ruce, konverzaci v anglickém jazyce, košíkovou, keramiku, vlastně i na prvním stupni mají keramiku. Vidíte, jak si pěkně vzpomínám postupně. Košíkovou, keramiku, dramatický kroužek mají, chodí nám sem pán, který vede rybářský kroužek...“ (Komunikační partner B) „Máme spoustu kroužků. To je taky velký plus. Protože děti, snažíme se jim dát náplň a málokteré dítě opravdu není vůbec nikde zapojený. Takže opravdu se snažíme ty děti zapojovat, aby se nevlákaly po vsi, aby opravdu nějakou tu činnost měli. Něco na sobě dělali.“ (Komunikační partner E)*

Tabulka 2: Trs: Odborníci, se kterými školy nejčastěji spolupracují

Komunikační partner	A	B	C	D	E
Městská policie	X		X		X
Policie ČR	X	X		X	X
Klub Zámek	X	X	X		
K-centrum		X			
BESIP		X			
Záchranná služba	X	X			
Červený kříž		X			
KHS Jihlava		X			
Charita				X	
STŘED	X		X	X	X
Hasiči	X				
Kurátor	X	X			
Pedagogicko-psychologická poradna	X			X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Dotazované základní školy při prevenci sociálně patologických jevů nejčastěji spolupracují s Policií ČR, organizací STŘED, Městskou policií, klubem Zámek a dalšími poskytovateli preventivních programů. „*Program primární prevence nám dělá Městská policie, s tou spolupracujeme hodně. Potom máme spolupráci s třebíčskou Charitou se Zámekem, Klub Zámek. A potom spolupracujeme se STŘEDEM - bez komentáře. Nebudu se radši moc vyjadřovat. Pro první stupeň máme tu Městskou policii. To je třeba plán: Neznámý za dveřmi, to jsme měli včera ráno, a potom třeba: Jak se nestát obětí. Děti mají zájem o programy s výcvikem.*“ (Komunikační partner A) „*...máme tady BESIP, K-centrum, klub Zámek, Červený kříž, popřípadě Policie pro deváťáky třeba.*“ (Komunikační partner B) „*Vyloženě je to na doporučení, jak jezdíme na školení metodiků prevence, od krajského koordinátora, nebo okresního. Dostávám různé typy. Z Třebíče je klub Zámek, ten nabízí služby, i Městská policie v Třebíči je schopna nám pomáhat a my to využíváme.*“ (Komunikační partner C) „*Předtím to byla vlastně organizace Oblastní charita Třebíč, s tím, že tenkrát s tou Třebíčí jsme se rozešli, protože nám ty programy nevyhovovaly obsahově, takže jsme se potom obrátili na tu organizace STŘED,...*“ (Komunikační partner D) „*Preventivně spolupracujeme s organizací STŘED...*“ „*Jinak spolupracujeme s Městskou policií, kdy teda nám dělají besedy a to fakt vyloženě preventivní. O činnosti, to tady míváme. Byl tady i pan xxxx, ten je vlastně taky z Policie. Dělají nám vyloženě preventivní besedy o činnosti Policie ČR, o drogách, o problémech.*“ (Komunikační partner E)

Tabulka 3: Trs: Četnost prevence na základních školách

Komunikační partner	1x měsíc	Několikrát za rok	Dle potřeby	Neustále (sami)
A	X		X	X
B	X		X	X
C		X	X	X
D		X	X	X
E		X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Všechny dotazované základní školy uvedly, že prevenci sociálně patologických jevů provádí téměř neustále nebo dle potřeby. „*Systematicky pořád. Musím dostat vazbu od třídního učitele. Nabídka určitě je. Já jim je dávám, ale očekávám, že to přijde od dospěláka. Že si všimne, že je problém. Tady musí valit celá škola. Protože když někdo půjde po škole a uvidí někoho kouřit na záchodech, což je samozřejmě extrém, ale může se to stát, tak je potřeba, aby šel a někomu to řekl. Aby to řekl mně. Abychom to mohli začít řešit, a to si myslím, že funguje. To funguje dobře. My máme lidi, který dělají ve škole rádi. Ví, že je to těžký a mají k tomu dobrý přístup. Dělají to tak, jak je to nejlepší, jako kdyby to byly jejich děti. Tak takový postoj tady mají učitelé a pracovníci. Takže ten preventivní program se tvoří vyloženě na zakázku, když se objeví problém. Jinak se to dělá přes školní vzdělávací program.“ „Ty děti v tom žijí, že to není jenom, že sem někdo za čas přijde na besedu, anebo že si pamatuju z dětství, jo byla beseda, ale druhý den už nevím co. Děti mají těch podnětů tolik, že je potřeba ta soustavná práce, a proto byli ti metodici vytvořeni. Máme to štěstí, že to máme nastavený dobře, že to funguje. Těch problémů je fakt jako minimum.“ „Jinak prevenci řešíme všichni v rámci školního*

vzdělávacího programu napříč všemi předměty“ (Komunikační partner C) „*To je neustále. To je vlastně v hodinách.*“ „*To je každodenní činnost, to se řeší neustále. A je to fakt, že tady ty problémy nejsou. Nemůžeme říct, že vůbec nic se tady neděje, to jako snad není na žádné škole, všude se něco děje, ale nenarůstá to do žádných větších rozměrů.*“ „*...že se všechno řeší okamžitě. Nenechá se to rozjet. Takže řeší neustále všichni jo. Opravdu třídní učitelé pracují na té bázi, že si každý hlídá tu svou třídu a řeší problémy ve své třídě, aby to nenarostlo.*“ (Komunikační partner E)

Tři z dotazovaných škol dále uvedlo, že preventivní programy od odborníků využívají pouze několikrát do roka. „*To je párkrát za rok, spíš podle potřeby.*“ (Komunikační partner D) *Jak říkám, když se s tím problémem začne pracovat ještě před jeho výstupem, tak nepotřebujete jakoby nějaký speciální preventivní program. Naopak se nám neosvědčilo, když jsme třeba drogy řešili až příliš. Když oni to slyšeli v hodinách, pořád jim každý vyprávěl, ale oni sami ví, že je to špatný, že by neměli začínat, a pak by to bylo jako v Obecné škole, tak že nemají olizovat zábradlí... Takže my je k tomu postupně, i ti žáci, kteří to nehledali, by to mohli začít hledat. Takže to je taky důležitý zvážit tu míru a já si myslím, že v tomhle radši opatrně.*“ „*Takže ten preventivní program se tvoří vyloženě na zakázku, když se objeví problém.*“ (Komunikační partner C)

Dvě základní školy uvedly, že preventivní programy realizují minimálně jednou do měsíce. „*Určitě minimálně jednou za měsíc*“ „*No tak jako a navíc my tady máme tu psycholožku no, takže když je problé, tak to hned řešíme. Buď já nebo paní psycholožka nebo ředitelka. A když je problém s jednotlivcem, tak si ho psycholožka bere k sobě no. Když je celá třída, tak pracujeme se třídou. Pracujeme se třídou společně obě dvě. Tím, že máme tu psycholožku, tak je to fajn.*“ (Komunikační partner A) „*Asi 1x za měsíc. Tady když se podíváte, tady ty preventivní programy z klubu Zámek, tak je to od osmi do půl jedné. A je to ve třech dnech zhruba po měsíci, takže většinou se to snažíme specifikovat do prvního pololetí nebo do druhého. Některé průběžně, tak jak se to dělá.*“ (Komunikační partner B)

Tabulka 4: Trs: Nejčastější rizikové jevy

Komunikační partner	Záškoláctví	Šikana	Návykové látky			Kyberšikana
			Kouření	Alkohol	Drogy	
A	X	X	X		X	
B	X	X				
C		X	X			
D		X	X	X		X
E	X	X	X			

Zdroj: Vlastní výzkum

Téměř všechny základní školy, které se účastnily výzkumu, tvrdí, že když provádí prevenci sociálně patologických jevů v každodenním životě, pak se na škole rizikové jevy skoro nevyskytují. I přesto všechny školy uvádí jako jeden z nejčastějších rizikových jevů šikanu. „*My se s těmi patologickými jevy až tak moc nesetkáváme, v poslední době by se dalo říct, že jsme tady řešili šikanu, takovou ne moc závažnou, ale byla tady stížnost rodičů, takže to se řešilo, vyřešilo se to. Takže tam jsme nikoho nemuseli žádat o pomoc.*“ (Komunikační partner B) „*Pak teda to ubližování, ale to se děje jako v malém procentu. Takový to první stádium šikany.*“ (Komunikační partner A) „*Jsou projevy šikany, ty se objevují, ale těžko to. Kdyžto to podchytíte na začátku, tak ani o šikaně... Možná někdy... To slovo by se nemělo ani říkat nahlas. Oni ti žáci, když někdo jenom někoho bouchne, tak on hned přijde a on mě šikanuje. Ta definice je jako jiná.*“ (Komunikační partner C)

Dle škol jsou dalšími častými rizikovými jevy kouření a záškoláctví. „*Kouří, kouří za školou, kouří i už jsme tady měli i případně během školních akcí, takže ať už to bylo dejme tomu kouření na výletě, kouření v rámci sportovního turnaje. Všichni jsou v tělocvičně, dva chlapci nám kouří v šatnách. To už jsme tady taky měli. Dokonce už jsme měli i kouření v druhé třídě za pomníkem vedle budovy školy.*“ (Komunikační partner D) „*No tak nejčastější rizikový jev je kouření. Ve druhé třídě máme chlapce, který řekne, že tu úlohu fakt jako nenapíše, když mu tu cigaretu nedáme.*“ „*Potom je to záškoláctví teda. Když jsme to teda řekli, tak záškoláctví u Romů.*“ „*V tom malém věku to dítě chodí do školy rádo, ještě to není tak hrozný. Sem tam chybí. Pak jim to už nejde, mají jiný zájmy, hlavně od šesté třídy. To vůbec není o tom, že by se chtěli něco naučit no. V sedmé třídě už málokterej, a tak to flákaj. Rodiče je podporují, omluvenky píšou, když teda pak už požadujeme lékařkou omluvenku, tak i lékaři, aby od nich měli klid, tak jim to píšou, pak požadujeme spolupráci s kurátorem.*“ (Komunikační partner A)

Dvě školy řadí mezi časté rizikové jevy kyberšikanu, drogy a alkohol. „*Šikana, pak jsme měli i kyberšikanu, ta už se objevila taky. První případ se objevil je to tak tři roky zpátky. To byly holky, které byly tenkrát v devítce.*“ „*Měli jsme tady alkohol, co si teda vybavuji. To nám chlapec přinesl ochutnat slivovici tatínkovu do školy, akorát, že si neuvědomil, že slivovice je tak strašně cítit, že když to otevře ve třídě, tak je to prostě že jo je toho celá místnost. Kdyby si přinesl vodku, tak se nic takového nestalo, ale slivovice ta hold cítit byla, tak to jsme tady měli krádež tatínkova archivu no.*“ (Komunikační partner D) „*Jako občas tu mariánku. Mariánku jsme tady taky měli, že někdo přinesl, to jsme ale volali Policii. A šetřili si to pak sami. Oni to donesou s tím, že mu to dal někdo z učiliště, a pak v tom jedou všichni. Chvilí jsem to měla i tady (v kanceláři) než přijeli, ale to tady byl smrad v tý místnosti, takže to bylo dobrý no.*“ (Komunikační partner A)

Tabulka 5: Financování preventivních programů

Komunikační partner	Projekty	SRPŠ	Děti	Fondy	Dotace a granty
A	X	X	X		
B		X	X		
C					X
D			X		
E		X	X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve třech dotazovaných základních školách je část nákladů na preventivní programy financována ze Sdružení rodičů a přátel školy a část hradí žáci. *„My se snažíme, co to jde, tak ze SRPŠ financovat, a co samozřejmě nejde, tak to samozřejmě musí doplatit žáci. A jako nikdy nebyl problém, že by to nezaplatili. Je to jakoby součást vyučování v podstatě, takže to takhle i bereme. Část se platí ze SRPŠ a část si platí žáci.“* (Komunikační partner B)

Dvě školy si nejčastěji vybírají preventivní programy, které jsou nějakým způsobem dotované. *„Tak problém je vždy s financováním, protože to je všude, ve všech oborech, že se řeší peníze. Oni jsou většinou schopni sehnat si dotaci, ti STŘEDáci, a pak ta cena je úplně banální. Když je, záleží zase na typu programu. Když je to dotovaná věc, tak je to zase jednodušší a rádi ji třeba využijeme. Když se musí, tak se prostředky dneska těžko hledají.“* (Komunikační partner C) *„Když i oni potřebují nějakou besedu, tak jim vyhovíme. Třeba dostanou nějaký grant, když je to grant, je to zdarma pro nás paráda, takže jdeme do toho. Když to chtějí platit, tak je to třeba 2 500 Kč za tři besedy,*

nebo programy, které navazují jako protidrogový i preventivní programy. Nemusí být jenom protidrogový, mají jich tam hodně. Na to nemůžu říct dětem, aby dal stovku za nějaký preventivní program, rodiče to nechtěj.“ (Komunikační partner E)

Pouze v jedné základní škole si preventivní programy platí pouze žáci. *„Všechny ty programy si děti platí sami. Domluvili jsme se na tom s rodiči. Protože jsme sice věděli, že je možnost čerpání určitých grantů, a když jsem potom mluvila s paní Matějkovou ať už v Třebíči nebo potom s dalšími učiteli v rámci nějakého školení, tak vždycky říkali, že je za tím spousta papírování a ta částka, která potom přichází jakoby poměrně na školu, je tak nízká, že stejně jako nemá cenu nějakým způsobem se kolem toho nějak zalamovat. S rodiči jsme se domluvili, že pokud tady ta možnost bude, tak že se na to vždycky nějakým způsobem budou děti podílet samy.*“ (Komunikační partner D)

Jedna základní škola využívá k financování preventivních programů fondy. *„Takže sem tam, když je to opravdu dobrá akce, tak se snažíme přispět třeba se SRPŠ, nebo z nějakého fondu, který máme, ...*“ (Komunikační partner E)

Jedna škola, aby měla dostatek peněz na preventivní programy, tak píše projekty. *„...ovšem kámen úrazu jsou ty prachy. Ono když máte napsat projekt, na který my nechceme moc peněz. Nám by tohle to stačilo, chceme třeba jenom 20 000 Kč, ale kvůli těm dvaceti tisícům se musí tolik toho sepsat, nechat ověřit listiny a pak stejně nemáte jistotu, že vám to ještě dají. Takže my vyházíme peníze za ověření zřizovacích listin a těch máme spousta, takže se nám to prodražuje a pak musíme ještě něco mít souhlas zřizovatele, tedy kraje, ale i města a i Policie. A ještě je tam spoluúčast. Je to nejhorší, že to není projekt, že byste dostala peníze a už do toho nemusela škola nic dát. Ještě je tam spoluúčast a rok od roku se mi zdá je ta spoluúčast vyšší a vyšší.*“ (Komunikační partner A)

Tabulka 6: Trs: Subjektivní pohled komunikačních partnerů na prevenci

Komunikační partner	Vše je dostačující	Lepší financování	Přístup ministerstva a legislativa	Levnější preventivní programy	Lepší spolupráce s rodiči	Lepší kurátor
A		X				X
B	X					
C	X		X			
D	X			X	X	
E	X		X			

Zdroj: Vlastní výzkum

Čtyři z tázaných základních škol je spokojena s prevencí na škole. Pouze jedna z nich je naprosto spokojena s prevencí. „Já si myslím, že ohledně prevencí co děláme s tím klubem Zámek, že jsou dostačující, my si hlavně vybíráme programy, které jsou vhodné pro ten daný ročník, pro věk těch žáků.“ „Myslím si, že bych nic neměnila.“ (Komunikační partner B) Pro další tři školy je vše dostačující, ale dvě by uvítaly lepší legislativu a přístup Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. „Ta přílišná demokracie, na kterou si tenhle stát hraje. S dětmi to přece nemůže fungovat. Když já je mám naučit mantinelů, který jsou. To jsou ty zákony, který musíme dodržovat. To prostě nejde tak, že já ho nechám dělat cokoliv.“ „Myslím si, že jsme jako učitelé přetěžovaní. Práci a tím, co se děje, zákony, ty počítače, to nám má pomáhat, ale pořád něco na něm děláte. Já si uvědomil, když to srovnám před deseti lety, když počítače začínaly, co jsem měl času na relax nebo na přípravu jinou. Teď nemám čas. Furt něco musím, přijde mail a už jedete. Pak se proberete a je pět odpoledne.“ „Proč máme aprobace? Když máme

kompetence. A nemáme předměty, ale máme jenom oblasti... Takže když se nad tím zamyslíte, jak to nefunguje. Nahoře je to takhle otevřený, měli bychom mít pěkný vztahy, povídat si o všem, když mám problém, tak to řeším. Učitel by měl znát všechny ty oblasti a spíš je trenér, který řekne, kde to zjistíš. Zkus se podívat sem a sem a nemusí vědět všechno. Ví, kam odkázat to dítě, kde ty informace najde. Tak je to otevřený, ale když jdete dolů a dolů, tak najednou zjistíte, že jste omezený. Časově, dotací a najednou už jsou předměty a najednou máte rozvrh hodin.“ (Komunikační partner C) Mně by třeba se líbilo, kdyby bylo nějak ošetřeno legislativně nějak to kouření, protože v tom jsme bezmocní. Že by se to třeba tady alkohol se nesmí, že nic se nesmí do patnácti let. Tam je spíš o prodeji zase. To je právě problém, že prodávat se nesmí ani cigarety ani alkohol, ale už není nikde legislativně řešeno, že by neměl tady tohle to dělat. A co mu člověk může? Nic. To je vlastně nedořešená záležitost. Líbilo by se mi, aby to bylo nějak právně podloženo, že to prostě nesmí, takže, když přistihnu žáka při kouření, můžu mu dát tu a tu sankci, což nemůžu, protože oni většinou kouří venku, a to je otázka rodičů, jak se chovají.“ (Komunikační partner E) A jedna z nich by si přála levnější preventivní programy a lepší spolupráci s rodiči. „Uvítala bych třeba to, kdyby některý ty programy pro ty venkovské děti organizovaný v městských školách nebo v těch městských nebo krajských organizacích byly levnější. Protože co si budeme povídat, kamkoliv vyrazíte vždycky je problém cesta.“ A navíc do dopravy nás nikdo nevezme, protože dejme tomu vezmou třídu nějakých pětadvacet dětí, ale dvě třídy už vám nevezmou, takže si musíte objednat autobus. A když objednáte autobus do Třebíče a zpátky, no tak to už jsou tisícové částky, že jo.“ „Co by možná bylo lepší, kdyby se o stejnou problematiku zajímali i rodiče víc. Že ta škola si myslím, že dělá dost, ale když potom to vezmete, kdo se s vámi o tom doma baví, nebaví. To jsou otázky typu, co bylo ve škole, ale třeba dejme tomu, aby tam probíhala i nějaká součinnost v té rodině.“ (Komunikační partner D)

Jedna základní škola by chtěla lepší financování prevence a lepšího kurátora pro mládež. „Co bych potřebovala změnit. Já bych potřebovala ty prachy. Takhle mně se nelíbí to financování. Nelíbí se mi vůbec to, aby škola psala nějaký projekty, jako proč? To si myslím, že by bylo lepší, kdyby ta škola každá třeba dostala nějakou částku, samozřejmě na počet žáků by to asi bylo. Někakou částku, kterou by měla vyhrazenou

v rozpočtu na tu prevenci, a jak si s ní ta škola naloží, jestli si někoho objedná nebo jestli to dá na ty pobyty, že se jim to osvědčilo, prostě jak trávit volný čas. Nebo zaplatím zájmový kroužky. My tady na škole máme kroužky zadarmo. To by bylo perfektní. Kdyby byl balíček na školu nějakých peněz a ta škola by si s tím hospodařila. Samozřejmě ať vykáže, na co to použila a utratila. Jde o to, aby to někdo platil no. Jinak pak teda možná asi nějaký, no prostě ten kurátor. Takovej šikovnej jako je pan Pléha. Takže to si myslím, že jo. Reaguje a myslím si, že o práci má zájem a ví, co dělá. A to je asi kámen úrazu potom.“ (Komunikační partner A)

5 DISKUZE

Tato práce se zabývá problematikou primární prevence sociálně patologických jevů na základních školách. Cílem práce bylo zmapovat míru a kvalitu spolupráce základních škol s odborníky při prevenci sociálně patologických jevů i to, zda je v této problematice rozdíl mezi menšími a většími základními školami. Odborníky byli myšleni policisté, hasiči, zdravotníci a další poskytovatelé preventivních programů. Rozhovory s účastníky výzkumu poskytly odpovědi na to, jak je organizována prevence sociálně patologických jevů na základních školách, s jakými odborníky základní školy spolupracují při prevenci sociálně patologických jevů, jaká je četnost provádění prevence, jaké jsou nejčastější rizikové jevy vyskytující se na škole, jak je to s financováním preventivních programů a jak účastníci výzkumu subjektivně vnímají prevenci na základní škole, ve které působí. Kvalitou spolupráce bylo myšleno, zda základní školy spolupracují s odborníky při prevenci sociálně patologických jevů, jak často si zvou odborníky do škol, jak spolupráce probíhá a jak jsou preventivní programy financovány.

Výzkumná otázka zněla: Spolupracují základní školy při prevenci sociálně patologických jevů s odborníky z jiných oborů?

Z výzkumu vyplývá, že všechny základní školy, které se podílely na výzkumu, při prevenci sociálně patologických jevů spolupracují s odborníky. Nejčastěji se jedná o Policii ČR, Městskou policii, Záchranou službu a ostatní poskytovatele preventivních programů. Mezi ostatní poskytovatele patří nestátní neziskové organizace. Např. Klub Zámek, STŘED, o.s., K-centrum, Oblastní charita Třebíč. Kolářová v knize Primární prevence rizikového chování ve školství uvádí, že právě nestátní neziskové organizace jsou pro hloubku záběru programů často nositeli odbornosti pro danou oblast. Jsou tak nezastupitelným zdrojem informací a dovedností v primární prevenci. Spolupráce nestátních neziskových organizací a škol je nezbytný předpoklad pro ideální stav, že kvalitní primární prevence bude dostupná všem (26). V rámci spolupráce s poskytovateli preventivních programů školy nechávají poskytovatele, aby daný program proběhl

v jejich režii. Školy podávají poskytovateli informace o tom, kolik je žáků ve třídě, jaké jsou v ní vztahy, zda je v ní žák s individuálním vzdělávacím plánem apod. Tři školy uvedly, že po skončení programu si o něm s dětmi ještě povídají. Jeden metodik prevence sdělil, že před začátkem programu proběhne přípravná hodina, ve které jsou děti připraveny na preventivní program a jsou seznámeny s pojmy, o kterých se bude hovořit.

Protože poskytovatelů preventivních programů je velké množství, vznikly Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek. Tyto standardy odlišily programy kvalitní a nekvalitní. Nestátní neziskové organizace, které standardy naplní, jsou nejenom vhodnými poskytovateli preventivních programů, ale mohou si i zažádat o dotace z veřejných zdrojů (26). Při výběru vhodného preventivního programu se všechny dotazované základní školy rozhodují dle této certifikace a snaží se vyhledávat pouze akreditované programy.

Kolářová dále uvádí, že financování programů primární prevence probíhá v ročních cyklech. Programy jsou financovány z centrální správy (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky) a z krajské samosprávy. Někdy mohou být příjemci finančních prostředků samy nestátní neziskové organizace nebo samotné školy (z těchto peněz poté hradí jimi vybrané preventivní programy) (26). Pokud dostane nestátní nezisková organizace dotaci, může poté nabízet své služby školám bezplatně. Ve výzkumu čtyři školy uvedly, že financování preventivních programů není problém. Tři školy hradí programy ze Sdružení rodičů a přátel školy, ve čtyřech školách se na financování podílí i děti, dvě školy využívají pouze dotované programy. Zároveň jedna škola používá prostředky ze školního fondu. Pouze jedna z účastněných škol uvedla, že financování preventivních programů je problém. Aby dokázala uhradit tyto programy, tak píše projekty, i když je to pro ně velmi komplikované. Komunikační partner sdělil, že i kdyby požadovali pouze dvacet tisíc, tak kvůli těmto dvaceti tisícům se toho musí spousta sepsat. Musí nechat ověřit listiny, kterých je spousta, takže se jim to prodražuje. Dále musí mít souhlas zřizovatele školy, tedy kraje, ale i města a policie. Dále uvedl, že je na projektu vždy spoluúčast, která se mu zdá rok od roku vyšší a vyšší.

Základem prevence na školách je školní preventivní program, ze kterého má vycházet i minimální preventivní program. Minimální preventivní program je konkrétním dokumentem školy zaměřeným na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Je zpracován na období jednoho školního roku a zodpovídá za něj školní metodik prevence. Podléhá kontrole České školní inspekce a je průběžně vyhodnocován. Na tvorbě a realizaci MPP se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy (26). Výzkum potvrdil, že každá základní škola má minimální preventivní program zpracován. Každý rok ho vypracovává školní metodik prevence za spoluúčasti ostatních pedagogů působících na škole.

Prevenici na školách koordinuje a realizuje školní metodik prevence. Příloha č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů definuje činnosti, které provádí školní metodik prevence a výchovný poradce (6). Mezi základní činnosti školního metodika prevence patří činnosti metodické a koordinační, informační a poradenské činnosti (6). Výzkum potvrdil, že veškerá činnost metodiků prevence vychází právě z této vyhlášky. Metodikové prevence vytvářejí a realizují školní preventivní program, metodicky vedou činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů, vedou písemné záznamy, prezentují preventivní výsledky školy atd.

Jako jednu z činností školního metodika prevence uvádí příloha č. 3 vyhlášky 72/2005, že metodik prevence spolupracuje s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole (6). Z výzkumu vyplynulo, že při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u žáků metodikové prevence spolupracují nejenom s třídními učiteli, ale i se všemi ostatními učiteli působícími na dané základní škole. Komunikační partner C uvedl, že si varovných signálů musí všimnout celá škola. Kdokoliv, kdo by šel po chodbě a viděl by, jak nějaký žák kouří na záchodech, což je extrém, tak je potřeba, aby šel a okamžitě to

někomu řekl, nejlépe aby to řekl přímo jemu (metodikovi prevence), aby tento problém mohli okamžitě začít řešit. Dle jeho slov tato spolupráce funguje dobře.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů stanovuje, že školská zařízení budou uskutečňovat formy činností v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků, studentů (6). Výzkum potvrdil, že v rámci organizace prevence sociálně patologických jevů, všechny dotazované školy poskytují velké množství kroužků, zájmových a volnočasových aktivit pro žáky dané školy. Čech (3) uvádí, že právě tyto aktivity směřující k podpoře efektivního využívání volného času, upevňování zdraví a zdravého životního stylu, včetně zdravých sociálních vztahů, jsou tzv. nespecifickou primární prevencí. Pouze jeden z komunikačních partnerů uvedl, že si nemyslí, že by kroužky a volnočasové aktivity byly prevencí. Dle jeho názoru by kroužky byly prevencí, pokud by byly přímo preventivně zaměřeny na nějakou oblast rizikového chování. Dále uvedl, že kroužky řadí do prevence jenom kvůli vedení školy.

Tak jak uvádí Miovský (26), že školní metodik prevence musí mít pro svoji práci zajištěny vhodné pracovní podmínky a prostředí pro konzultace s žáky a jejich rodiči, tak i v tomto výzkumu se potvrdilo, že školní metodik prevence má svoji vlastní kancelář, kde je nejvíce k zastizení, kde má soukromí a není rušen ostatními pedagogy. Všechny rozhovory proběhly právě v těchto kancelářích.

Zapletalová v knize Primární prevence rizikového chování ve školství (26) píše, že školy, které mají nad pět set žáků, budou moci postupně využívat služeb školních psychologů nebo školních speciálních pedagogů. Komunikační partner A však uvedl, že už sedmým rokem mají na škole vlastní psycholožku. Když se vyskytne problém, tak to okamžitě řeší metodik prevence, psycholožka nebo ředitelka školy. Sama psycholožka řeší problémy, které se týkají jednotlivce. Pokud se jedná o třídu, tak s celou třídou pracuje společně s metodikem prevence. Přitom do této základní školy v tomto roce dochází necelých sto dvacet žáků. Komunikační partner C sdělil, že do jejich školy dochází psycholožka pravidelně jednou za týden a že jsou s jejími službami velice spokojeni. Škola zřídila generální souhlas rodičů, že pokud mají děti nějaký problém, mohou si jít

s psychologkou popovídat. Zapletalová však tvrdí, že rozsah činnosti těchto pracovníků by neměl klesnout pod půl úvazku, protože pak by úloha školního psychologa ztratila svoji funkčnost pro činnost školy jako systému (26).

Dále je dle výsledků zřejmé, že všechny dotazované základní školy provádí prevenci systematicky neustále nebo dle potřeby. Vše se snaží řešit ihned. Uvádí, že pokud se vše řeší okamžitě a nenechá se nic přerůst do významnější fáze, tak v podstatě nemají se sociálně patologickými jevy problém. „*Vidíme to a hned jsme schopni to řešit od začátku. Když je to jenom takový ohniček, tak to sfouknete. Když už je to velký rozhořelý ohniště, tak se to špatně hasí.*“ Tři základní školy využívají preventivních programů od odborníků pouze několikrát do roka. Většinou právě, když je daný program dotovaný. Dvě z pěti základních škol se snaží s odborníky spolupracovat minimálně jednou za měsíc. Dle mého názoru je prevence sociálně patologických jevů právě na těchto školách velmi kvalitní.

Z výzkumu také vyplynulo, že mezi nejčastější rizikové jevy, vyskytující se na základních školách, patří šikana, užívání návykových látek, záškoláctví a kyberšikana. Na všech dotazovaných školách již někdy řešili nebo řeší šikanu. Dle odpovědí účastníků se však vždy jednalo pouze o první stádia šikany. Za šikanu je považováno, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. Kolář dále uvádí, že šikana má pět stádií vývoje (17). Dva komunikační partneři uvedli, že dnešní společnost nemá dostatečně vyjasněnu definici šikanování. Komunikační partner D sdělil, že z úst rodičů, hlavně rodičů agresorů, často zaznívá, že tento problém býval ve školství a v dětském kolektivu vždy, a to přece není možné nazývat šikanou. Dále uvedl, že si rodiče pod pojmem šikana většinou představují až nějaký trestný čin, jako například těžké ublížení na zdraví. Dle komunikačního partnera D není pro rodiče šikana denní obtěžování a narušování osobního prostoru. Naopak komunikační partner C má zkušenost opačnou. Za šikanu považují rodiče i děti jakékoliv jednorázové „bouchnutí“. Čtyři z pěti škol se zabývají problematikou kouření. Dotazovaní si často stěžovali, že s tímto rizikovým jevem nemohou prakticky nic udělat. Pokud žáci zrovna nekouří v prostorách školy nebo na školních akcích, tak jsou všichni učitelé bezmocní. Jakmile děti odejdou ze školního pozemku, škola již za ně

nezodpovídá a je pouze na rodičích, zda s touto věcí budou něco dělat. Dále tři z pěti škol se potýkají se záškoláctvím. Záškoláctví je definováno jako záměrné zanedbávání školní docházky, kdy absence žáka není omluvena (32). Jeden metodik prevence uvedl, že některé záškoláky podporují i rodiče. Ví, že dítě chodí za školu, ale píše pouze omluvenky a nic s tím nedělají. Poté škola tedy požaduje potvrzení od lékaře. Když i toto prochází, tak škola kontaktuje kurátora pro mládež. Školy sdělily, že v rámci prevence této problematiky postupují dle metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (4). Na jedné základní škole se objevil alkohol a kyberšikana a na jedné škole čas od času řeší problematiku drog.

Na otázku, jak dotazovaní subjektivně vnímají prevenci na škole, ve které působí, čtyři metodikové prevence odpověděli, že prevence na škole je dostačující a nic by neměnili. Ale pouze jeden z nich je spokojený naprosto se vším. Dva účastníci uvedli, že by uvítali lepší přístup ministerstva a legislativy. Komunikační partner C sdělil, že ve školství existuje přílišná demokracie. Objevuje se stále více žáků, které učitelé musí motivovat k tomu, aby dělali určitou činnost. Dále dle jeho názoru jsou učitelé příliš svazováni legislativou a přetěžováni. Komunikační partner E naopak sdělil, že by uvítal, kdyby bylo legislativně ošetřeno kouření dětí. Prodej tabákových výrobků, tabákových potřeb a elektronických cigaret osobám mladším osmnácti let je zakázán (7). Ale už není legislativně ošetřeno, že by to dítě nemělo dělat. Komunikační partner by chtěl, aby tato věc byla právně podložena, minimálně pro děti do patnácti let. Když přistihne žáka při kouření, aby mu mohl dát určitou sankci. Jeden metodik prevence uvedl, že by uvítal lepší spolupráci s rodiči, protože pokud rodičům nevadí, že jejich dítě kouří, pak s tím učitel nic neudělá a toto rizikové chování se může dále rozvíjet. To, že rodina je jedním z významných rizikových faktorů, který zvyšuje pravděpodobnost výskytu rizikového chování, potvrzují i Nevoralová a Charvát, kdy uvádějí, že rizikové faktory se dají rozdělit do šesti základních skupin, kterými jsou oblast individuální, rodinná (zneužívání alkoholu, drog, souhlasný postoj k užívání drog atd.), vrstevnická, školní a pracovní, komunitní a oblast společnosti a životního prostředí (12). Dále by pak uvítal levnější preventivní programy, zejména pro venkovské školy. Pokud se jedná například o

preventivní program, který je realizován v prostorách dané organizace, tak venkovská škola nejenom, že zaplatí cenu programu, ale navíc si k tomu musí žáci uhradit i cestu. Komunikační partner D sdělil, že pokud se jedná o dvě školní třídy, tak takové množství dětí do autobusu nikdo nevezme. Potom si tedy musí objednat autobus soukromý, a to se potom cena k uhrazení blíží tisícovým částkám. Jedna škola z pěti dotazovaných základních škol by uvítala, kdyby se zlepšil přístup tamního kurátora pro mládež, zejména při řešení záškoláctví, a aby se zlepšilo financování prevence. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ze svého rozpočtu poskytuje ročně cca 20 mil. Kč na dotační program na realizaci aktivit v oblasti prevence rizikového chování u dětí a mládeže (5). Dle komunikačního partnera A je však sepsání projektu pro získání dotace velmi časově a finančně náročné. Navíc nikde není zaručeno, že bude projekt doopravdy podpořen.

Dle mého názoru se prevence sociálně patologických jevů na základních školách od dob mého dětství výrazně zlepšila. Ve všech školách, které jsem navštívila, jsem byla s prevencí spokojena a některé přístupy mě dokonce i mile překvapily. V rámci výzkumu jsem navštívila tři menší a dvě větší základní školy a v této problematice jsem mezi nimi nezaznamenala žádný rozdíl.

6 ZÁVĚR

V rámci bakalářské práce jsem se pokusila nahlédnout do problematiky spolupráce základních škola a odborníků při prevenci sociálně patologických jevů. Cílem práce bylo zmapovat míru a kvalitu spolupráce základních škol s odborníky při prevenci sociálně patologických jevů a to, zda je v této problematice rozdíl mezi menšími a většími základními školami. Odborníky byli myšleni policisté, hasiči, zdravotníci a další poskytovatelé preventivních programů. Mírou a kvalitou spolupráce bylo myšleno, zda základní školy spolupracují s odborníky při prevenci sociálně patologických jevů, jak často si zvou odborníky do škol, jak spolupráce probíhá a jak jsou preventivní programy financovány. Výzkumný soubor tvořilo pět školních metodiků prevence. Tři metodikové prevence působili na menších základních školách a dva na větších základních školách. V souvislosti s cílem práce byla stanovena tato výzkumná otázka: Spolupracují základní školy při prevenci sociálně patologických jevů s odborníky z jiných oborů?

Z výsledků vyplývá, že všechny dotazované základní školy spolupracují s odborníky při prevenci sociálně patologických jevů. Nejčastěji základní školy spolupracují s Policií ČR, Městskou policií, Záchranou službou a nestátními neziskovými organizacemi, jako např. Klub Zámek, STŘED, o.s., K-centrum a dalšími. Prevenci z velké části provádí i škola sama, především v rámci rodinné a občanské výchovy a výchovy ke zdraví. Na prevenci se podílí nejenom metodik prevence, ale i třídní učitelé, výchovní poradci i ostatní pedagogičtí pracovníci. V rámci prevence všechny školy nabízejí žákům spoustu kroužků, zájmových a volnočasových aktivit. Sami pedagogičtí pracovníci provádí prevence prakticky neustále, v každodenních činnostech, nebo když je potřeba. Tři z pěti dotazovaných škol využívají preventivní programy od odborníků pouze několikrát do roka. Dvě základní školy realizují tyto preventivní programy minimálně jednou za měsíc. V rámci spolupráce s odborníky školy nechávají poskytovatele, aby daný program proběhl v jejich režii. Dále jim školy poskytují informace o počtu žáků, který se programu zúčastní, jaké panují mezi žáky vztahy, zda bude ve skupině

žák s individuálním vzdělávacím plánem, žák hyperaktivní apod. Tři školy uvedly, že po skončení programu si o něm s dětmi ještě povídají. Jeden metodik prevence sdělil, že před začátkem programu proběhne přípravná hodina, ve které jsou děti připraveny na preventivní program a jsou seznámeny s pojmy, o kterých se bude hovořit. Dále výzkum ukázal, že mezi nejčastější rizikové jevy vyskytující se na dotazovaných školách patří šikana, užívání návykových látek (především tabáku), záškoláctví a kyberšikana. Ve třech dotazovaných školách je část nákladů na preventivní programy financována Sdružením rodičů a přátel školy a část hradí žáci. Dvě školy si nejčastěji vybírají preventivní programy, které jsou dotované a pouze v jedné základní škole si preventivní programy platí pouze žáci. Jedna škola využívá k financování prevence fondy a jedna škola píše projekty.

Metodikům prevence vždy na konci rozhovoru byla položena otázka: Jak subjektivně vnímají prevenci na škole, na které působí? Z odpovědí vyplynulo, že čtyři metodikové jsou spokojeni s prevencí na škole, avšak pouze jeden by nic neměnil. Dva metodikové by uvítali změnu v přístupu ministerstva a legislativě a jeden by ocenil levnější preventivní programy a lepší spolupráci s rodiči žáků. Jeden metodik prevence by změnil financování a tamního kurátora pro mládež.

V rámci výzkumu byly navštíveny dvě větší a tři menší základní školy a v této oblasti nebyl zaznamenán žádný rozdíl.

Bakalářská práce může posloužit jako podklad pro další kvantitativní zmapování této problematiky na území celé České republiky. Tato práce může přinést informace o spolupráci základních škol a odborníků při prevenci sociálně patologických jevů.

7 SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. BĚLÁČKOVÁ, V. Co jsme: klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. *Adiktologie.cz* [online]. 1. 1. 2012. [cit.2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/34/3903/Klinika-adiktologie-1-LF-UK-v-Praze-a-VFN-v-Praze>
2. ČABLOVÁ, L., NEVORALOVÁ, M. Sociální dovednosti. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 137 – 142. ISBN 978-80-87258-89-7.
3. ČECH, T. Prevence. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 107 – 112. ISBN 978-80-87258-89-7.
4. ČESKO. *Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy čj.:10 194/2002-14 ze dne 11. března 2002 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví*.
5. ČESKO. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018*.
6. ČESKO. *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.*
7. ČESKO. *Zákon č. 379 ze dne 19. srpna 2005 o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů ve znění zákona č. 375/2011 Sb.*
8. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.

9. FREIOVÁ, E. Patologie sociální. **In:** MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. et al. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 758 – 758. ISBN 80-7184-311-3.
10. GABRHELÍK, R. Typy preventivních intervencí. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 155 – 160. ISBN 978-80-87258-89-7.
11. GABRHELÍK, R. Základní úrovně provádění prevence. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 167 – 172. ISBN 978-80-87258-89-7.
12. CHARVÁT, M., NEVORALOVÁ, M. Faktory rizikové a protektivní. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 45 – 52. ISBN 978-80-87258-89-7.
13. CHOWDRY, H., KELLY, E., RASUL, I. *Reducing Risky Behaviour Through the Provision of Information*. London: Institute for Fiscal Studies, 2013. p. 81.
14. INFORMAČNÍ PORTÁL PRO ORGÁNY SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ. Systém primární prevence rizikového chování: Systém organizace a řízení primární prevence rizikového chování u žáků. *Ospod.cz* [online]. © 2013 [cit 2013-12-20]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/11cs_4.pdf&original=primarni_prevence.pdf
15. JINDROVÁ, M. Rizikové sport a rizikové chování v dopravě. **In:** JINDROVÁ, M. *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady: příručka učitele*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 66-68. ISBN 978-80-87258-59-0.
16. KAPR, J. Prevence. **In:** MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. et al. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 842 – 843. ISBN 80-7184-311-3.
17. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
18. LONDON'S GLOBAL UNIVERSITY. About UCL. *Ucl.ac.uk* [online]. ©1999-2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.ucl.ac.uk/about-ucl>

19. MARTANOVÁ, V. P. et al. Cílové skupiny primárně preventivních programů. **In:** MARTANOVÁ, V. P. et al. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 33 - 35. ISBN 978-80-87258-75-0.
20. MARTANOVÁ, V. P. et al. Definice základních pojmů. **In:** MARTANOVÁ, V. P. et al. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 27 - 31. ISBN 978-80-87258-75-0.
21. MARTANOVÁ, V. P. et al. Obecný rámec a cíle standardů primární prevence. **In:** MARTANOVÁ, V. P. et al. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 21 – 25. ISBN 978-80-87258-75-0.
22. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
23. MATOUŠEK, O. Sociální práce s rizikovou mládeží. **In:** MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 267 – 280. ISBN 80-7367-002-X.
24. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
25. MIOVSKÝ, M. et al. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. ISBN 978-80-87258-74-3.
26. MIOVSKÝ, M. et al. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.
27. MIOVSKÝ, M., ČABLOVÁ, L. Cílové skupiny v primární prevenci. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 19 – 24. ISBN 978-80-87258-89-7.
28. MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0279-2.

29. PAVLOVSKÁ, A. Co v primární prevenci funguje aneb Zásady efektivní prevence. **In:** *Adiktologie.cz* [online]. 8. prosinec 2013 [cit. 2013-12-08]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3706/>
Co-v-primarni-prevenci-funguje-aneb-Zasady-efektivni-prevence
30. PETRUSEK, M. Deviace sociální. **In:** MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. et al. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 199 – 200. ISBN 80-7184-311-3.
31. POLICIE ČR. Šikana. *Policie.cz* [online]. © 2014 [cit.2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>
32. PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ. R – typy rizikového chování. *Prevence-info.cz* [online]. © 2010-2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/r-rizikove-chovani>
33. PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ. Užívání návykových látek. *Prevence-info.cz* [online]. © 2010 – 2013. [cit.2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/typy-rizikoveho-chovani/uzivani-navykovych-latek>
34. ROSS, A. et al. *Prevention and Reduction: A Review of Strategies for Intervening Early to Prevent or Reduce Youth Crime and Anti-social Behaviour: Research Report*. London: Institute for Fiscal Studies, 2011. p. 84.
35. SKASKOVÁ, P. Syndrom CAN. **In:** *Sancedetem.cz* [online]. 24. červenec 2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospeleho-k-diteti/syndrom-can.shtml>
36. ŠIRŮČKOVÁ, M. Rizikové chování. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 127 – 132. ISBN 978-80-87258-89-7.
37. ŠTEFUNKOVÁ, M. Sociálně patologické jevy. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 133 – 136. ISBN 978-80-87258-89-7.
38. VACEK, J. Behaviorální závislosti. **In:** *Adiktologie.cz* [online]. 28. prosinec 2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/>

566/3061/Behavioralni-zavislosti

39. VOCHOZKA, M. a MULAČ, P. et al. SWOT analýza. **In:** *Podniková ekonomika*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2012. s. 350. ISBN 978-80-247-4372-1. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=mHY1_jCx2UwC&pg=PA314&dq=strategick%C3%A9+%C5%99%C3%ADzen%C3%AD+hron&hl=cs&sa=X&ei=0T60UsWVMIm7hAep9IDYBw&ved=0CEMQuwUwAg#v=onepage&q=SWot&f=false
40. ZAPLETALOVÁ, J. Školní poradenské pracoviště. **In:** MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012. s. 143 – 148. ISBN 978-80-87258-89-7.

8 PŘÍLOHY

Příloha 1

Komunikační partner A

Organizace prevence na škole:

„Máme zpracován plán prevence na každý školní rok. Ten plán prevence dělám já jako preventista, společně s výchovným poradcem a psycholožkou školy, protože máme svou vlastní školní psycholožku, která už je tady hodně dlouho, nějaký sedmý rok. Tudíž my nemusíme až tolik ty odborníky do školy zvat. Samozřejmě se to odvíjí podle toho, pro koho to děláme, a pro koho jsou ty akce určeny. Já jsem etoped a z prevence patologických jevů mám státnice. Většina kolegů má ještě psychopedii. Výchovný poradce má dokonce kurz, ten si může hodně programů dělat sám. Ale zveme si i externisty. Program primární prevence nám dělá Městská policie, s tou spolupracujeme hodně. Potom máme spolupráci s třebíčskou Charitou se Zámekem, Klub Zámek. A potom spolupracujeme se STŘEDEM - bez komentáře. Nebudu se radši moc vyjadřovat. Pro první stupeň máme tu Městskou policii. To je třeba plán: Neznámý za dveřmi, to jsme měli včera ráno, a potom třeba: Jak se nestát obětí. Děti mají zájem o programy s výcvikem.

Jinak si prevenci děláme sami. Já konkrétně na prvním stupni, tam chodím sama do tříd, nebo když někdo chybí, a dělám si tam podle zápisníku AJAXE, to je brožura od Policie na prevenci, nějaký téma. Je tam téma Zloděj, Útěk nebo Kouření. Je to tam pěkně napsané, ten příběh. Pak se rozebírá, děti si mohou malovat. Jinak chodíme na besedu s Městskou policií. Pak teda ještě spolupracujeme s Policií ČR a to s dopravní policií na dopravním hřišti. Děti jezdily na kole a ještě to řídily, tak měly dopravní výchovu, což je prevence taky. Pak ještě prevence kriminality. Můžou do toho zasáhnout i mimořádné situace, děláme pravidelně dvakrát do roka evakuaci školy. Daří se to udělat i v rámci profesionálních hasičů. O tom musím vědět teda jenom já a maximálně ředitelka aby nikdo nevěděl, že jako nehoří doopravdy. Ale je to dobrý, protože když už to byl potom třeba i zakouřenej prostor, děti to viděly, a fakt musely v těch bačkůrkách vycupítat před školou. S Hasičema je to až takhle naživo. Oni na to taky musí mít peníze, někdo musí zaplatit ten výjezd, je to domluvený, ale to nejde každý rok. Když se děti obmění, tak se to zase udělá.

Sami si ještě děláme víkendové pobyty a to tak, že jezdíme na ... Patří to DDM, platíme jim za ubytování, vaří nám tam paní ředitelka. Jedou děti napříč ročníky. Škola má asi 116 k dnešnímu dni, takže když jich jede 42, tak to už je 1/3 školy. Tohle si hradí děti a škola jako unie rodičů – SRPŠ. Jinak, když se napíše nějaký projekt, a získáme peníze,

který jsou na pobyty, tak vyjíždíme i ve školní dny a vlastně tam si ten program organizujeme sami, tak jako na tábore. Tam si ty děti vaří pod dohledem, ale sami. Jsou ve skupinkách, jedni vaří oběd, další večere. Mají nakoupeny potraviny a oni sami musí. Je to o spolupráci a komunikaci. Je tam třeba program s psycholožkou na vytváření vztahů, komunikace, program se mnou třeba o drogách a mezi tím jsou sporty, když jedeme v září a ještě je napuštěný koupaliště, tak se jdeme koupat, hraje se šipkovaná, střílíme ze vzduchovky, takže je to spíš jako tábor. Takže to je fajn, ovšem kámen úrazu jsou ty prachy. Ono když máte napsat projekt, na který my nechceme moc peněz. Nám by tohle to stačilo, chceme třeba jenom 20 000 Kč, ale kvůli těm dvaceti tisícům se musí tolik toho sepsat, nechat ověřit listiny a pak stejně nemáte jistotu, že vám to ještě dají. Takže my vyházíme peníze za ověření zřizovacích listin a těch máme spoustu, takže se nám to prodražuje a pak musíme ještě něco mít souhlas zřizovatele tedy kraje, ale i města a i Policie. A ještě je tam spoluúčast. Je to nejhroší, že to není projekt, že byste dostala peníze a už do toho nemusela škola nic dát. Ještě je tam spoluúčast a rok od roku se mi zdá je ta spoluúčast vyšší a vyšší. Je to spíš na to, abychom si zaplatili někoho, kdo by nám to udělal a to je teda daleko dražší, protože on si tam započítá ještě to svoje, náklady, mzdu. Když si tam vaří ty děti, je to lepší. Byli jsme na Březový jednou. Tam je lanové centrum. Jeli jsme ráno a taky jsme to měli po třídách, ale to jsme na to měli peníze. Děti si zaplatili autobus. Program, co oni tam pro nás nachystali, byl krásnej, program na 4 hodiny, ale bohužel bylo to za 500 na jednoho. Což je hodně. S cestou je to 600 a to už nikdo nedá. Máme tady děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, takže víte, že tyhle ty rodiny, i když by ty peníze na těch dávkách měli, tak to těm dětem nedají. Utratí to za něco jiného. Ale sociálka taky něco zaplatí. Takže my se pak snažíme. Bez těch projektových peněz, nebo SRPŠ, tak to prostě málo kdo zaplatí.

Ale co teda hodně děláme, zdravý životní styl. Chodíme celá škola bruslit, když je pololetní vysvědčení, na konci roku chodíme na koupaliště. Děláme i branný závod na začátku školního roku, stanoviště, střelba, jsou po skupinách a děti tam udržují a rozvíjí vztahy mezi třídami. Je tam osmák, páťák, prvňák.

Mezi sebe máme rozdělený témata, která zvládneme. Někdo má na starosti sexuální výchovu, někdo z učitelů třeba rasismus, xenofobii, pak má někdo ten zdravý životní styl, rodinnou výchovu. Učitelka nebo učitel si nachystá hodinu prakticky a v každý třídě od 6 – 9 tu hodinu má. Dostane se jim vždy nějaká nová informace. Sexuální výchovu si dělám já sama, takže v rámci toho mám výchovu ke zdraví a vlastně třeba v osmičce tomu pak věnuju i tři hodiny. To dělá i výchovný poradce a psycholožka. Míváme tu i zdravotní sestru, která dělá instruktáž zdravotní výchovy pravidelně třikrát do roka. Tam je většinou ta první pomoc jako popáleniny, odřeniny a další úrazy. No a taky jsme zapojeni do projektu pro osmáky: První pomoc do škol, a to dělá každý rok záchranná služba, kraj Vysočina a je to na jaře.

Pro rodiče máme, nazýváme to dílny pro rodiče, žáky a učitele. Děláme výrobky na jarmark na Vánoce. A potom před Velikonocemi a to se tady sejdou rodiče, samozřejmě, že ne všichni. Taky nám sem chodí občas pan kurátor, podá přednášku, nebo na besedu s dětmi. Vysvětlí jim spíš tu trestní odpovědnost mládeže a dětí. Jinak spolupracujeme samozřejmě s poradnou pedagogicko-psychologickou, a s SVPčkem taky protože, když jsou nějaký ty problémy, když přijdou, že má dítě problém doma. Rodiče všechno

omlouvají a najednou v osmé třídě už dítě nemohou dostat do školy nebo nechodí ani domů, potom přijdou a řeknou: paní učitelko, pomozte nám. Zavoláme brněnskému SVPčku. Rodiče jedou na konzultaci a pak se domluvíme na dobrovolném pobytu. Dítě se vytrhne z prostředí a je alespoň tam ten měsíc a pak už to šlape.

Jo, jezdíme na, na to jsem úplně zapoměla, jezdíme na exkurze do protialkoholní léčebny do Jemnice, to děláme pravidelně a spojujeme to s návštěvou dětského domova. Větší část je věnována té protialkoholní léčebně. Spolupracujeme teda už spoustu let s paní primářkou, která tam udělá přednášku nebo besedu a dokonce tam někdy, když je tam vhodný pacient, který je tam na léčení, tak je s ním i beseda. Dokonce jsme tam jednou viděli našeho bývalého žáka.

Já ač to nevypadá, tak jsme docela jako sportovec, nebo byla. Hodně se starám o sport. Jezdíme a pořádáme různé soutěže, ale když se nabídne něco zadarmo, třeba na mistrovství světa v basketbalu, když je nabídka vstupenek zdarma, zaplatíme jenom dopravu. Byly jsme v Praze na přípravu na mistrovství světa v hokeji. Jelo 70 lidí celkem, 2 autobusy. To byl nářez. Ted' jsme jeli naposled na biatlon v Novém městě. Pořadatelé proplatili i cestu.“

Četnost prevence

„Určitě minimálně jednou za měsíc. Já se tady podívám. Já tady mám teda ty kroužky (počítá), tak 5x že jo je to různé pro třídy. 4-5x no.“

Spolupráce s odborníky

„Ano něco sami, něco dělá poskytovatel. Ted' máme dobrou zkušenost s Charitou z minulého roku, protože jsme vynechali právě ten STŘED. Ale zase je to z ruky, a protože Charita neměla peníze, tak jsme se vrátili ke STŘEDU, říkali jsme no tak dobře, tak je zase zkusíme a když ne, tak nic. No tak jako a navíc my tady máme tu psychologku no, takže když je problém tak to hned řešíme. Buď já, nebo paní psychologka nebo ředitelka. A když je problém s jednotlivcem, tak si ho psychologka bere k sobě no. Když je celá třída, tak pracujeme se třídou. Pracujeme se třídou společně obě dvě. Tím, že máme tu psychologku, tak je to fajn.“

Sociálně patologické (rizikové) jevy

„No tak nejčastější rizikový jev je kouření. Ve druhé třídě máme chlapce, který řekne, že tu úlohu fakt jako nenapíše, když mu tu cigaretu nedáme. Až takhle. Kouří v rodině všichni a pak jsou děti závislí. Měli jsme tady jednoho chlapce, u kterého se to hodně projevovalo. Když byl malý, tak ty čtyři hodiny vydržel, ale když se ty hodiny pak protahovaly, tak šestou hodinu už měl takovej absták. To prostě už bylo vidět, že je nervózní, je agresivní, že si už musí zapálit. Takže rizikový faktor největší je asi to kouření. Já bych řekla, že kouření cigaret. Jako občas tu mariánku. Mariánku jsme tady taky měli, že někdo přinesl, to jsme ale volali Policii. A šetřili si to pak sami. Oni to donesou, s tím, že mu to dal někdo z učiliště a pak v tom jedou všichni. Chvilí jsem to měla i tady (v kanceláři) než přijeli, ale to tady byl smrad v tý místnosti, takže to bylo dobrý no. Ale to je fakt tak malinko. Já si to teda jako píšu, takový ty události. Mám sešit a tam si píšu, abych viděla, co se nejvíc vyskytuje, tak čas od času se stane, že si někdo zkusí zapálit na záchodě, ale fakt málo. Máme tady jednoho, kterej to zkusil už 3x ale to je pořád jen

ten jeden, ale on si nedá pokoj. Šli jsme na plavání a on si teda při cestě samozřejmě myslí, že to nikdo nevidí, takže si zapálil. Tak se to řeší s rodiči. Sepisujeme nějaký komise no. Všichni ví, že kouří, ví to máma, ví to táta a co teď no. Rodina funguje ne, tak co? Takže nic no. Takže to kouření je nejhorší.

Potom je to záškoláctví teda. Když jsme to teda řekli tak záškoláctví u Romů. U Romů, tam to kouření samozřejmě je jasné. Je jich tady málo asi 16, ale oni jak se shlukují, tak to vypadá, že jich je strašně moc. Protože oni prostě nechodí sami po chodbě, a když se vyrojí, tak jich je najednou moc, ale v každý třídě je tak 1, 2, ale takže ty teda opravdu začínají už na prvním stupni. V tom malým věku to dítě chodí do školy rádo, ještě to není tak hrozný. Sem tam chybí. Pak jim to už nejde, mají jiný zájmy, hlavně od šesté třídy. To vůbec není o tom, že by se chtěli něco naučit no. V sedmé třídě už málo kterej, a tak to flákaj. Rodiče je podporují, omluvenky píšou, když teda pak už požadujeme lékařkou omluvenku, tak i lékaři aby od nich měli klid, tak jim to píšou, pak požadujeme spolupráci s kurátorem. To Vám řeknu, není kurátor jako kurátor. Protože s třebečským OSPOD to je spolupráce jedna báseň. Pan kurátor z Třebíče, nebo kurátorka, ono je to jedno. Okamžitě se ozvou, reagují, buď telefonicky, nebo napíše mail, řekne co s tím dělat, anebo se domluvíme, že přijede. Stejný případ, stejné neomluvené hodiny, ale má na starosti, protože je jiný bydliště, jiný kurátor, tam se neřeší vůbec nic a nevím, co s tím mám dělat. Vůbec nevím, co s tím mám dělat. Už jsme to zkoušeli říct nadřizený, ale to už vůbec nic. To byla největší chyba, kterou jsme udělali. A výchovné komise, tak to jsme taky naletěli a už to nedělám. My jsme jako pořád hlásili ty podezřelé děti, tak jak se to má podle toho metodického pokynu, tak jak se to má dělat. Tak jsme to dělali docela zodpovědně, a pak jsme zjistili, že v celým městě chodí ke komisi jenom naše děti a ostatní školy to nehlásí, protože proč by to hlásili. Je boj o děti, tak jak by se o škole mluvilo, no takže už to nehlásíme a už mi ani nevdí, když se mi někdo neozývá. Čerpám svoji energii pořád na něco a nic se neděje no. Protože si myslím, že zákony jsou, ale ony se nedodrží, ani ty vyhlášky. Tady s rodičema sedíte jo, sedíte po druhý, už máme lékařský omluvenky, pak chceme toho místního kurátora, ten nemá čas a nakonec když jsem příjemná, tak pak přijde. Takže přijde na tu schůzku udělá tytyty a tím to skončí. A když jsme hodně nepříjemní, já teda nebo kolega, tak otravujeme telefonem, nebo mailem. Dřív jsme taky psali doporučený dopisy. Potom se možná dokope k tomu, že to předá policii no a to už je konec školního roku. Je to takový strašně jako na dlouhý lokte, strašně moc se okolo toho píše. A když si vezmete, kolik času nad takovým záškolákem strávíte a vidíte to, jak maminka říká, že ho posílá a on tohle. Tak vidíte, že vám od začátku lže. Trestní oznámení jako sami nedáváme. Jako škola jsme ještě nedali. Jednou byly nějaký incidenty. Ale nedáváme. To jako jediné tu sociálku, že nahlásíme.

Pak teda to ubližování, ale to se děje jako v malým procentu. Takový to první stádium šikany. Já jako neříkám, že tady nemáme. Navíc my jsme jako byli v pilotním projektu k šikaně. To už je x let. Teď se zapracovával ten krizový plán proti šikaně a pracovalo se s dětmi. Když všichni učitelé, co sledovali třídu, a udělali výzkum, tak to procento bylo malé. Dneska se uvádí asi kolem 40%, že je na školách. Já nevím, já jsme na školení nebyla. A nám tenkrát vyšlo nějak 9 %. Na začátku 11 a potom 9% takže to bylo fakt málo ve srovnání s tím průměrem. A teď máme tak 4%. Tak jsme se bavili, proč to asi tak je. My jsme si mysleli, že je to třeba tím menším počtem žáků ve třídách. Ale ga-

rant říkal, že i v malém počtu žáků je velmi tvrdá šikana. Ale že je to spíš tím, že všechno řešíme ihned. Řekli nám, že je to tím, že všechno ihned řešíme, že to nenecháváme, až když se něco stane. My třeba kolikrát řešíme úplně hovadiny. Kolikrát mi to už taky tak přijde, že je to blbost, takhle by to nikdo nedělal. Když jsme byli my na škole, tak no ježišmarja, nikdo se tím nezabýval.“

Legislativa

„Snažíme se řídit všemi dokumenty. Jsou to metodické pokyny. Možná ho mám tady. Tady máme třeba metodický pokyn k jednotnému postupu při omlouvání žáků z vyučování. To je prostě starý metodický pokyn. Tady to pak udělal p. Pléha, což je moc pěkný (ukazuje mi brožuru SVI z OSPOD Třebíč.) A to si myslím, že je přehledný a stručný.“

Zákon o trestní odpovědnosti mládeže, protiprávní činy tam je toho taky hodně. A pak je tady teda přímo na šikanování teď od 1. 9. 2013 metodický pokyn ministerstva. Ten je nejnovější. A pak ještě tenhle. Ten je z prosince.“

Subjektivní pohled

„Co bych potřebovala změnit. Já bych potřebovala ty prachy. Takhle mně se nelíbí to financování. Nelíbí se mi vůbec to, aby škola psala nějaký projekty, jako proč? To si myslím, že by bylo lepší, kdyby ta škola každá třeba dostala nějakou částku, samozřejmě na počet žáků by to asi bylo. Někakou částku, kterou by měla vyhrazenou v rozpočtu na tu prevenci a jak si s ní ta škola naloží, jestli si někoho objedná, nebo jestli to dá na ty pobyty, že se jim to osvědčilo, prostě jak trávit volný čas. Nebo zaplatím zájmový kroužky. My tady na škole máme kroužky zadarmo. To by bylo perfektní. Kdyby byl balíček na školu nějakých peněz a ta škola by si s tím hospodařila. Samozřejmě ať vykáže, na co to použila a utratila. Jde o to, aby to někdo platil no.“

Jinak pak teda možná asi nějaký, no prostě ten kurátor. Takovej šikovnej jako je pan Pléha. Takže to si myslím, že jo. Reaguje a myslím si že o práci má zájem a ví co dělá. A to je asi kámen úrazu potom.“

Komunikační partner B

Organizace prevence

„My tady máme zvlášť výchovného poradce a metodika prevence. Máme tady tyto funkce rozdělený. Vzala jsem si na pomoc školní preventivní program. Většinou máme plán akcí ohledně prevence na každý školní rok. Hodně spolupracujeme s různými organizacemi. Tady třeba vidíte (ukazuje mi minimální preventivní program), máme tady BESIP, K-centrum, klub Zámek, Červený kříž, popřípadě Policie pro deváťáky třeba. Každá třída má nějaký speciální preventivní program, tady s šestáky bereme pohodovou třídu, protože se sem sbíhají žáci z okolních vsí. Je to zpočátku jakoby seznamovací program. Sedmáci mají abecedu závislosti, tam hlavně ty drogy, alkohol atd.“

Osmáci mají preventivní program ohledně sexuality a deváťáci mají komunikaci, aby mohli komunikovat na střední škole, a pak mohli dělat žádosti o práci apod. Pořádáme každý rok, teď zrovna přijela paní, první pomoc pro osmáky, ohledně úrazů atd. Aby dokázali velice dobře zareagovat pokud možno, když se setkají s nějakým úrazem ve škole, úrazem kdekoliv v běžném životě. Pak samozřejmě BESIP, to děláme v rámci jízdy na kole, takže i to se tam v podstatě dělá. A pro deváťáky zajišťujeme besedu s Policií, kdy je seznamuje o tom, jak se prokazovat, čím se prokazovat, protože většina už má občanky atd. Trestní odpovědnost. S tím Červeným křížem je v souvislosti ještě záchranka. Jezdí z kraje Vysočina. To je jakoby další kurz pro osmičku a tam jim ukazuje třeba sanitku, věci, které mají k dispozici atd. Takže většinou nějaký preventivní programy. Loni proběhla prevence AIDS, a to tady byla krajská hygienická stanice Jihlava.

Sami si děláme prevenci v rámci výchov k občanství nebo výchovy ke zdraví. Nemáme tady specializovaného učitele, který by měl aprobaci k těmto výchovám, takže to většinou učí třídní učitel a já třeba mám sedmičku, výchovu ke zdraví a výchovu k občanství. Tam jsme probírali šikanu, trochu té prevence, jak se zachovat když cokoliv zjistíme. Stejně tak budeme probírat drogy, takže jak umět odmítnout drogu apod.“

Certifikace

„Na certifikace se díváme.“

Četnost prevence

„Asi 1x za měsíc. Tady když se podíváte, tady ty preventivní programy z klubu Zámek, tak je to od osmi do půl jedné. A je to ve třech dnech zhruba po měsíci, takže většinou se to snažíme specifikovat do prvního pololetí nebo do druhého. Některé průběžně, tak jak se to dělá. Různé ty soutěže z BESIPu apod. První pomoc bývá až v druhém pololetí. Jde o to, jak se to nasmlouvá a jak se hodí. Beseda s policií bývá taky až na konci devítky, takže v různých dnech různě.“

Sociálně patologické (rizikové) jevy

„My se s těmi patologickými jevy až tak moc neseťkáváme, v poslední době by se dalo říct, že jsme tady řešili šikanu, takovou ne moc závažnou, ale byla tady stížnost rodičů, takže to se řešilo, vyřešilo se to. Takže tam jsme nikoho nemuseli žádat o pomoc. Asi před 2, 3 lety jsme řešili záškoláctví, to jsme nejdříve řešili jakoby s rodiči. Následně ty hodiny, i když byly omluvené, tak se nám zdály podezřelé, takže jsme to hlásili kurátorovi na OSPOD. Takže to se řešilo přes OSPOD. No a jak se to vyřešilo? Vyřešilo se to tak, že ten žák přešel do jiné školy, takže jestli pokračuje dál v tom záškoláctví, rodiče omlouvají, to nevím. Takže tam jsme to řešili s OSPOD. Jinak dalo by se říct, ne že by to byl patologický jev, máme tady žáky ze sociálně slabších rodin, z horšího prostředí. U jedné mé žákyně dokonce hrozilo i odebrání z rodinného prostředí takže to jsme byli vlastně i na konferenci, kde byla starostka, zástupce ze sociálního úřadu, OSPOD, sociální pracovnice, pracovnice z městského úřadu ohledně dávek, rodiče, samotný ten žák naší školy, sourozenci atd. Takže se to řešilo takhle a nakonec odebrána nebyla. Tam se řešilo hlavně bydlení. Tam se do toho zainteresovala obec, pronajali obecní dům a paní starostka požádala o sociální bydlení, takže tam je ubytoval. Od té doby je vše v pořádku a maminka i podepsala to, že veškeré peníze, které oni pobírají,

že budou chodit na obecní úřad a starostka jim to tam vydává v pravidelných dávkách, aby to neutratili všechno najednou. Jinak mě nic nenapadá, co bychom tady řešili.“

Spolupráce s odborníky

„Ten klub Zámek vyloženě i chce, když jdou do té třídy, od třídního učitele ten problém popsat, jaká je ta třída, aby věděli, kam vstupují. Popřípadě chtějí vědět, jestli tam je nějaký žák s individuálním vzdělávacím plánem, popř. nějaký hyperaktivní, hypoaktivní, aby věděli, s kým mají tu čest, a pak následně píšou i zprávu z toho preventivního programu, co se jim tam nezdálo, nějaký podezření, že by tam mohlo být atd. Takže ta zpětná vazba od nich je a třídní učitel je během toho programu přítomen, takže vidí, co se tam jakoby odehrává atd. Takže s tím klubem Zámek, tam je ta spolupráce velice dobrá. Nevím. První pomoc, to si paní... udělá, jak chce, bud jsme tam loni měli autistu, tak tam třeba dozor byl. Akorát naznačíme, co tam je za žáky a by věděli a jinak nic.“

Financování

„My se snažíme, co to jde, tak ze SRPŠ financovat, a co samozřejmě nejde, tak to samozřejmě musí doplatit žáci. A jako nikdy nebyl problém, že by to nezaplatili. Je to jakoby součást vyučování v podstatě, takže to takhle i bereme. Část se platí ze SRPŠ a část si platí žáci.“

Legislativa

„Všechny metodické pokyny, ale čísla si nepamatují.“

Subjektivní pohled

„Já si myslím, že ohledně prevencí co děláme s tím klubem Zámek, že jsou dostačující, my si hlavně vybíráme programy, které jsou vhodné pro ten daný ročník, pro věk těch žáků. Teď jsme se hodně specializovali na problematiku AIDS, protože statistiky kraje Vysočina vykazují, že nakažených AIDS je čím dál více a že je potřeba s tou prevencí něco dělat, takže jsme zareagovali i my celkem rychle. Takže už loni jsme tu problematiku tady řešili, teď jsme ji měli i na prvním stupni, aby i oni o tom věděli, že něco takového je. Myslím si, že je dostačující.“

Myslím si, že bych nic neměnila.

Zase když si to vezmete, je to tady skoro na celý den, je to tady na tři dny a my taky musíme něco probrat. Dáváme to v různé dny, aby to nebylo pořád jenom v pondělí, aby učitel nepřicházel o svoje stejné hodiny

Co se týká prevencí patologických jevů, tak tady ještě máme různé kroužky. Různý kroužky, které nabízíme našim žákům v letošním roce. Na prvním stupni mají počítače, košíkovou, angličtinu a na druhém stupni je toho více. Jo asi ještě Šikovky – šikovné ruce to je pro ty manuálně zručnější. Na druhém stupni mají vlastně šikovné ruce, konverzaci v anglickém jazyce, košíkovou, keramiku, vlastně i na prvním stupni mají keramiku. Vidíte, jak si pěkně vzpomínám postupně. Košíkovou, keramiku, dramatický kroužek mají, chodí nám sem pán, který vede rybářský kroužek, a pak tady ještě jsme měli,

nebo zkoušeli jsme elektrotechnický kroužek, ale ten byl pro nezájem asi po třech setkáních rozpuštěn. Jo ještě nám sem jezdí z hudební školy paní.... Ta má 2x týdně hudební školu. Takže to by bylo asi k těm prevencím.

Komunikační partner C

Organizace prevence

„Když to vezmu odspoda, to znamená, že prvním člověkem dospělcem, který se podílí na prevenci, tak jsou vlastně třídní učitelé, na nich to stojí a padá. To znamená, že ti pracují s tou třídou, hledají vhodné metody, techniky, jak v těch oborech socializace a prevence. To je čepicí všeho. Jsou to kompetentní osoby, který tu třídu znají nejlíp, znají žáky, spolupracují s rodiči, podílí se na tvorbě MPP takovou formou, že nám dají vždycky zpětnou vazbu. Za každý rok, v průběhu celého roku vyhodnocujeme preventivní programy, které jsou nasazené nebo nejsou. Já jim třeba něco nabízím, oni si z toho vybírají, tak, aby to těm třídám vyhovovalo, ne aby to bylo plošně, ale aby to bylo pro tu třídu. Ono v dnešní době je těch nabídek hodně a složitě se to sleduje. Snažíme se brát jenom akreditované programy, kromě spolupráce s Městskou policií. S tou spolupracujeme hodně. Oni nám dělají přednášky typu jak se chovat v nebezpečných situacích na ulici a hodně se to osvědčilo, žáci mají zprostředkováno dění jiným člověkem z praxe. Oni používají tyhle přednášky, promítají fotografie a přímo tady z regionu, kde jsou schopni řešit ty věci, který jsou aktuální, to znamená, že je tady hodně rasismu a oni to můžou vyhodnotit. Dá se říct, že my to sledujeme, vždy u toho někdo je, buďto ten třídní učitel nebo učitel na občanskou výchovu, dneska se to jmenuje výchova ke zdraví, takže tímhle způsobem. Jinak prevenci řešíme všichni v rámci školního vzdělávacího programu napříč všemi předměty (odkazuje mě na minimální preventivní program a školní vzdělávací program na internetových stránkách). Nově se začal v září používat minimální program proti šikaně, něco podobného už vlastně existovalo. Jak se má chovat škola i dospěláci i děti při tom výskytu šikany. To leží ministerstvu na srdci. Pravda je, že jsou to nejsložitější případy na řešení a teď se hlavně v médiích objevuje hodně nových nástrah. Mám někdy pocit, že kyberšikana, my ji samozřejmě řešíme v průběhu hodin informatiky, tak tam si vždy říkáme, co je dobrý o sobě říkat, neříkat, jak se chovat. Loni jsme se zapojili do průzkumu vysoké školy asi Masaryčka v Brně, dělala velký průzkum právě ovlivňování a nebezpečí na internetu. To byla dlouhodobá záležitost. Tam zpětnou vazbu ještě očekávám. To se hodně řeší. Prakticky každou chvíli přijde něco v tomhle tom směru. Že si kolikrát říkám, že to až přeháníme. Jinak to stojí na mně – metodikovi prevence, co použiju, nepoužiju. Snažím se to konzultovat s učiteli, popřípadě s vedením školy samozřejmě. Máme tu výhodu, že tady ve městě funguje sdružení STŘED, který má nízkoprah plus psychologku a takovýchle věci. Nabízí nám různé programy, to používáme, když je problém, který nedokážeme sami vyřešit, nebo si řekneme, že je rovnou lepší vzít si někoho zvenku. Protože někdy to může mít větší efekt, než když se tady o něco snažíme sami. Tak problém je vždy s financováním, protože to je všude, ve

všech oborech, že se řeší peníze. Oni jsou většinou schopni sehnat si dotaci, ti STŘEDáci, a pak ta cena je úplně banální. Když je, záleží zase na typu programu. Když je to dotovaná věc, tak je to zase jednodušší a rádi ji třeba využijeme. Když se musí, tak se prostředky dneska těžko hledají. Peníze musí mít škola na prevenci. Tam bych jako problém neviděl. Myslím, že tam to funguje dobře. Daleko těžší je se orientovat v těch programech. Jinak spolupracuju ještě s výchovným poradcem, tam je myslím si, že na českých školách je taková nejasnost v tom, co má kdo dělat, výchovný poradce a metodik prevence. Tam to není vyjasněný, že metodik prevence má spíš pomáhat, vést třídní učitele, aby pracovali s třídou. Když si neví rady, dá jim nějaký informace, popřípadě dá kontakty, jak to řešit. Na rozdíl od toho, výchovný poradce je od toho, aby řešil ty věci konkrétně s těma lidma. Má víc zkušeností na řešení. Preventista by to ale měl taky zvládnout. Některý věci řešíme dokonce společně, aby to mělo větší váhu, když jsou to závažnější záležitosti a to jsem rád na druhou stranu. Snažíme se to vedení školy ulehčovat. Informovat samozřejmě musíme, ale abychom je zbytečně nezatěžovali administrativou. Když to jsou problémy typu škaredě na mě mluví, dá se to vyřešit pohovorem nebo domluvou, tak není potřeba dělat třeba výchovnou komisi. To je vždycky o zvážení. Prevence je potřeba na školách, myslím si, že školy, který tvrdí, že problémy nemají, tak většinou je to kvůli tomu, že mají pocit, že jejich mediální obraz musí takový být. Zase je to daný financováním školství. Dokud budou peníze na hlavu na žáka, tak všichni budeme dělat, že jsme nejlepší na světě, protože máme pocit, že rodiče to takhle vnímají. Každopádně se tomu snažíme zabránit, říct si narovinu, že lepší je mít takový obraz, že u nás se nebráníme jim, víme, že problémy jsou, a když je uvidíme, tak je řešíme a umíme je vyřešit. Ale je to dlouhý boj. Běh na dlouhou trať. Lidi jsou zvyklí dělat svoji práci svým způsobem řadu let, a když to mají dělat jinak, tak někdy člověk narazí. Myslím si, že učitelé jsou zvyklí na sobě pracovat, ví, že je to nutný. Když do toho nutí žáky, měli by být schopni donutit i sebe. Teď máme i výhodu v tom, že město získalo dotaci na psychologku, která dochází škol, co je tady základních, nevím odkud je, ale vím, že dochází sem, je tady jeden den v týdnu. Funguje spolupráce, že máme generální souhlas od rodičů žáků, takže můžou přijít sami žáci nebo přijde třídní učitel a snaží se diskutovat, řešit problém, zkusíme schůzku doporučit žákům. Nebo když je skupinový problém, tak si na poradu zveme paní psychologku. Takže to funguje dobře, to si myslím, že je fajn, že se podařilo na to sehnat peníze. Vždycky žáci vnímají psychologku, jakože není součástí školy, ale zároveň jako pomoc. Takže problémy, se kterými se nedokáží svěřit třeba nám, ačkoliv my se snažíme, abychom měli otevřené vztahy, tak můžou využít tohle toho. Žáci pochopili, že to není jejich nepřítel. Zase je to žena a myslím si, že je fajn, že to máme rozdělený. Výchovná poradkyně je taky žena, tak mají šanci jako holky, tak kluci. Rozdíl pohlaví tam taky hraje roli. Taky něco neřeknu ženě, ale muži bych mohl říct. Tak se jim snažíme pomoci takhle, že jo. Aby nám pak ti žáci byli schopni dodržovat pravidla tady ve škole. Většinou je to o tom, že ty děti jsou zvyklí z domu mít vyhrazený mantinely, tak jsou schopni je respektovat i ve škole. Pokud je nemají, tak to nemůže fungovat ani tady a jsou problémy tady i ve škole. To je pořád dokola. Pozornost, láska.“

Odborníci, se kterými škola spolupracuje

„Nevím jak to má výchovná poradkyně, protože ta si občas zve taky někoho. Takhle z hlavy to těžko můžu říct. Vyloženě je to na doporučení, jak jezdíme na školení metodiků prevence, od krajského koordinátora, nebo okresního. Dostávám různé typy. Z Třebíče je klub Zámek, ten nabízí služby, i Městská policie v Třebíči je schopna nám pomáhat a my to využíváme. Vesměs si myslím, že máme ty mezipředmětové vztahy v tomhle tom ohledu nastavený tak, že se tak řeší napříč těmi ročníky v těch výchovách ke zdraví, prevenci děláte prakticky pořád tím, že i v hudební výchově na to často narazím. Máme téma třeba hudba a drogy. Jak to funguje v hudební oblasti, že jsou zpěváci, kteří používají drogy, a co s tím. Řešíme to v komunitním kruhu, takže to si myslím, že je dobrý. Ty děti v tom žijí, že to není jenom, že sem někdo za čas přijde na besedu, anebo že si pamatuju z dětství, jo byla beseda, ale druhý den už nevím co. Děti mají těch podnětů tolik, že je potřeba ta soustavná práce, a proto byli ti metodici vytvořeni. Máme to štěstí, že to máme nastavený dobře, že to funguje. Těch problémů je fakt jako minimum. Když bych se měl zamyslet nad tím, co se jako nejvíce řešit, tak si myslím, že to jsou takový ty běžný vztahový problémy ve třídě, že nemají ujasněnou pozici, snaží si ji vydobýt. Většinou je to o té pozornosti. Ti žáci někteří, když to nedávají třeba v oblasti učiva, nebo v oblasti těch kompetencí některých, a potřebují mít ten pocit uznání. To je základní potřeba. Že jsou potřební pro ostatní svět. A to oni nemají a začínají si tu pozornost vynucovat. Když to nejde pozitivními cestami, tak to zkusí negativními. Je potřeba s nimi pracovat, potřeba jim říkat, že každý z nás je v něčem dobrý a je potřeba to umět hledat, pracovat na chybách a tady ty věci. Takže, jsou to vesměs ty: ona mi něco řekla, on mě za to bouchl, a tady ty věci. Nemůžu říct, že bychom tady měli ty projevy šikany nějaký velký, to je právě tím, že se řeší tady ty drobnosti od začátku, a že já mám to štěstí, že tady máme kolektiv lidí, že mají otevřené oči, že mají rádi děti, a že jim nejsou lhostejný. Což taky málo vnímám na školách. Vidíme to a hned jsme schopni to řešit od začátku. Když je to jenom takový ohniček, tak to sfouknete. Když už je to velký rozhořelý ohniště, tak se to špatně hasí. Takže si myslím, že to se nám daří. Ale většinou se ti žáci střetávají i v zájmových aktivitách, třeba chodí někam do nějakého sportu a tam prostě to začíná. A pak se to přenáší i do života a do školy. Všechno se dá řešit. Když nejhorší varianty jsou, že rodiče rozhodnou, že ty děti přetáhnou na jinou školu, ale to si myslím, že to bývalo dřív jako móda, když byl problém. Co jsem si všiml, tak hodně je třeba do toho zapojit ty rodiče, aby oni pochopili, že jsme na jedné lodi a chceme, máme stejný cíl, děti něco naučit, nějak je vychovat. Ne že je to tak, že škola je proti nim, a rodiče jsou proti. Oni mají tendenci chránit svoje dítě. To je jasný. Někdy se stává, že ta komunikace je zpočátku těžší než pochopí, že my nejdeme proti nim, a nechceme je nic učit, že je to jejich selhání. To není jejich selhání, že to dítě je takový, jaký je, protože oni si většinou taky nevybírali. Já mu napíši poznámku, že váš syn ve škole dělá to a to, něco s tím udělejte. Tak jako co má rodič udělat? Na to nemá žádný nástroj. Tohle to snad pomalu odchází, že se snažíme hodně komunikovat s rodiči, oznamovat jim ty věci, že se snažíme ty věci, to a to a to. Jde to ze všech stran a postavíte to tak, že prostě nechcete jít proti nim. Nechceme je trestat, nechceme jim ubližovat, ale chceme je zachránit před tím společným nepřítelem, kterým je život. Takže to je ta nejtěžší věc, umět jim ukázat, že jsme na jedné lodi. Že chceme pomáhat a ne jít proti sobě do střetu. Když to pochopí všechny strany, tak ty problémy strašně rychle mizí. Když to strany nepochopí, může se

stát, že to prostě dopadne špatně, prostě myslím si, že všechno je zkušenost, jak pro dítě, tak i pro dospělé. Člověk musí padnout na..., aby něco pochopil. To sice není moc profesionální, ale komu není pomoci. To je těžký.“

Četnost prevence

„Systematicky pořád. Musím dostat vazbu od třídního učitele. Nabídka určitě je. Já jim je dávám, ale očekávám, že to přijde od dospělého. Že si všimne, že je problém. Tady musí valit celá škola. Protože když někdo půjde po škole a uvidí někoho kouřit na záchodech, což je samozřejmě extrém, ale může se to stát, tak je potřeba, aby šel a někomu to řekl. Aby to řekl mně. Abychom to mohli začít řešit, a to si myslím, že funguje. To funguje dobře. My máme lidi, který dělají ve škole rádi. Ví, že je to těžký a mají k tomu dobrý přístup. Dělají to tak, jak je to nejlepší, jako kdyby to byly jejich děti. Tak takový postoj tady mají učitelé a pracovníci. Takže ten preventivní program se tvoří vyloženě na zakázku, když se objeví problém. Jinak se to dělá přes školní vzdělávací program. Podle mě je kvalitně zpracovaný a do toho jsou začleněny besedy Městské policie. První stupeň je odlišný od druhého stupně. Tam je učitelka s dětmi celý den, tak používáme třeba různé techniky od paní Skácelové, viz adiktologie.cz ze stránek Kočičí zahrady a novinky, co se používají. Že jsou fakt věci, který dokáže škola, třídní učitel zvládnout sám. Jak říkám, když se s tím problémem začne pracovat ještě před jeho výstupem, tak nepotřebujete jakoby nějaký speciální preventivní program. Naopak se nám neosvědčilo, když jsme třeba drogy řešili až příliš. Když oni to slyšeli v hodinách, pořád jim každý vyprávěl, ale oni sami ví, že je to špatný, že by neměli začínat, a pak by to bylo jako v Obecné škole, tak že nemají olizovat zábradlí... Takže my je k tomu postupně, i ti žáci, kteří to nehledali, by to mohli začít hledat. Takže to je taky důležitý zvažít tu míru a já si myslím, že v tomhle radši opatrně. Pravda je, že informace podaná zvenčí má trochu jiný charakter než od někoho tady od nás. Ale to je zase na osobnosti toho učitele. Já třeba nějaký zkušenosti mám, prošel jsem něčím, takže si myslím, že metodik prevence, který musel nad něčím zvítězit je ideální případ. Když řeknete věci, který jste prostě zažil a řešil, otevřete se jim, tak oni vás berou, že to tak je a najednou nepotřebujete program zvenčí. Záleží, co máte za materiál ten dospěláckej. Takže s tím určitě opatrně. Ono to občas taky ve škole moc není tak, jak si to všichni představují. Vyčlenit nějaké hodiny navíc je problém. Třídnické hodiny nejsou součástí rozvrhu stabilního, což je taky problém, protože kdyby to tak bylo, byla by to hodina v úvazku, tak ty věci fungují taky jinak, ale já si myslím, že to funguje v rámci toho, jak je školství nastavený, myslím, že to jakž takž funguje. A škola není všemocná. My můžeme tady vyřešit některý věci, nemůžu mít zodpovědnost za to, že ty děti nebudou kouřit venku. Oni musí vědět, že existuje cesta plus, cesta minus a rozhodnutí dělají oni a já můžu dělat všechno pro to, aby to rozhodnutí bylo správný. Ale jestli se rozhodnou špatně... Jak říká paní..., ta říká: Všechny nezachráníte. Je to potom náročný, když to člověk prožívá, já jsem to ze začátku hodně prožíval, všechny chcete zachránit, tak to mám nastavený v srdci, tak jsem se prostě trápil. Ale zase na druhou stranu, když by člověk byl úplně bezcitný a necitlivý na ty děti, když bych viděl, že mi dávají signál, že něco není v pořádku a neregoval bych na to, tak to je špatný a neměl bych to dělat. A to je to pozorování dětí. Jakmile vidím na ní, že je něco blbě, proto já se snažím s nimi mít takový vztah, aby byly schopný mi to říct. Pak se mi otevře sám. Má to taky svoje výhody. Oni kolikrát taky

pomůžou, když člověk kolikrát řeší problémy, má svoje osobní věci a oni to taky poznají, že jste smutný, trápíte se, tak přijdou a nějak vás povzbudí. Přijdou a řeknou: Vy jste povzbudil mě, já povzbudím vás jo. Tak to je největší odměna. A to pak nepotřebujete nic jo, protože přijde za člověkem, co se ti děje? Jak to funguje doma? Jsou zvyklí na to, že přijdou sem když něco, máme tady schránky důvěry, které se dřív používaly, ale pravda je že trend je spíš v osobním kontaktu. To vám řekne každý psycholog, že je vždy lepší s tím dítětem mluvit, protože stejně budete muset, i když vám napíše papír, musíte to řešit. Tak to tak je a někdy fakt stačí málo. Ale jen ta pozornost. To dítě si to zpracuje samo. Měl jsem holku, která se začala řezat a to jsou věci, který normální člověk nepřijme, ale třeba i facebook mi pomohl, já to mám jako pomocný nástroj, mám přátel, přidávám si i děti ze školy a to z toho důvodu, že oni tam o sobě řeknou víc, než v reálném životě. Je to sice špatně, ale tím se taky učíme jo. Takže ta kontrola funguje i v tom kyberprostoru. Já jsem hrozně rád, že to tak je. Když vidím, že tam má už třetí smutný status, vidím, že se trápí. Potkám holku, jdu po chodbě, zeptám se: Co je? Co se Děje? Nechceš mi to říct? Oni nechtějí, ale pak se mi stalo, že přišla holka a říkán, no vy jste si toho určitě všiml, přitom já to taky nedokázal mezi řádky číst. Ale zjistili jsme, že se prostě řeže, protože je nešťastná, opustil ji kluk, teď ještě fyzicky si nepřipadala krásná a trápila se. Začala se řezat, dala se na emo a nevěděla to no. Tak jsem prostě stačil s ní promluvit. Říct jí prostě, nebo já jsem jí dokonce psal zprávu na facebooku, že nesmí věřit všemu, že je šikovná, protože ona je šikovná holka, co dělá je dobrá, na hudební nástroj hraje, je hodně srdečná, je zbytečný se trápit a dělat nějaký kraviny a ona mi napsala zpátky, že u toho brečela a napsal jsem jí pět řádků a děkovala mi za pomoc a motivaci a problém skončil. Nemusíte ji tahat nikam k psychologům. Stačí jenom, aby děti věděli, že holt na to nejsou sami na ty problémy. Ona už pak našla tolik energie a motivace a řešila to sama. Uvěřila mi a to je právě to. Když vám budou žáci věřit, tak vy můžete říct cokoli a někdy nemusíte říkat nic. Stačí se podívat. Vymizí věci, mizí záračně. Možná je to taky tím, že jsem jako věřící člověk. Současný školství nesnáší tyhle věci, nevím proč to má nastavený tahle země, prostě tím komunismem je pošramocená. Protože na jednu stranu společnost hledá nějaký záchytný body morálky a etiky, cpou nám, rozšiřují předměty, protože vidí společnost, že se řítí do háje samozřejmě a snaží se to nějak, že se to zachrání ve škole tím že přidá hodinu etiky, tak lidi přestanou být na sebe hnusný a přestanou krást, budou se starat o druhý, budou se starat o rodiče, prarodiče, ale takhle to přece nefunguje. A to je právě si myslím, v tom je ta slabina. My se bojíme. Stavíme demokracii tak daleko, abych já někoho neovlivnil negativním způsobem, to že jsme třeba věřící člověk, že jsem křesťan, že jsem tradiční? Tahle země byla vždy křesťanská a nechápu ty zvyky a trendy co se tady dělají, tak jsou všechny vlastně z toho jo. My chceme mít morální zásady, my už jsme je dávno našli jako společnost, ale opustili jsme je nuceně, a teď máme problém se k nim vrátit a to je hrozná škoda a to je to proč to nefunguje a v jiných zemích jo. To prostě v Řecku, Finsko Švédsko, kde to školství je nejdál, Dánsko, tak tam prostě že jo, já jsem učitel, nějak žiju, děti mě znají víc než někdy já sám sebe. Jdu příkladem, a jak ublížím? Křesťanství je o lásce, a jak jim to ublíží? To že jim budu něco vnucovat. Já jim přece nic nevnučuju!! (komunikační partner se klidně rozčílil) Já jim říkám zásadní pravdy, co vám řekne každý psycholog: nedělej to, co nechceš, aby udělali tobě; dělej to, co chceš, aby dělali tobě. Což je základ křesťanství. To je o tom. My tu lásku se snažíme do škol nějakým způsobem dostat

a ono to nejde. Ale je to o lidech. Když tu lásku jim dáte, tak oni vám ji vrátí. Přesto když je problém, nebojí se to říct. Protože ví, že máte radu. To je jak doma, když budete mít tatínka co je ras a v životě vás nenechal se svěřit, tak vy to budete hledat pořád dál. Ale do určité doby. Pak přijde bod zlomu a už to nepůjde. Takže si myslím, že tak by to fungovalo.“

Sociálně patologické (rizikové) jevy

„Ve výroční zprávě máme, kolik jsme čeho řešili, ale fakt toho není moc. Jsou projevy šikany, ty se objevují, ale těžko to. Kdyžto to podchytíte na začátku, tak ani o šikaně... Možná někdy. To slovo by se nemělo ani říkat nahlas. Oni ti žáci, když někdo jenom někoho bouchne, tak on hned přijde a on mě šikanuje. Ta definice je jako jiná. To je těžký. Pak v těch projevech se neorientují a je to složité. Tam je potřeba vykomunikovat to. Najít stejnou notu, snažit se zachránit to dítě. Řešit to, najít řešení. Ale ta primární věc je snažit se jim ukázat, že nikdy nebudou řešit spory násilím, anebo si něco dokazovat na slabším. Tohle musí pochopit. Takže to je nejtěžší, zvolit tu cestu. Co se tak projevuje? Ví, že kouří deváťáci, tam hodně, ale jelikož to není problém spojený se školou, to je taky takový omezený, vlastně vylezou a před školou už na ně nesmíme. Je to postavený tak, jako co kdyby si na nás ještě někdo stěžoval jako z rodičů, že jim kecáme do života. To je tak to s tím souvisí, my když budeme postavený jako úředníci, který ty rodiče jako klienti většinou, když je rizikový žák, nebo problémový, nechci říkat problémový, ale vnitřně to tak je, tak to vychází z nějakého problému z rodiny. Ta rodina je v nějakém ohledu nefunkční. A taková rodina se bojí. Škola je pro ně úřad a oni mají s úřady špatný zkušenosti. Je pravda, že mám dojem, že se to zvětšuje, ale ne že by problémy ve škole, ale v průběhu života, těch nefunkčních rodin přibývá. Ať už to jsou třeba to, že tam chybí jeden z těch partnerů, to se vždycky někde promítne. Takže takový ty běžný pošťuchování. Když se třeba objevilo, že někdo na facebooku jakoby pomlouval, nebo pak byl na něj zlej, ale nemůžu říct, že by to byla kyberšikana, že by někdo někoho týral soustavně. Tak jsme to řešili i tak, že jsem někdy třeba i těm lidem napsal, že ten komentář pod tou fotkou, že není fair a spíš jsem to řešil tímhle způsobem. Nebo když mě tady někdo vyfotil v hodině bez souhlasu a pak mně to někde jako třeba nevadí, spíš mi jde o to, abychom ty děti, když budeme něco zakazovat, tak to budou dělat. Ale když mu vysvětlíme, že se to může týkat jeho. Když mu vysvětlíme, že někdo napíše něco ošklivého a teď to zveřejní a uvidí to milion lidí, že to je horší než když mu někdo před třídou řekne, že je ... třeba. Nebo něco v tomhle smyslu. Ty počítače a ty sítě jsou obzvlášť v tomhle dost nebezpečný. Proto chápu ten důraz, ale když začnete brzo a bavíte se o tom a řešíme ty věci a otevřete se a nemusí to být vždycky tak a teď jsi něco... a trest. To nemusí být vždycky o trestu, protože chyby děláme všichni a budeme je dělat. Jsem přišel, vysvětlil jsem to, vem si, jak by ses choval ty v tý situaci. A ono to ty děti mění i ty srdce. Protože oni vidí, že se můžou vlastně se na ten svět dívat jinak. Mít ty postoje jinak. A pak i ti zlobiví žáci už, když je jim člověk otevřený, tak prostě jako kdyby to zmizelo. Ví, že ten čas dostanou. Když chtějí, tak ano budu se ti věnovat. Když to v nich takhle zakořeníte od malička, tak z nich budou lidi individuální, šikovní, každý bude nějaký, budou mít pozice dobře nastavené, budou vědět, kým jsou a půjdou za tím. Ale říkám, to je o rodině a o spolupráci s tou školou. Protože my tady něco rozklíčujeme. Jsou tady typy žáků, kteří doma jsou v pohodě andílci a ve škole agresori pomalu. Pro-

tože si to chtějí zkoušet, ono to láká člověka dostat se do pozice moci a když mu nikdo nedá mantinel, tak jde dál a zkouší. Děti jsou takhle nastavený, oni prostě pořád zkoušejí, co můžou, kam až můžou zajít. A když přes ty prsty nedostane, tak jde dál no. Když je to závažnější volám rodičům, aby věděli a byli v obraze, to je důležitý, protože já bych to taky chtěl jako rodič vědět. Ale jde o to, aby to ti rodiče nepokazili, to se taky snažím vysvětlit, že když ten vztah narušíme, jo aby tam ta důvěra byla pořád. Ne že tak on mi volal a co teda. Proč se podřezáváš, ty nás nemáš ráda? A to se zhroutí, že jo. Takže proto je tohle těžký. Komunikace je šílená svým způsobem. Ted' jsem minulý týden řešil, že v hodině hudebky úplně náhodou žák byl nervóznější a nechtěl to pochopit po dobrým, tak jsem ho musel trochu káznit a najednou vypadlo, tam někdo řekl, že on nám vyhrožuje, že nás pobodá nožem a to už je vážný obvinění, tak jsem to zastavil a říkám: Tohle je vážný, tak pojd'te, ted' si řekneme, kdo co ví. Domluvili jsme se, že to budeme řešit před třídou jako společně, ale že je to naše třída, náš kolektiv, tak že to nebudeme zbytečně vynášet. A vyplynulo z toho, že to tak je. Otevřelo se tolik věcí, nevyřešený vztahy s jedním klukem tam a zjistili, že, říkám tak navrhněte řešení, jste slyšeli, jak to cítí on, on slyšel, jak to cítíte vy, tak mluvíte, jak to budete řešit. Oni musí vědět jak to řešit. Když neví, můžete jim dát cestu, kterou můžou zkoušet a to ale oni většinou to ví, co mají udělat a to mě fascinuje. A to byli pářáci. Je to tím, že on hraje nějaký hry, takže tím byl ovlivněn. Proto použil tenhle slovník, ted' jsem říkal, měl třeba tričko s maníkem s motorovou pilou od krve, říkám: vidíš, to je všechno, to jsou takový drobnosti, který hrají velkou roli. Ted' si vem, že tě tady potká prvňáček, vidí, že máš tohle triko, že to je normální. A vlastně některý věci přijímáte a děláte a ani o tom nevíš třeba. Vidíš, že to je potřeba nad tím přemýšlet. Takže jsme to vyřešili, domluvili jsme se na něčem, všichni byli spokojeni. Trváme na tom, aby se snažili si to odpustit, aby za tím udělali tlustou čáru a šli dál a že to nejde jinak, že jo. Budou tady ještě čtyři roky a to ne jenom tady. To je potom obrázek, jak má vypadat společnost lidí. A tím i vlastně postoje k rasismu a tady tomu všemu. Kluk má takovou pozici, že doma byl za chudáčka, za miláčka, takže doma přišel, že oni mě zase řešili před celou třídou, protože chtěl ještě z té situace něco vytěžit. A přitom ta třída byla v právu, protože on opravdu byl nepříjemný. A on to sám uznal jo, že to tak je. Ale doma potřeboval si vyjasnit tu pozici jinou. Takže hrál tu svoji roli, co doma hrál. Maminka zvedla telefon a okamžitě mi volala, co se děje a byla nepříjemná, protože z počátku chtěla chránit to svoje dítě, což já sem jí hned dal najevo, že to chápu, že ho chce chránit, ale že ta situace byla v reálu jiná, a že jsme to vyřešili a ted' co teda chcete dělat. Že jí vadilo, že jsem měl narážky na trička a tyhle ty věci a ani ona nechápala vlastně smysl to, co to říká prostě. To je nejhorší, že má nový tričko, dostal ho jako dárek, tak proč by ho nemohl nosit jo. Pak tady chodí děti, na tričku má xxxx my mother a různý šílenosti. Říkám: víš, co tam máš napsaný? Myslíš si, že to je v pohodě? Že když tady po škole půjde třetíáček, začal se učit angličtinu a přečte si tohle. To chcete v takovém světě žít? Vždycky chci, aby na to přišli sami jo. No a někdy to nepochopí a ani rodiče v tom nevidí problém a to je problém. V téhle zemi není aparát, který by pracoval s rodiči. Ta doba je tak hektická, rychlá a dnes jsem vhozenej do vztahu a výchovy dětí naprosto nepřipraven. Říkám: Ted' si představte, stal se problém, a ted' si představte, že jste v mojí pozici, v pozici učitele nebo v pozici rodiče a ted' mi řekni, jak bys to viděl ty, jak bys chtěl, abych to vyřešil jako učitel se svými dětmi. A oni chvilku přemýšlí: No to bysme asi nechtěli, abychom to neřešili, abyste to přešel. Oni

uznají, že je to pravda a už nic nemusíte řešit. Oni už si to rozklíčovali a hledají zase další typ zlobení, jak já tomu říkám. Takže tak no.“

Legislativa

„Musíme brát v potaz všechno. Škola je instituce státní, takže musíme jet podle zákonů a vyhlášek. Někdy si myslím, že nás to ministerstvo svazuje, jako pozici učitelů. Že kdybychom měli větší manipulativní prostor v řešení tady těch věcí, tak že by to bylo lepší. Ale to ministerstvo samý je takový jakoby xxxxx, pardon, že jsem použil ten výraz, tak jako my. Třeba v tom dřívějším systému to tak nebylo. Ale to bych zase nechtěl srovnávat, protože to bylo školství strachu jo. A vychovávat lidi ve strachu, to je. Já jsem tím poznamenan. Dalo mi obrovskou práci tohle to překonat. Mít nějakou sebedůvěru. Naše děti si myslím, že sebedůvěrou mají dobrý. Někdy si myslím, že jsou až příliš sebedůvěrou v určitých oblastech. Školský zákon, pak jsou jednotlivý metodický pokyny. Z hlavy vám to nepovím, nejsem stroj, ale najdu to (hledá v PC). To bude nejlepší. K tomu slouží ty minimální preventivní programy, aby rodiče viděli, jak se řeší ty věci, na základě jakých legislativních kroků, proč to tak vlastně je a je to aktuální věc, která se mění každý rok, podle aktuálních potřeb, i když jsou věci, který děláte stejně. Osvědčilo se nám, že ve třetí třídě řešíte prevenci kouření, že se o tom dovědí o tom tématu. Měli jsme tady případ, že kluk donesl marihuanu do školy a prodával ji tady, ale vyloženě hrozně se to zamotalo tím, že to vypadalo jako dealerství, i když ten kluk vlastně nevěděl ani, co dělá. Tvrdil, že to vzal mamince, tak jsem zavolał policii, protože to bylo takový blbý obvinění, protože tam nefungovala ta rodina. I když jakoby on je dealer, ale kde to vzal, takže museli dospělci někde selhat. Tady máme ty základní dokumenty (ukazuje mi internetové stránky) – školní program proti šikanování, školní vzdělávací program, minimální preventivní program, který vytvořím já jako metodik prevence s výchovným poradcem a ve spolupráci s tou školou. Ve všech těch dokumentech je napsáno, proč to vzniklo, a proč to tak je. Vycházíme z metodického pokynu MŠMT. Ministerstvo vydá nějaký metodický pokyn, jak postupovat v situacích, které se vyskytují, vždycky se zabývají něčím, co je atraktivní. Vydá k tomu pokyn. Je to metodický pokyn znamená, že by se nemusel dodržet, že má pomáhat, ale ministerstvo se k tomu staví jinak a bere to jako nařízení. Ale z právního hlediska si myslím, že je to diskutabilní. Pak samozřejmě školský zákon a dotýká se nás zákon o sociálních právech dítěte. Metodický pokyn prevence, národní strategie primární prevence 2013 – 2018, pak jsou jednotlivý pokyny, třeba metodický pokyn o omlouvání žáků z vyučování, prostě záškoláctví, policie má taky nějaký informační portály, kde má věstník, pak je tady metodický pokyn k výchově proti rasismu a xenofobii, školský zákon 563, vždyť to vím. Pravidla pro rodiče a děti v bezpečném užívání internetu. Ministerstvo školství se snaží všemu předcházet. Má to být tak, že když si metodik prevence neví, tady, tak aby věděl, kdo jiný by si věděl rady. Většinou zavoláte kolegoví, jak to řešili oni. My máme to štěstí, že toho tady není moc. Je třeba zlepšovat ty žáky. V minimálním preventivním programu najdete, co se v jaký třídě řeší, základní témata. Takže to je stěžejní materiál, který musí škola ze zákona mít. To byste měla najít na všech školách. Nad rámec máme bodový systém chování, což k tomu se nebudu vyjadřovat, jestli je to dobrý nebo špatný, prostě ho máme. Na základě toho potom žáci dostávají body. Když něco provede, tak dostane body a pak dostává napomenutí a kázeňský opatření. Na základě toho se hodnotí celkové chování v pololetí. Máme tam, že třeba

když získá žák 10 bodů, tak jdou rodiče do školy, 15 napomenutí třídního učitele a tak dále. Tam se nejvíc osvědčilo, že jdou rodiče do školy, proto to máme poměrně brzo, protože to je nejlepší, protože začneme spolupracovat. Máme problém, a co s tím budeme dělat. Je potřeba, že se něco děje, a co mají v té situaci dělat. Energetický nápoje tady mám nějaký materiál. Internet, který člověk řeší hodně. Děti hlavně žijí jinak. Jsou někdy až závislí na sociálních sítích. Teď vlastně vznikl portál výchova.cz, ten pomáhá i rodičům s výchovou. Pomáhá i mně. Každá nová věc dobrá. Ale je potřeba být otevřený. Stalo se nám, že holka byla nešťastná, měla problémy doma, táta ji mlátil, protože už nevěděl co. Takhle vychovávali jeho, tak si myslel, že je to tak dobře. Přenášíme ty vzory výchovy. Málokdy se to podaří zlomit. A vycházet z toho, že všichni budou dělat všechno sami a rádi, tak na to dojel tenhle systém školy. Najednou se zvětšilo procento dětí, které musíte motivovat. Chodí do školy, tak tady se budeš učit, ale dneska vám řeknou: ne já nechci, to nebudu dělat. A vy na něj koukáte jak jako? No já to dělat nebudu, mně se nechce. A to je odzbrojující. A teď máte několik možností. Buď na něj začnete řvát, protože já jsem tady autorita, anebo začneš, tak jako já vím, že se ti nechce, ale cvičíme se pro život, když si tady zvykneš tak to bude jednodušší v životě. Proto my máme podtitul vzdělávacího programu: škola pro život. Víím, že takových Canců má spousta škol, ale my to bereme vážně. I když v některých předmětech jsou mezery. Nestihá se. Pak přijde učitel, že děti neumí procenta, já to nestihnu a oni to nebudou umět. Vždycky říkám: hele a pomáhat si umí, mají se rádi, říkají ti dobrý den. Tak to je super. To stačí, že jsme je to naučili. Ty tlaky společnosti jsou hrozný, jako my, ta prestiž toho povolání spadla strašně moc, to ve vyspělých zemích jako není, tam se ví, že učitel to má drsný a rodiče, kteří jsou v obraze, moc dobře ví, co mají doma za kvíteček. Ti říkají: já moc dobře vím, jak to máte. Protože jestli to co dělá nám doma, dělá i vám ve škole a máte jich tam 480 takových, tak jo. Už se to ale začíná měnit.“

Financování

„Existuje spousta dotací od kraje. Přímo Městská policie v Třebíči nabízí dotační titul na prevenci kriminality nebo takových věcí. Vemte si, že tam není moc prostor. Myslím si, že je lepší, když to funguje podle mě. My už máme to takhle zavedený. Všichni jedeme v prevenci. Všichni jsme preventisti. Pořád něco vidíme. A to jdete na procházku, vidíte, jde borec, kouří a můžete se stavit na hlavu. Potom je spousta lidí, který berou jako prevenci i mimoškolní aktivity. Což já patřím k těm lidem, který koničky, jakože když hraje na hřišti fotbal, tak nemůže brát drogy. Takhle to spousta lidí bere, jenomže pro mě je prevence to, že s nimi aktivně pracujete, že je to k tomu tématu, že to není, že někde je zavřený, takže nemůže nic dělat, protože ona to není ve skutečnosti pravda. Protože co se děje v těch sprchách, jak oni si to tam dávají. Musím bejt jako slavnej jo. Tys nedal gól a máš přezdívku a trápí se lidi. Co jsem si všiml, my z nich vychováváme malý hvězdy a ty děti vůbec neví, co s tím, jak to zvládnout. Slávu neumí zvládnout dospělci, natož potom děti a pak se divíme, že jsou rozbitý a že to nezvládají mezi sebou, takže já si myslím, že prevence nejsou kroužky. Určitě ne. Kdyby to byl kroužek zaměřen na to, že to bude proti drogám, nebo jak se chovat na internetu. Nebo když by byl kroužek počítačů a hodně by se na to hodně hledělo, tak jo, ale to je zase zbytečný to do nich cpát furt. To stačí jenom naučovat. Mám psaní na klávesnici a teď budeme psát, máme pět minut, tak klidně pojďme na FB, ale pamatujte, že jste ve škole

a já zodpovídám za vaše zdraví a za vaše chování a tím pádem vás mám na starosti, tak se může stát, že ti nahlídnu, jestli někdo někoho týrá a tak. Je to na tobě, jestli do toho jdeš nebo nejdeš, počítej s tím a můžeš trénovat psaní a zároveň si říkáme: ona mi napsala tohle to a otvírají se ty věci. Nebo třeba: Moje teta mi dala moji fotku, když mi byly tři roky, já jsem tam nahá a dala ji na FB a já se cítím trapně a já říkám: tak co budeme dělat. Bylo by dobrý říct to našim, říct to tetě, že se ti to nelíbí. Ať se nezlobí, ale že takhle to nejde. Měli by vědět, že to není dobrý tímhle způsobem. A myslím, že spousta lidí si to neuvědomuje.“

Subjektivní pohled

„Změnil bych přístup k tady těm věcem jo. Ta přílišná demokracie, na kterou si tenhle stát hraje. S dětmi to přece nemůže fungovat. Když já je mám naučit mantinelů, který jsou. To jsou ty zákony, který musíme dodržovat. To prostě nejde tak, že já ho nechám dělat cokoliv. Máme tady školní parlament, děti opravdu mohou hovořit do..., někdy máme pocit, že mají větší slovo než my dospělí, což je dobře. Ale je to, aby si zvykli na ten systém, jak to funguje. Aby nebyli lhostejní k věcem, jako že je nemůžou ovlivnit. To je hodně důležitá věc. To má i ta společnost: Co s tím můžu dělat? Jak já to ovlivním? A to je ono právě. To je ta lež, protože když nepůjdou všichni k volbám, tak jak to bude vypadat. Nevyužili a pak všichni nadávají. Ale nevyužili možnosti to změnit, že jo. Takže to se snažím hodně odbourávat u těch dětí. Není to o tom. Ty hodiny tak stavím. Vyberte si. Tady máte deset témat, vyberte si. Ale když si nevybereš... To není tak, že když se k nějakému nerozhodneš, tak jako nebudeš nic dělat. Nehledě na to že když budete jen tak sedět, tak se z toho zblázníte. Moc dobře to ví, že radši něco budou dělat. Takže to si myslím, že chybí. Chybí morální hodnoty. Ale to je ve společnosti. Je to o těch lidech. Když je učitel, který je dobře upevněný, má ve věcech jasno, má děti rád, tak to dokáže s nimi, přenese to. A pak nepotřebujete vůbec žádný preventivní programy. Ty lidi jsou dostatečný osobnosti na to, aby byly vzor pro ty děti. Neříkám to v pýše, ale jako příklad toho, že to je jediná věc, kterou učitelé mají. Přišel za mnou kluk a říká: Víte, proč chodím do školy? Kvůli vám. Jste můj vzor. Není to, co se týká učení, to bylo vidět, že je to prostě jak se chovám. Oni to ví. Sami to třeba ještě neumí to tak dělat, ale pracují na tom. Vždyť já jsem taky tenkrát měl vzor a byl to kladný hrdina a chtěl jsem to takhle dělat a šel jsem za tím a to mě formovalo. Ale pokud si dneska někdo vybere toho záporného hrdinu, což se stává čím dál častěji. Protože on mu uvěřil ty lži, že to prostě jinak nejde. A za to si můžeme my taky. Protože my to dítě neumíme motivovat. My mu nasekáme pětky, pětky, pětky, pětky. To dítě to zabalí, někdy už třeba na prvním stupni a co pak s tím dělat. To je vůbec tím, že já vždycky těm deváťákům říkám, díky že chodíš do školy. Vážím si toho. Ty víš, co tě tady čeká. Neúspěch, neúspěch, neúspěch, neúspěch. A přesto přijdeš. Myslím si, že jsme jako učitelé přetěžovaní. Prací a tím co se děje, zákony, ty počítače, to nám má pomáhat, ale pořád něco na něm děláte. Já si uvědomil, když to srovnám před deseti lety, když počítače začínali, co jsem měl času na relax nebo na přípravu jinou. Ted' nemám čas. Furt něco musím, přijde mail a už jedete. Pak se proberete a je pět odpoledne. Jinak v systému prevence... Metodik to má těžký v tom, že musí dostat na svoji stranu vedení školy, které může mít i jiný názor a jiný pohled na věc. Nemusí si přiznat, nebo nechce si přiznat, že ty problémy ve škole jsou a nechce je řešit. Aby měli mediální obraz. Já v tom měl štěstí, že naše vedení je

nakloněný řešení, chce být moderní a to je dobře. Pak vlastně musíte ty učitele motivovat k tomu, aby pochopili, že je to i v jejich zájmu. Když budou řešit věci včas. A když si neví rady, což je normální, a to je taky problém. Někdy třídás neřeší problém, protože neví, jak a bojí se, že když přijde a řekne: Já nevím jak, takže je to selhání. Že se tím shodí. To není chyba, je to normální, nemůže vědět všechno. Ani já doma nevím, jak má dítě v určitých aspektech vychovat. Používám nějaký techniky, metody a stejně prostě selžu a dostane na zadek. Pak si to vyčítá a jdu a omluvím se. Další problém je skloubit dohromady práci s rodiči. Když se vám to nepodaří, tak bojujete. A můžete tam mít i ty žáky. Musíte skloubit pět stran. A to je možná důvod, proč to někde nefunguje. Je dobře, že se oddělily ty dvě funkce metodika prevence a výchovného poradce, protože dřív to dělal jeden člověk, což vždycky muselo jít do háje. To nejde. Problém je v tom, že metodici nemají úlevu časovou, oproti výchovnému poradci nebo IT, ten má úlevu třeba třech hodin a metodik prevence nemá žádnou. Máme specializační příplatek. Což si myslím, že zase není dobře. Nadřízení nevidí do jádra věci, do té podstaty. Měl bych odkázat. Máš problém, tak podívej se sem a sem a dej mi vědět, jak to dopadlo. Ale takhle to v praxi nefunguje. Někdy tam musím jít, řešit ty věci. Když za mnou někdo přijde, tak vidím, že to musím JÁ řešit. Dostat to do lidí, aby věděli co a jak, jak to funguje. Třídasi pochopí, že tím, že vyřešil jeden problém a děti přestanou zlobit a dělat nějaký věci, tak to je výchova a že jsem tady od toho, že jim dám ten materiál. A podpořím je v jejich řešení. To je důležitý, aby to pochopili. To je problém, proč se nepovedla reforma školství, protože pořád tam jsou stejní lidi. Mimochodem vysoký školy co produkují za učitele, ty jedou po starém systému, ale my už učíme v novém. Tak to je těžký to skloubit. Proč máme aprobace? Když máme kompetence. A nemáme předměty, ale máme jenom oblasti... Takže když se nad tím zamyslíte, jak to nefunguje. Nahoře je to takhle otevřený, měli bychom mít pěkný vztahy, povídat si o všem, když mám problém tak to řeším. Učitel by měl znát všechny ty oblasti a spíš je trenér, který řekne, kde to zjistíš. Zkus se podívat sem a sem a nemusí vědět všechno. Ví, kam odkázat to dítě, kde ty informace najde. Tak je to otevřený, ale když jdete dolů a dolů, tak najednou zjistíte, že jste omezený. Časově, dotací a najednou už jsou předměty a najednou máte rozvrh hodin. A teď jste tady dole a chcete učit prostě češtinu s huděbkou, to je zrovna z mého oboru, to se dá krásně propojovat, ale vlastně nemůžete, protože to nemáte šanci. Jsou menší školy, tam je to jasný. Tam se to dá. Na prvním stupni, kde je jeden učitel, to je zase něco jiného. Ty druhý stupně jsou v největším dezolátním stavu toho systému. Nebo jsme asi nepochopili to, co pro nás ministr chce. Školní vzdělávací programy jsou strašně složité. Šesti set stránkový dokument, který má sloužit rodičům, aby věděli, co škola učí. To není pro ministerstvo, ale proto, aby věděli, jak děti, učitelé a rodiče věděli, co se děti naučí a jak to škola dělá. V tom se neorientujeme my pomalu. Že vlastně učivo šlo úplně mimo, což je dobře, protože ty děti jsou přetěžovaný. My je učíme věci, který nebudou vůbec potřebovat v životě. Mám kamaráda, který začal hrát v pětatřiceti letech na klavír a říkal, kdyby mě tak někdo na základce ty noty naučil. Říkám jo, ale o tom to není. To bys stejně zapomněl, kdybys to nepoužíval. Je důležitý, abys věděl, když to budeš chtít dělat, tak kde to najdeš, jak postupovat, jak ty strategie učení, jak to udělat, abys to do té hlavy nalil a ne, že... To je právě důsledek toho, že učitelé mají pocit, že si to ty děti zapamatují. A tvrdí to, že to tam je, ale když se jich zeptám, co si pamatuje z pátý třídy z toho nějakého předmětu. Tak čeština je jasná, ale vlastivěda, tak nebude

vědět vůbec nic jo. Bude vědět nějakou historii naší země, to jako jo. A průzkumy dokazují, že lidi si fakt pamatují věci do páté třídy. Jako že jsou na úrovni pátáků, běžná společnost. Takový ten střed, tak jako co. Tak pojďme je vychovávat, pojďme je naučit spolupracovat, říkat jim nejsi tady zbytečně, v čem jsi dobrý, tomu se věnuj, hledej si povolání, který tě baví a bude spokojený. Budete vědět, když se vám něco nepodaří, jak se k tomu postavit, kde hledat pomoc. A takhle to vidí všichni, ale dobrat se k tomu je složitý. A pochopit, že se nemusíte stresovat, že neumíte procenta. No tak je neumí no. A vypovídá to o tom, že jsem špatnej učitel? No tak možná jsem je nedokázal motivovat, nebo na to nemají. Jako naučím trojčlenku, tak jak to mám já. Jsem učitel, ale matematika je pro mě španělská vesnice, celý život jsem se jí snažil vyhnout. Lituju děti, když je povinná maturita z matematiky. To byl šok pro mě. To je šílený, ale budiž. Žiju z trojčlenky. Tak si počítám trojčlenku, maluju si to, když počítám slevu v obchodě. A jako co? Nebyl sem schopen to do sebe dostat, tak to dělám takhle. A jdeme dál. Nic se neděje. Proto já, když neví, říkají: oni neznají Smetanovy opery, tak říkám to není cílem, přečtěte si ŠVP co mají umět z hudebky, mají se orientovat v hudebních slozích, žánrech, mají umět vytleskat rytmus, mají umět zatancovat na hudbu, vyjádřit se pohybem. Ano ten nadaný žák, kterého to baví, ten je umět bude. A říkám: Ty je umíš? Tak mi je řekni. My po nich chceme víc, než jsme sami schopni. Já jsem od toho osvobozen. Víím, že když to někdo nebude umět přijímat, styl jakým to dělám, takže s tím souhlasím a půjdu dělat něco jiného. Já se tady otvírám, nabízím cestu, o které si myslím že je správná. Když po ní nechcete jít, dobře já vám to nevyvracím. Rozhodněte se sami, jestli se chcete někam posunout, nebo ne. Stěžovat si. Pokračujte v tom dál, je to vaše volba. A musí vědět, že jsou zodpovědný za svoje chování jako každý z nás. A u mě to vychází víry, z pochopení. Kdo jsem, co jsem, kým jsem, kam jdu, co mám dělat. Jsem svobodný. Přál bych to všem. To je to čeho se snaží psychologové a sociologové dosáhnout. Toho aby člověk věděl kdo je, co dělá, proč to dělá. Učíme je pracovat s chybou. Denně udělají chyb tisíce. Jako já jsem vám tady teď naplácal tisíce nesmyslů. Je potřeba se chybami netrápit. Jsme lidi.

Je zákonem daná činnost metodika prevence. To je základ. Náplň práce, co máte dělat a co nemáte. Ještě jsou výroční zprávy. Ty taky vznikají povinně. To je zase povinnost vůči zřizovateli. Také existuje Rada školy, což je nadřízený orgán řediteli a ti schvalují určitý věci, co se ve škole dělá nebo nedělá. Ale do prevence teda nezasahuje. To dělá metodik, výchovný poradce, vedení a třídní učitelé.

(Nahlídlí jsme do výroční zprávy, kapitoly prevence)

V rámci toho jsem tady tlačěn i do toho volného času, dělám to jenom kvůli vedení. I když pravda je, když jsou děti, několik let jsem dělal šéfa dětskému táboru na naší škole, tak tam taky řešíte spoustu věcí, různý věci, strachy. Teď jste s nimi od rána do večera, i večer vlastně, v noci., takový druhý rodiče, a tam se objevilo taky spousta věcí, že jo. Zkoušeli kouřit a různý věci jako šikana, ale tam je dobrý, když to není jako škola, i když to je škola, tak že máte šanci: Tak když se nedomluvíte, tak konce. Přistavil jsem auto, sbalte si věci a jedete domů. A oni začali řešit, abych jim to odpustil, začali si mezi sebou vyříkávat. Takže se s nimi tak pracuje. Potom když mi tady v devítce skáče pomalu z oken, kluk, který mě najednou začal nesnášet, tak jsem k němu přišel a říkám: Hele my máme tak strašně narušený vztah, nevím proč to tak je a já když si jenom vzpomenu,

čím jsme si prošli, jak jsme se koupali v bazénu, spolu jak jsme řádili na diskotéce na táboře. Chodili jsme do lesa, sbírali různé věci a teďka je to pryč. To to tak chceme? To budeme kolem sebe do smrti chodit v jednom městě, a když mě uvidíš, tak půjdeš na druhou stranu? A mně to vadí. Já sám udělal ten první krok. Chtěl bych to jinak. Pojďme si říct v čem je problém. A on mi řekl, že jsem ho naštvál, že jsem si o něm myslel, že bere drogy. Vím, že byl v partičce, která kouřila trávu. Tohle je malé město, tak to vidíte a víte, kde jsou ty místa. Znáte tu rodinu, jsou to třeba noví kamarádi, nebo bývalí kamarádi, známí, kteří jsou stejně starý jako vy. Tak víte z jakého prostředí to dítě je. Já vím o polovině dětí, jestli jsou ohroženi, ještě než do školy nastoupí. To tak je. A to je dobře, to je hrozná výhoda. Pak ten kluk může říct: já chci tu tlustou čáru udělat. A pak toho nechal. A fakt se trápil. To jsem nevěděl. A to nešlo po dobrým, po zlým, prostě nijak. Když jsem přišel a řekl jsem mu: Hele mně to vadí, mě to mrzí, já tenhle vztah nechci. Chceš to tak? Změníme to? Tak on sice zabezčenej, ale pak sklopil hlavu, řekl dobře, tak to smažeme. A od té doby alespoň chodíme kolem sebe po špičkách, i když netuším, fakt nechápu proč se ho to tak dotklo. Spíš to беру tak, že je to pravda. A on měl ještě problém, že mu zemřel táta a chybí mu tam ten článek toho táty. To je potom těžký no. A takovýchle věci najednou se odkrývají. A buď to řešit chcete, nebo nechcete.“

Komunikační partner D

Organizace prevence na škole

„S odborníky spolupracujeme, měli jsme spolupráci v minulých letech, mám pocit tak čtyři roky zpátky, jsme spolupracovali s tou organizací STŘED v Moravských Budějovicích. Předtím to byla vlastně organizace Oblastní charita Třebíč, s tím, že tenkrát s tou Třebičí jsme se rozešli, protože nám ty programy nevyhovovaly obsahově, takže jsme se potom obrátili na tu organizace STŘED, jenže tam se nám zase nelíbilo to, že se tam poměrně dost často střídaly lektorky. Takže třeba s jednou třídou pracoval lektor, který, když vlastně přijel na další návaznou lekci, tak přijel někdo úplně jiný a to se nám nezdálo úplně vhodný. A potom nám na konci vlastně nevyhovovala ani ta skladba těch programů, takže jsem se zpátky vrátili k té Oblastní charitě Třebíč, která nám tady už druhým rokem dělá ty minimální preventivní programy. S tím, že každá ta třída má vybranou určitou oblast a mají to vždycky udělaný jako dvakrát tříhodinový blok, takže přijedou třeba na začátku měsíce, mají tříhodinový blok a potom třeba přijedou na konci měsíce a zase pokračují tříhodinovým blokem. Takže vždycky je to šestihodinový blok v rámci teda té jedné třídy.“

Pak jsme spolupracovali s paní doktorkou Matějkovou z Pedagogicko-psychologické poradny, která nám prezentovala některý ty nabídky z kraje, ale potom nás často odkazovala na Moravskobudějovický mikroregion, to znamená, že když nám se tam třeba líbil nějaký program, který dělá Městská policie Třebíč, tak nám řekla, ž nás bohužel nezařadí, protože to je pro trebičskou oblast. A když jsme se potom vrátili na Městskou policii v Moravských Budějovicích, tak tam zas potom třeba nenabízeli to

co v Třebíči. Takže to nás jako zklamalo, že nemůžeme využívat to co je nachystaný v Třebíči, protože nespadáme krajově pod ně. Pak jsme tady měli besedu s panem od policie, ze střední školy v Jihlavě, která tam fungovala. On tam působil na policejní škole. Nevím, jak byl úplně přesný název té školy. A vím, že tam dělal jakoby ten preventivní program ve stylu jednání Policie ČR s mladistvými, tzn. jakým způsobem se může, nebo nemůže chovat v souvislosti s jednáním s nezletilým a mladistvým, a pak teda zase zpětně, co všechno oni můžou od té Policie očekávat. Byla to vlastně beseda o právním vědomí. Co je ještě trestné, co je přestupek, co už je trestný čin, postihy, druhy trestů a tohle. Tak to vím, že nám dělal tenkrát v rámci toho programu, který byl financován z krajského úřadu Vysočina, ale potom, když jsem se na něj obracela letos na podzim, tak mi řekl, že vlastně, protože ta škola v Jihlavě už nefunguje, tak to dělá jakoby sám, a pak už to teda nebylo hrazený z krajského fondu, ale děti si to platily samy. Ale to se nám moc líbilo, protože právě my jsme potřebovali něco v součinnosti s policií a on nám více méně nahradil to, co my bychom chtěli od Třebíče a tam teda nám řekli, že nám to bohužel nemůžou realizovat.

Taky je to vždycky v rámci hodin rodinné výchovy, protože v jiných hodinách na to není až takový prostor a když je to v rámci rodinné výchovy, tak je to v rámci toho bloku. Takže šestá třída má třeba Zdravý životní styl, sedmá třída má vlastně drogy a návykové látky, osmá třída má tu sexualitu a devátá třída má většinou právě tu problematiku toho právního vědomí. A pak vlastně ještě, protože v devítce v občance to učím já, tak vlastně do té devítky to dávám i do hodin občanské výchovy, ale že bychom měli jako nějaký bloky mimo vyučování, jako nějaký nadstandard, tak to neděláme. Jako v rámci hodin jo, ale je to v rámci rodinné výchovy a občanské výchovy. Nemáme žádné takový ty jakoby zvláštní hodiny. Některý školy už dneska více méně ruší dejme tomu předmětový vyučování a učí v nějakých blocích a ruší to klasický vyučování a to my teda nemáme, my jdeme klasicky po předmětech a pak se to teda dává tady do těch, nejvíc do té rodinné výchovy.“

Certifikace

„Ano. To jsou třeba právě ty z té Oblastní charity Třebíč, ty jsou certifikovaný a ty z toho STŘEDU, ty byly teda tady“

Četnost

„To je párkrát za rok, spíš podle potřeby.“

Výskyt nového problému

„Ne určitě to řešíme nejdřív sami, záleží na typu problému. Je problém, který vyřeší jenom třídní učitel, je problém, kdy vlastně se to stane v hodinách vyučujícímu, který vlastně není třídní, pak je to tedy ten pár – vyučující a třídní učitel. A v případě, že ten problém je závažnější například typu kouření na akci školy, tak pak už samozřejmě je to víceméně vždy odkázaný na pedagogickou radu. Takže pak už teda, buď teda pokud se blíží, to znamená je to nějakým termínu, kdy ta pedagogická rada teda zasedne, tak se to nechá na projednání až tam, v případě, že by se to stalo dejme tomu v září, tak nebudeme čekat na pedagogickou radu do ledna, a pak by to byl teda ten trojlístek – vyučující, třídní a ředitel školy, i když vzhledem k tomu, jak ta škola je malá, nedovedu si to třeba

*představit v rámci školy, která má třeba šest set žáků a těch vyučujících je třeba pětadvacet, třicet, ale vzhledem k tomu, že my máme dva stupně, tak více méně pokud vznikne nějaký problém, jakýkoliv, tak vzhledem k tomu, že nás sedí ve sborovně sedm, nebo dole dejme tomu pět, tak více méně je to řešeno třeba dejme tomu hned v rámci další přestávky, kdy ti lidé se sejdou a řeknou, že tady je nějaký problém a snaží se to vyřešit všichni dohromady s tím, že je dost možný, že pokud tam třeba je nějaký projev, teď jsme tady třeba měli náznaky šikany v osmé třídě, tak tam je dost často dobrý pohovořit se všema, protože ono se může dost často stát, že třeba dozoruje učitel na chodbě a teď tam vznikne nějaký problém a on to ve sborovně neřekne, že jo, neletí hnedka za někým, ale vzhledem k tomu, že si to potom řekneme v tom kolektivu, tak najednou zjistíme, že to nebyla ojedinělá záležitost, ale zjistíme, že ten už s tím měl zkušenost. Ano minulý týden jsem něco takového viděl nebo jsem si všiml, a pak se z toho může stát rychle vy-
porozovaný problém, že to není ojedinělá akce, ale dejme tomu, že se opakuje, takže jak často v podstatě stále, jakmile se něco vyskytne, tak vlastně okamžitě a s kým, tak většinou s třídním učitelem, ale jak říkám, vzhledem k tomu, že jsme malý kolektiv, tak se to vyřeší hned v rámci nějaký malý pedagogický rady asi tak.*

Neděláme výchovný komise. Vím, že na některých školách to funguje, ale mně připadá, že, mně přijde úplně nesmyslný takový to papírování: zasedání výchovné komise, zasedali jsme dne toho a toho... V podstatě když jsem teď řekla, že se sejdeme ve sborovně a řešíme to všichni, že jo, protože se minimálně dvě nebo tři přestávky potkáme, když teda vyučující nepřechází na další budovu, tak v podstatě by to už byla výchovné komise a psát z toho nějaký zápisy, to jsme jako ještě nedělali, takže zřejmě proto, provádíme výchovné komise ale zřejmě ne formálně.

Když tam je právě problém u těch škol, když se třeba bavíme s jihlavskými školami, kdy třeba ta škola funguje tak, že je velká, mají sborovnu, ve který se během dne ne-sejdou a mají svoje kabinety, tak tam je to potom problém. Protože jestli sedí dva, tři v kabinetě a teď jeden je tělocvikář, který učí spíš odpoledně, druhý je jazykář, který učí spíš dopoledne, tak se tam víceméně potkávají dva tři lidi, ale ve sborovně a to mi vlastně potvrdil i známý na zvláštní škole v Moravských Budějovicích, tak se v podstatě vůbec nescházejí. Pro ně to není místo, kde by se řešil problém, protože to je víceméně místo, kam se svolávají porady. Takže se sejdou dejme tomu odpoledne, jestli když třeba po obědě, ale taky ne všichni, ale tady v tom malý kolektivu je to mnohem jednodušší. Věřím tomu, že škola, která to má tak, že teda dejme to mu je učitelský kabinet a každý sedí odděleně, tak tam zřejmě jinou cestou nemůžou jít, protože tam se prostě nepotkají. Při tom kolektivu třiceti učitelů není šance jakým způsobem je dát dohromady. Někdo může bej externista, někdo může mít poloviční úvazek, teď tam některý den není, takže tam je to potom určitě problém, tam to potom nemůžou řešit jinak než těmi výchovnými komisemi.“

Spolupráce s odborníky

„Víceméně vždycky než ten program proběhne, takže dejme tomu sedmáci mají kyberšikanu, tak většinou buď v rámci rodinné výchovy, a nebo protože se to zrovna týká počítačů, tak to měli i v hodinách informatiky... Aby byli připraveni na ten pojem, aby vůbec věděli, co si mají pod tím pojmem představit. Protože šikana dejme tomu už tak

jako tuší. Kyberšikana něco tuší, ale dost často, si myslím, že ti sedmáci jsou ještě dost malý děti na to, aby si dokázali představit jako co ta kyberšikana obnáší a o čem vlastně bude řeč. Že to není dejme tomu něco, co si pod tím představují oni. Jejich představa o pojmu může být úplně diametrálně odlišná od toho, co se tam dejme tomu ty tři hodiny bude odehrávat, takže aby ty děti pak nebyly úplně šokovaný z toho, že od toho čekaly úplně něco jiného. Tak co od toho čekáte, co si myslíte, že se tam bude dít. Tak to je víceméně taková přípravná hodina. A pak teda co se týče následných hodin – nezasahujeme. My jsme do toho třeba zasáhnout i chtěli, protože některý třeba ty lektorky, třeba z toto STŘEDu ty víceméně nechtěly, aby u toho byl vyučující, že z toho důvodu, že děti se stydí před učitelem, neřeknou to, co ony by z nich chtěly vytáhnout, ta otevřenost, že tam není no. Tyhle ty lektorky co jezdí z té Oblastní charity Třebíč, ty naopak vyžadovaly přítomnost, protože jakmile se tam totiž objevil nějaký problém, tak oni vyloženě chtěly tu spolupráci, aby se to řešilo, protože oni nežijí izolovaně. Oni potom odejdou po tom šestihodinovém bloku, a jestliže je to nazvaný Pohodová třída, tak to nebude pohodová třída na tři hodiny na začátku měsíce a na tři hodiny na konci měsíce. Takže to tam potom ty učitelky zůstávaly, ale stalo se nám třeba, že téma bylo úplně perfektně zvolené, ty aktivity se odehrávaly dobře, byly perfektně vymyšlené, děti to bavilo, jenomže pak najednou, když mělo přijít to uvědomění si toho, proč jsem tu aktivitu dělal. Ono je to baví, byla to legrace, hýbali se, bylo to něco jiného než ve škole ale v podstatě tam potom neprobíhala ta zpětná vazba. Tak to se nám nelíbilo, že ty děti v podstatě hned po hře si měly sednout a říct co mi to vlastně vůbec přineslo tahle aktivita, co mi to vlastně přineslo v souvislosti s tímhle tím blokem a to třeba byla záležitost hodně těch holek mladých, co tam hlavně na těch preventivních programech nebyly a taková ta opravdu to větší sepejetí s tou realitou, aby si ty děti uvědomily, proč to hrály, co jim to mělo přinést a nad něčím se zamyslet, protože oni na ně apelovaly, aby v tom programu byly maximálně otevřené, aby se nebály nic říct, jenomže v tu chvíli se stávalo, že ty děti hlavně ty menší, šestáci, sedmáci, u těch starších, tam už to víceméně problém nebyl, potom vykládaly úplně hlouposti. A najednou se tam třeba objevila věta, který byla úplně šokující, zarážející. Třeba dejme to mu v souvislosti s šikanou se tam najednou objevil nějaký problém v rodině a teď to dítě řeklo něco, co si myslím mělo asi zůstat za dveřmi rodiny. Nepatřilo to tam. A když už to teda řeklo, tak to řeklo nemístným způsobem, a ještě to vyvolalo veselí těch dětí. A tam najednou nebyla odezva, cos to řekl, a teď si představ, že v té samý situaci jsi ty a teď se tomu směješ a teď si představ, že se něco takového děje tobě. A teď tam nebylo hned to vztažení. Tam to byla legrace, zaznělo to tam, takže to se nám třeba nelíbilo u některých těch programů. A pak když jsme tady měly ty lektorky potom, tak jsme jim říkali, že se nám to líbí, že vzhledem k tomu, že jsme s nimi měli loni dobrou zkušenost, tak i z toho důvodu jsme se rozhodli s nimi pokračovat, ale že nám tam v některých těch momentech chybí některý to dotažení. Aby ty děti taky věděly, proč to dělají. Takže vím, že když ať už měli, teda paní učitelka ..., která učí rodinnou výchovu, nebo paní učitelka ... následující jakoby normální výukovou hodinu po tom bloku, tak vím, že se k tomu nějakým způsobem vracely, protože prostě nechtěly, aby to vyšumělo roztracena. Když už se něco takového objevilo, tak už by se na základě toho dalo ještě pracovat ještě nějakým způsobem se o tom s těmi dětmi pobavit, takže potom to bylo následný, ale že by jako z toho vycházelo něco vlastní jako nějaký projekt, tak to si myslím asi, že ne. To se nechá v jejich režii. A to co oni si při-

praví, tak v tom tříhodinovém bloku a pak teda v tom druhým jakoby pokračovat dál no.“

Sociálně patologické (rizikové) jevy

„Šikana, pak jsme měli i kyberšikanu, ta už se objevila taky. První případ se objevil je to tak tři roky zpátky. To byly holky, které byly tenkrát v devítce. Tak to se objevilo jako případ. A ta šikana víceméně někdo třeba dejme tomu, když se potom o tom bavíme s rodiči, tak dost často rodiče toho agresora, který je označen za toho původce šikany, tak vám v podstatě, jsme na venkově, že jo, oni nám rodiče, většinou otcové řeknou, to bylo vždycky jo. Tímhle tím způsobem se přece vždycky vyřizovaly účty. No tak se kluci porvou no. Tak dobře ale něco jiného je když se kluci porvou a chtějí si něco vyříkat a je tam nějaká rvačka, a něco jiného je když je to soustavný a dlouhodobý tlak. Takže dost často třeba i z úst některých rodičů, hlavně jak říkám těch agresorů zaznívá to, že tenhle ten problém býval ve školství a v dětském kolektivu vždycky a to přece není možný nazývat šikanou. Oni si pod pojmem šikana rodiče většinou představují už nějaký trestný čin. To znamená těžké ublížení na zdraví je pro ně šikana. Ale pro ně třeba šikana není takový to denní obtěžování, narušování osobního prostoru, to třeba pro ně není ještě šikana. Nebo alespoň to tak chápou. Dost často se to u rodičů objevuje. A zase třeba další problém je, že někdy ti rodiče označují slovem šikana něco, co šikana vůbec není. Např. takový to vyvolání konfliktu a reakce na něj jo. Tam v podstatě jeden je označen za agresora, původce té šikany, ale to v podstatě není jakoby právě ten dlouhodobý nebo ten systematický tlak. Tam to víceméně – ten mi řekl to, já jsme mu řekl to. To je v podstatě jakoby řešení toho problému, ale tohle to přece ještě nemůžu nazvat šikanou. Dost často se třeba s tou s tím problémem šikany na učitele obrací děti, jsou to většinou menší, bývá to tak čtvrtá, pátá, šestá třída. On mě šikanuje s tím, že když potom jdete do hloubky, tak tam je v podstatě provokace vždycky a pak následuje reakce. Je to dlouhodobý, v podstatě kdybychom to vzali tím jedním směrem, tak to šikana je, ale ono je to vždycky provokace. To znamená, vždycky ten agresor, když jsme měli ten konkrétní případ, tak byl nejdřív vyprovokován a když už byl provokován několikrát, tak to zkrátka vrátil. Takže někdy se ta šikana objevuje jako z obou dvou stran jo. V podstatě tam je to vyvolávání. Vyloženě jako by tomu šel naproti. Takže to se dost často třeba stává. Návykový látky tak normálně no. Kouří, kouří za školou, kouří i už jsme tady měli i případně během školních akcí, takže ať už to bylo dejme tomu kouření na výletě, kouření v rámci sportovního turnaje. Všichni jsou v tělocvičně, dva chlapci nám kouří v šatnách. To už jsme tady taky měli. Dokonce už jsme měli i kouření v druhé třídě za pomníkem vedle budovy školy. Takže to jsme měli. Měli jsme tady alkohol, co si teda vybavují. To nám chlapec přinesl ochutnat slivovici tatínkovu do školy, akorát, že si neuvědomil, že slivovice je tak strašně cítit, že když to otevře ve třídě, tak je to prostě že jo je toho celá místnost. Kdyby si přinesl vodku, tak se nic takového nestalo, ale slivovice ta hold cítit byla, tak to jsme tady měli krádež tatínkova archivu no. To jsme měli jednou. Nepamatuji si. Co se týče jejich volného času, tak to oni se v náznakách jakoby pochlubí, že když mají fotbalisti zakončení sezóny, že tam byla tráva ale že bychom měli podezření, že by dejme tomu přišlo dítě do školy pod vlivem, třeba dejme tomu, že se ráno dal teda nějakého špeka nebo že by dokonce tu trávu dotáhli na školní akci, ať už vezmu ten výlet, kde by k tomu byl prostor, tak to se nám ještě nestalo no.“

Legislativa

„To jsou ty metodické pokyny ministerstva školství no. Vesměs všechny no. Řídíme se jimi. Není to závazný, ale vždycky z toho vycházíme, protože oni to vždycky na začátku školního roku vydávají, tak vždycky víceméně z toho vycházíme. Pokud je tam něco co se objeví. Co si budeme povídat je to víceméně to samý. Ono se toho až tolik nového nebo objeveného zas poslední dobou nevyskytuje.“

Financování

„Všechny ty programy si děti platí sami. Domluvili jsme se na tom s rodiči. Protože jsme sice věděli, že je možnost čerpání určitých grantů, a když jsem potom mluvila s paní Matějkovou ať už v Třebíči nebo potom s dalšími učiteli v rámci nějakého školení, tak vždycky říkali, že je za tím spousta papírování a ta částka, která potom přichází jakoby poměrně na školu, je tak nízká, že stejně jako nemá cenu nějakým způsobem se kolem toho nějak zalamovat. S rodiči jsme se domluvili, že pokud tady ta možnost bude, tak že se na to vždycky nějakým způsobem budou děti podílet sami. Bud' se to může vzít ještě částečně ze sdružení rodičů, ale to se nedělá. Většinou teď třeba ty bloky vím, že děti vybírají dvacku na ten šestihodinový blok, takže financují si to děti samy. A nikdy jsme neměli s rodičem problém, jakože to financovat nebudou, že to má platit škola.“

Subjektivní pohled

„Já si myslím, že ta nabídka dneska je už natolik široká, že v podstatě chtít něco úplně nového je naprosto zbytečný. Myslím si, že v rámci každého regionu si určitě člověk může vybrat ať už je to právě spolupráce s policií nebo s různými těmi podprahovými kluby nebo s charitami, s těmi organizacemi které nabízejí ty volnočasové aktivity. Myslím si, že ta nabídka už je natolik široká, že každá ta škola ať už je městská nebo venkovská si může vybrat. Co je pochopitelně jasný je, že městská škola na tom bude líp, protože co si budeme povídat, protože cokoli organizujeme, tak městská škola udělá to, že se děti oblečou a jdou zadarmo, nebo jedou dopravou, kterou mají předplacenou od rodičů. Kdežto tady u té venkovské školy bude problém to, že ty děti si budou muset platit vždycky cestu. I když je to program, který je dělaný pro školy zdarma, tak my si vždycky musíme platit tu cestu. Mně se líbí, to teda nesouvisí s prevencí, že nabízeli nám v Budějovicích promítání dokumentárního filmu o Wintovi a vlastně problematika holocaustu, kde to se nám stalo poprvé v životě, kde nám jako venkovský škole nabídli polooviční vstupný než té škole městské, protože je jim jasný, že ta škola musí platit autobus a pro ty děti venkovský je to mnohem víc finančně náročnější.

Uvítala bych třeba to, kdyby některý ty programy pro ty venkovský děti organizovaný v městských školách nebo v těch městských nebo krajských organizacích byly levnější. Protože co si budeme povídat, kamkoli vyrazíte vždycky je problém cesta. Když se chodí na plavání, platí se cesta. Když se jde do kina, platí se ke vstupence ještě cesta. A navíc do dopravy nás nikdo nevezme, protože dejme tomu vezmou třídu nějakých pětadvacet dětí, ale dvě třídy už vám nevezmou, takže si musíte objednat autobus. A když objednáte autobus do Třebíče a zpátky no tak to už jsou tisícový částky, že jo. Tam potom jenomže nikdo vám nedá co se týče toho financování, tak vám nikdo nedá peníze na cestu, že jo. Oni vám dají peníze na ten program, ale ten program není tak velkou po-

ložkou. Ten program bývá desetikoruna, dvacetikoruna na dítě, což není problém zaplatit. Ale najednou když si mám objednat autobus, tak už mě to vyháží padesát korun na dítě v lepším případě. Když je to třeba do Budějovic. Když to bude do Jihlavy, bude to samozřejmě víc no. Takže tady je problém s tím dojížděním. Ale jinak si myslím, že ty programy, nabídka je dostačující. Měli jsme třeba nabídku, když se vlastně dělaly kurzy první pomoci pro děti, tak dokonce už se nám sešlo nabídek tolik, že jsme si mohli vybrat. Buď to bylo Znojmo vlastně, nebo to nabízel Krajský Úřad z Jihlavy a dokonce s tím přišla i Záchraná služba z Třebíče, takže pak v podstatě už v rámci jednoho si můžete vybírat už z několika organizací, který to nabízejí. Takže není to tak, že by někdo nabízel jedno, anebo jedna ta organizace. Myslím si, že si vybrat už může dostatečně si myslím každá škola. To si myslím, že nebo z mého pohledu si myslím, že je to dostačující.

Co by možná bylo lepší, kdyby se o stejnou problematiku zajímali i rodiče víc. Že ta škola si myslím, že dělá dost, ale když potom to vezmete, kdo se s vámi o tom doma baví, nebaví. To jsou otázky typu, co bylo ve škole ale třeba dejme tomu, aby tam probíhala i nějaká součinnost k té rodině. Spousta těch dětí, co si budeme povídat, jsou to rodiny sociálně slabý, kdy děti vám přiznají, že kolikrát ani nedostanou najít. Bohužel teda v jednadvacátém století to člověk žasne. Ale pro ně třeba oběd v jídelně je jediný teplý jídlo za týden, to znamená, že v sobotu a v neděli se nevaří, takže tam jako když vidíte, z čeho ty děti vychází, tak bohužel většinou tím agresorem se stává někdo kdo nějakým způsobem trpí z těch rodin. Tam si myslím, že by určitě měli určitě to vycházet z rodiny, protože v podstatě tohle to se nikdy v rodinách neřešilo, já nevím teda jak za vašich let, ale za nás se nic takového ve školách neřešilo, protože se to víceméně řešilo v těch rodinách a rodina byla vždycky tím prvním záchytným místem, kde to dítě si mohlo s někým popovídat a mělo nějakou odezvu jo. Neříkám, že ve všech, ale tak jak, si myslím, že dneska prostě, já nevím dneska se staví dětský hřiště, ale mně připadá, že ty hřiště se nestaví proto, aby si děti měly kde hrát, ale proto, aby měly ty matky kde křafat. Mně to tak prostě přijde. Protože my jsme lezli po stromech, lítali jsme po venku a nám žádný dětský hřiště nechybělo. Nám nechyběly nějaký prolézačky nebo lanový centra. My jsme nic takového nepotřebovali. Dítě se dokáže zabavit samo, ale mně tak jako přijde, že se budují místa, kam se děti odkládají. Dítě se odloží na dětské hřiště, přijede do nákupního střediska a děti odložím do dětského koutku. Takže mně připadá, že ty peníze jsou investovaný úplně špatně. Já nevím mně to tak přijde. Ne že by to nebylo dobrý, že se ty věci řeší, ale myslím si, že se ty věci řeší čím dál tím víc, protože prostě ta rodina nefunguje. Ty děti jsou z rozvrácených manželství, co si budeme povídat no. Je to pořád to samý. Ty děti, pokud nefunguje rodina, pak se to odráží někde ve škole a my to teda řešíme v rámci preventivních programů. My se tady můžeme stavět na hlavu, ale když vám rodič řekne: No tak kouří no. Já jsem kouřil od třetí třídy no. V tu chvíli neuděláš nic no. Na to nemáš ani co říct. Protože když to teda tátovi nevádí, že holka před ním kouří, když jsou schopni si spolu zapálit, tak co no. Když ona vidí, že doma je to schválený, tak co škola by do toho měla co mluvit no. Takže asi tak. “

Komunikační partner E

Organizace prevence na škole

„Tady ta prevence je celkem hodně dobrá, protože jsme malá venkovská škola, a těch problémů tady není tolik, což je plus, oproti velkým školám. A musí se podílet všichni učitelé, protože vlastně minimální preventivní program máme, že vlastně si budujeme dobrý kolektiv, zdravý jádro, kdy ty děti můžou přijít, kdykoliv se na něco zeptat, nemusí se bát. Takže takhle to tady funguje. A samozřejmě pokud jakýkoliv problém vyvstane, tak učím děti, že můžou za kýmkoliv přijít a všechno okamžitě vyřešit. To znamená, výjimečně nám tady něco přeroste do větší báze, většinou se to podchytne hned na začátku. Žádný další problémy.

Oproti ostatním školám fakt nemáme žádný problémy. Výjimečně jednou za čas se nám tady něco vyskytne. Jinak tady žádný problémy nejsou. Všechno spíš na bázi malichernosti a děti jsou tady hrozně hodný, pracovitý a opravdu se s nimi dá jednat úplně jinak než v těch městských školách a tím pádem tady ty problémy opravdu nejsou. Proto tady učím prostě ráda. Prevenci mám na starosti hlavně já protože jsem protidrogový preventista, jsem i výchovný poradce, takže všechny výchovné problémy řešíme, maximálně, měli jsme tady vlastně je to dva roky případy, měli jsme tady dva žáky, který k nám poslali z Dačic proto, aby se jich zbavili, tak je doporučili na malou venkovskou školu. A oni je chtěli původně oddělit, byli to taková dva grázli, chtěli je oddělit a dostali se shodou náhod sem oba. Takže to jsme si tady teda vytrpěli. Naštěstí jenom rok, rok a půl, oni přišli v pololetí. A to byl oříšek opravdu to nám tady dávali zabrat, protože to byly děti, který sem vůbec nepatřily, byly z městských školy a to jsme si užili hodně. A už jsme jim ani, už jsme jim ani nedoporučili pokračovat v deváté třídě, protože někomu umožňujeme prodloužit, když třeba opakuje ročník, oni vlastně měli nějakých deset pěttek každé, a výchovné problémy, trojka z chování nestačila, bohužel nic jiného nejde jo a takže to jsme si teda opravdu jako mákli. Jinak jsme se tady dostali asi jednou do nějakého stádia šikany a to jsme vyřešili, ale nakonec teda ještě vlivem toho, že měli problémy ještě mladší sourozenci, tak nakonec odešli všichni do jiné školy. A jinak nic, víc tady neřešíme skoro nic, maximálně to skončí všechno pohovorem rodičů. Stačí většinou ten pohovor, pokud nějaký problémy, tak stačí ten pohovor, dítě – rodič. Výjimečně jednou za dva roky se dostáváme do stádia výchovné komise. A tím pádem nemusíme jednou za rok, když jsme tady měli ty kluky, tak jsme volali i policii, protože tady měli drogy. Preventivně spolupracujeme s organizací STŘED z Moravských Budějovic, což je vlastně to znamená ty preventivní programy, měli jsme tady i problémy děti, že se špatně začleňovali do kolektivu, vlastně výchovné problémy a to nám teda taky pomáhali v začleňování těch dětí do toho kolektivu, což vlastně částečně pomohlo. A jinak si myslím, že děláme spoustu věcí, děláme spoustu věcí sami, spoustu věcí organizujeme, jezdí se na hory, jezdí se na vodu, na různé cykloturistický akce a do Prahy. Dneska jsou vlastně půlka školy na, jeli na Kaprálov mlýn, což jsme vyhráli v soutěži xxx. Pět prvních škol vyhrálo 15 000 Kč na výlet, takže jeli na čtyři dni do Kaprálového mlýna. Kdy opravdu tady je ta prevence, zátěžový situace, tam ty hory to je obrovská zátěžová situ-

ace, takže opravdu se na ně kladou hodně velký nároky, na vodě a ty děti jsou úplně fajn a nezlobí.

Máme tady asi 13 párových obcí, co nám sem chodí. Naši to je minimum. Takže všechny obce okolo

Máme spoustu kroužků. To je taky velký plus. Protože děti, snažíme se jim dát náplň a málokteré dítě opravdu není vůbec nikde zapojený. Takže opravdu se snažíme ty děti zapojovat, aby se nevlákaly po vsi, aby opravdu nějakou tu činnost měli. Něco na sobě dělali. Není tady žádný takový dítě. Kromě těch dvou, kteří byli z těch Dačic, ty opravdu nic nezajímalo, nic oni dělat nebudou, nedělali do školy, nedělali úlohy, hrozně mi tu třídu nabourávali. Já už pak nevěděla co s nimi opravdu. Myslím si, že no mám teda čtyřadvacetiletou praxi, ale něco takového jsme ještě nezažila. Takže jsme si opravdu potom všichni, celá škola, oddechli, když jsme je poslali na učiliště. Jako to fakt hrozně nabouralo celou morálku. A i člověk tam nerad chodil. A i když se snažil jim nabídnout pomoc, tady ty děti se nebojí, i třeba ve vyučování že tady je taková rodinná atmosféra, takže to není jako v těch velkých městských školách, tady jsme velká rodina. Kdy teda dítě se normálně zvedne: Já tady tomu nerozumím, mohla byste mi to zopakovat. Nebo já mám teda ten problém. Což normálně na školách není. A u nás je to populární. Pochválím seš hodnej že ses zeptal, protože některý děti čekají a sedí až se někdo zeptá. A tady fakt se nebojí. Přijdou o přestávce. Myslím, že ten vztah těch učitelů a těch žáků je tady fakt pěkný.“

Počet dětí

„Moc ne, máme tady nějakých maximálně šestnáct žáků, do té dvacítky většinou. Bývalo, když jsem kdysi dávno šla na mateřskou, nebo když jsem začínala, měla jsem šestatřicet dětí ve třídě. No a pak jsem tady učila nějakých pět roků, šla jsem na mateřskou, vrátila jsem se a bylo tak patnáct dětí. No a teďka jsou slabý ročníky, opravdu slabý, takže na tom druhým stupni tady fakt máme 45, 48 dětí. A na prvním stupni to začíná být lepší, tam ty první a druhý třídy, to jsou takový silný ročníky, kdy už nám to stoupne. Je to celkově všude špatný no.“

Dotaz kde je první stupeň + vysvětlení.

„Je to původně rodinný dům, který je přestavěn na školu. A je to fajn, vejdeš na chodbu a přehlídněš jedním vrzem celou školu. Dozory nemají tak moc práce, projdeš po chodbě, vidíš, všechno okamžitě rychle objevíš. To je velký plus, není kde se zašívát. Záchody mají vlastně poblíž, otevře hned je na záchodě. Celou chodbu vidíš a sem tam nakoukneš do třídy, takže jakoukoliv šarvátku, hnedka se všechno objeví. Takže to je taky velký plus. Tady ty malý školy já říkám by opravdu neměli rušit, protože to je ráj na zemi. Tady ty velký giganty co spojují, to je neštěstí. Je to podnět pro to, aby se někde něco dělo. Kór když spojí učiliště a gympl třeba.“

Katastrofální vedení, spousta práce a hlavně problém to že se tam, to je vlastně doupě pro to, aby se rozvíjela šikana, nenávisť vůči učitelům, vzájemně mezi dětmi. Takže tyhle venkovský školy, to je zlatíčko. To je to nejlepší co může učitele potkat. A učit na malý venkovský škole, to byl opravdu můj sen, a pokud tady budeme, tak se tady odtud nehnu.

Je to úžasný, máme tady výborný vedení, děti makají. Během loňského roku jsme si udělali svépomocí sami s dětmi celou přírodní zahradu. Že natíraly, kopaly, stavěly to je opravdu úžasný. Dneska není taková hezká, jak to ještě nekvete, ale fakt to stojí za to se tam podívat a všechno to dělaly děti. Natírali, koupili jsme si domeček a oni to po odpolednech natíraly, pak jsme to s nimi skládali. Takže fakt všechno. Drn zarývaly, kopec teda nám buldozer nahrnul a oni to fakt všechno upravovaly. Celý rok vlastně od podzimu do jara jsme tam chodili, nebo do léta no. Za ten rok, zima byla celkem dlouhá loni. Za ten rok jsme to celý udělali, komplet celý a zbudovali jsme krásnou přírodní zahradu. Takže ty děti fakt jsou tady pracovitý a dobře se tady dělá.

Je dobrý, že tady máme i chlapy, protože kolektiv ženských myslím si, že není tak aktivní. U nás teda chlapi dělají moc práce. Protože říkají, chlapi jsou většinou takový lenošnější a moc se jim nechce. Oni možná jsou trochu bordeláři, nebo ne úplně aktivní do takových činností jako opravovat sešity nebo něco chystat ty přípravy, že by měli do puntíku, to zase ženský jsou v tomhle perfektní. Ale zase oni dělají ty akce: hory, voda. To tady dělají všechno chlapi. Cyklovýlet. Každý rok se jezdí na hory, na týden. Jezdíme na týden na Železnou Rudu. Je to za 2 000 Kč. Rodiče tam vaří, děti si tam sakum pikum všechno dělají, takže paráda. Mají služby v kuchyni, takže fakt dobrý. A myslím, že se tak zocelí a že nějaký problémy tam ani nevyvstanou.“

Odborníci, se kterými škola spolupracuje

„Jako policii jsme volali jednou jedinkrát, když tady byl ten problém drogy. Jinak spolupracujeme s Městskou policií, kdy teda nám dělají besedy a to fakt vyloženě preventivní. O činnosti, to tady míváme. Byl tady i pan xxxx, ten je vlastně taky z Policie. Dělají nám vyloženě preventivní besedy o činnosti Policie ČR, o drogách, o problémech. Městská policie nám tady taky dělala přednášku pro celý stupeň o protidrogové prevenci, o kriminalitě mládeže přímo z praxe v Budějovicích, co tam měli. Jaký tam mají problémy, i dopravní výchova sakum pikum. Tady ty světlice, používání na Silvestra a různých těch dělobuchů. Takže všechno co se dalo. Vůbec veškerý nebezpečí. To bylo velice pěkný. A samozřejmě končili tím, že ukázali zbraň a takový ty věci, který používají: obušek, pouta, děti z toho byly nadšený. Hodně si z toho odnesli.

Potom ten STŘED hodně. Protože oni vlastně nabízí, když něco potřebují, tak jim vyhovujeme a oni se snaží i nám něco vyhovět. Když i oni potřebují nějakou besedu, tak jim vyhovíme. Třeba dostanou nějaký grant, když je to grant, je to zdarma pro nás paráda, takže jdeme do toho. Když to chtějí platit, tak je to třeba 2 500 Kč za tři besedy, nebo programy, které navazují jako protidrogový i preventivní programy. Nemusí být jenom protidrogový, mají jich tam hodně. Na to nemůžu říct dětem, aby dal stovku za nějaký preventivní program, rodiče to nechtěj. Takže narážíme i na to, že třeba rodiče nechtějí. My jezdíme i na spoustu pořadů a akcí. Zeměpisných, různý divadla, takže neustále se na něco vybírá. Tady na ty akce taky. Jsou to pořád stejný děti, který jezdí a jsou pořád stejný děti, který nejezdí. Protože na to nemají většinou jo. A to bohužel je v dnešním světě fakt. Takže sem tam, když je to opravdu dobrá akce, tak se snažíme přispět třeba se SRPŠ, nebo z nějakého fondu, který máme, tak aby i ty děti, který na to nemají, tak aby si mohly třeba sem tam někam podívat. To je pořád. Neustále stejný děti jezdí všude a jsou děti, který nejezdí nikam, protože na to nemají. A víme, že jsou soci-

álně slabší. Někdy doporučujeme na ty hory, že to proplácí sociálka. Takže je pošleme na sociálku a oni to zaplatí nebo přispějí. Pokud chtěj, takže vím, že takový možnosti jsou. Takže jim přispívá ta sociálka. A jinak když se to nějaká menší akce a ono ti řekne, že by chtělo, ale nemůže a to je tak spíš všechno. To nezveřejňujeme. To řešíme individuálně. Kdybychom to řekli třídě, tak pak přijde každý, že jo. A to se ví, že ty rodiče třeba mají jenom maminku, jsou rozvedení, maminka nemá práci, tak to je jasný, že té rodině se to těžko táhne. Snažíme se jim nějak vyhovět, aby mohly sem tam se někam podívat. Nedá se všechno, tak aspoň něco.

Když je jakýkoliv problém, tak se to řeší prvně s dítětem. Musíme na to upozornit nejdřív to dítě, aby vědělo, že ten problém je. Protože kolikrát to dítě něco udělá a netuší, že je to problém. Potom když to děle trvá, tak se zvou rodiče. Takže se to řeší vyloženě jenom s rodiči, bez toho aniž by byla nějaká výchovná komise, vyloženě se domluví a řekne se, jaký jsou i sankce, kdyby to pokračovalo dál. Tedy výchovnou komisí. Dál jednou za dva roky tady míváme výchovnou komisi, většinou, co se týká problémů chování, nebo třeba i záškoláctví. Máme ve školním řádu vytyčeno, jak to správně má být, jak se má omlouvat, že do tří dnů musí být omluvenka, pokud je třeba, do kdy se má omluvit, že když zůstane doma, že mi musí dát vědět, pokud nedonese omluvenku, počítá se to jako neomluvené. To všechno rodiče ví, mají to napsané ve školním řádu a mají to samozřejmě i na stránkách školy. Ve školním řádu to máme zkráceně a přesný znění máme na stránkách školy, kde je to přesně rozepsané. A pokud se tady to porušuje nebo má více nebo je to neustále opakovaně, tak se dělá výchovná komise, kde se to s rodiči řeší. Zapiše se samozřejmě. Dá se varování, že potom by se to hlásilo na OSPOD. Tohle jsme řešili pouze s těma dačickými. Tam se řešilo snad všechno. Máme i SVI – systém včasné intervence, což je skvělá věc, kde se zapisují tady tyhle ty problémy, pokud s těmi dětmi nějaký máme. U nás já jsem to využila jenom ze začátku asi jenom dvakrát. A pak jsem to využila tady na ty kluky. Jenže bohužel oni byli z Dačic a SVI je tady Třebíčsko. Takže i když jsem to tam napsala, tak mi pan xxxx napsal, že to není v jeho kompetenci, což asi není. A z Dačic s tím kurátorem jsem sice spolupracovala, ale už to bylo problémové. Zase je to mimo rajon. On tam vlastně toho kurátora měl neustále, neustálý konflikty měli spolu. Z toho důvodu, aby to vyřešili, tak je přeřadili. Tím pádem se problémů zbavili, přešoupli to na nás. A to byly ty děti problémové, ty měly ty problémy pořád. To nebylo, možná to bylo v menší míře, ale bylo. To s nimi jsme řešili spoustu problémů, šlo to i přes tu sociálku. A pak ten jeden byl na vyšetření u psychologa, takže tam byl i problém psychického rázu. Dostal nějaký léky, takže se to malinko uklidnilo.“

Četnost prevence

„To je neustále. To je vlastně v hodinách. Jsou stálý věci, které se musí probrat, že třeba v rodinné výchově mám hodně témat jako třeba drogy, zdraví, osobní bezpečí, co je to šikana rozebíráme, hry a scénky se hrají. Ta prevence je důležitá tou každodenní činností. Vztahama mezi lidmi a to, že se všechno řeší okamžitě. Nenechá se to rozjet. Takže řeší neustále všichni jo. Opravdu třídní učitelé pracují na té bázi, že si každý hlídá tu svou třídu a řeší problémy ve své třídě, aby to nenarostlo. Pokud je potřeba řešit i další, tak potom to řeším třeba já, anebo nějakou tou výchovnou komisí s paní ředitelkou a s rodiči. Nebo pak ty programy no. Jinak jako myslím si, že nějak extra speciální. To je každodenní činnost, to se řeší neustále. A je to fakt, že tady ty problémy nejsou.

Nemůžeme říct, že vůbec nic se tady neděje, to jako snad není na žádné škole, všude se něco děje, ale nenarůstá to do žádných větších rozměrů.

Každý rok aktualizuji ten preventivní program. Dělán novely, zhodnotím minulý rok a podle toho udělám ten program nový. Ten základ je tak nějak stejný asi. To jsou pořád neustále stejné tématy a stejné akce. No ty akce okolo to taky hodně pomáhá no. Ty děti jsou zocelenější a žádný bábovky.“

Sociálně patologické (rizikové) jevy

„Šikana určitě, pak záškoláctví a drogy. A drogy to tady bylo vyloženě, že tady měli jako hlášku, že pravděpodobně jeden z těch chlapců, kteří přišli z těch Dačic, že má u sebe. Tak to jsme volali okamžitě policii. Našli. Měli to u sebe. Jinak jako používání drog to tady není problém. To akorát jednou, nevím, jestli bylo víckrát. Našli a řešilo se to jenom na úrovni toho dítěte a rodičů a pak už se to neopakovalo. No a další, teď mi to vypadlo.“

(napověděla jsem kouření)

„To jsem chtěla říct. Kouření samozřejmě. Teď mi připadá, že toho není tolik. Ono teda hrozně záleží na dětech. Teď jsou tady ty děti, připadají mi miň vyvinutý. Mám tady avízo na jednu dívčinu, která kouří. Jedna. Což je paráda. To ještě nikdy v životě nebylo. Ale jinak to bývalo. Třeba když měli odpolední vyučování, ráno u zastávky, odpoledne u zastávky. Tady třeba ve škole to se nám stalo jednou, že teda na záchodě měla nějaká dívčina romské národnosti, tady měla kamarádku a ztratili se v hodině na záchod, odešly a zdržely se tam chvilku. A pak jsme teda zjistili, že kouří na záchodě. Jinak jako v budově ne. Ale jinak problém je na zastávce, to jsou místa, kde je člověk neuhlídá. Nebo když čekají na odpolední vyučování, mají půl hodiny, tři čtvrtě hodiny mají čas. Ale teďka momentálně opravdu co sem i konzultovala, protože já se tak jako ptám holek, máme kroužek vaření, tam si hodně povídáme s holkami a tam jako se hodně se od nich dozvím. Většinou ti mladší informace mají, já vím, že když jsem byla mladší, tak jsem taky zjistila daleko víc věcí od těch dětí. Ty děti k tomu učitelé mají blíž, když je mladší. Víme, co jsme jezdili na výlety s máma dětmi, tak opravdu jsem hodně věcí zjistila právě od těch dětí. Čím je člověk starší, tím je to horší, takže si myslím, že preventista by měl být někdo mladý. Jo, protože děti k němu mají daleko více, daleko více zjistí o těch druhých.

To jsme to konzultovali s dětmi, probírali jsme to, třídy po třídách, tak fakt nám tady kouří ta jedna dívčina. A ta teda opakuje ročník. Jinak jako nikdo. Paráda. I se mi stalo taky, když jsem jela s dětmi na Úřad práce do Třebíče, dala jsem hodinu rozchod, že teda samozřejmě kouřili. To jsme taky řešili okamžitě.“

(Komunikační partnerka šla otevřít dveře školy, pro příchodího. = krátké přerušení)

Legislativa

„Ano. Většinou každou chvilku něco novelizují. Teďka tam máme nejnovější ta šikana, úprava šikany, teď v lednu. Teď je to úplně nový. Je to podobný. Oni to tak nějak aktualizují. Houby v lednu, na podzim. Jsem říkala od ledna, že to musím zapracovat do minimálního preventivního programu. A pak tam bylo loni, patnáct metod, jak co řešit,

přesně rozpis, návody. To už vydali kdysi dávno. Trošičku to oprášili, protože tam napsali spoustu kravin. Takže tam co byly kraviny, tak tam to novelizovali a vydali to znovu. A každá věc. Je to návodník na to, jak řešit kterou situaci. My máme i krizový plán školy, takže tam je taky rozpis veškerých těch situací jak co přesně řešit, když něco je. Takže člověk když něco neví, a je to dobrý, protože člověk nemůže vědět všechno. A když se tady některý ten jev vyskytne, třeba když se objeví drogy nebo když někdo někomu prodá, nebo, zkrátka veškerý jevy, který se mohou vyskytnout, tak přesný návod, jak by se to mělo řešit. Což je fajn. Takže když nevím, tak kouknu. Jak to člověk nepoužívá, tak neví. Já třeba poprvé, když to vyjde, tak to přečtu všechno. A deset let je to v zapomnění. Takže to mám po ruce, a když se něco vyskytne, tak tam mám přesný postup, jak to mám řešit. Že to tam mám všechno skovaný.“

Subjektivní pohled

„No tady to je bezproblémové. Mně by třeba se líbilo, kdyby bylo nějak ošetřený legislativně nějak o kouření, protože v tom jsme bezmocní. Že by se to třeba tady alkohol se nesmí, že nic se nesmí do patnácti let. Tam je spíš o prodeji zase. To je právě problém, že prodávat se nesmí ani cigarety ani alkohol, ale už není nikde legislativně řešeno, že by neměl tady tohle to dělat. A co mu člověk může? Nic. To je vlastně nedorušená záležitost. Líbilo by se mi, aby to bylo nějak právně podložený, že to prostě nesmí, takže, když přistihnu žáka při kouření, můžu mu dát tu a tu sankci, což nemůžu, protože oni většinou kouří venku, a to je otázka rodičů, jak se chovají. Takže není to. Nezodpovídá škola. Dřív to bylo, že třeba i na zastávce odpovídala škola, dneska už to tak není. Takže to by se mi líbilo, kdyby člověk mohl jak dřív, když jsem chodila do školy, kouřili jsme někde a už to bylo druhý den ve škole, a už se to řešilo. Kouřili jsme ve vsi. Nesmělo se nic. To zase si myslím, že to už je zase moc velká, to bychom nevěděli, co bysme měli všechno dělat všude. Ale líbilo by se mi, kdyby to bylo aspoň do těch patnácti let na té základce, aby to bylo nějak ošetřený, aby to ty děti nemohly dělat.“